

دیوانی سه فوہت

دیوانی

مہ لا مستہ فای حاجی مہ لا رہ سہو لی

دیلیرہ

بیشہ کی و

نامادہ کردین و بہ راویز بونو و سینی

دکتور عزیزہ دین مستہ فای رہ سہو لی

پروفیسر

چندہ پیم نوشتہ بہ کوردی دہنگ غالی پٹیوار
پٹیوارہ تہاکی دینا ہرچہ ہات و ہرچی لہو

کۆماری هیراق

وهزارهتی روشنبیری و راگه یاندن
دهزگای روشنبیری و بلاوکردنه وهی کوردی

زهنجیره ی ژماره (٩٧)

دیوانی ســـه فوہت
مہ لا مستہ فای حاجی مہ لا پڑہ سووئی
دیلٹڑہ

۱۹۰۵ - ۱۹۶۳

نامادہ کردن و پیشہ کی و پھراویز بق نووسینی
پروفیسور دوکتور عزیزہ دین مستہ فا رہ سوول
بہ غلہ - ۱۹۸۴

پیشہ کی

کہ سالی ۱۹۶۹ دہستم دایہ چاپی دیوانی (ن . ثاری) ، لام و ابو
 ناگونجی برازا پیشہ کی بۆ دیوانی مامیکی کوچکردوی بنووسن ، چونکہ
 لہوانہ یہ تہوڑمی عاتیفہ رینگہ لہ بریاری راست و مہوزووعی بگری ، لہ بہر
 ٹہوہ رینگہی لہ سر نووسین و بریاردانم بۆ برا نووسہرہ کانم چۆل کرد .
 بہ لام وا بۆ چواردہ سال دہچیت ٹہو دیوانہ دہرچوہ ، نہ باسی دیوانہ کہو
 نہ باسی ٹہو شاعیرہ نیشتمانپہرہرہ فیداکارہ لہ ہیچ شویتیک
 نہ کراوہ^(۱) . لہ بہر ٹہوہ ، ٹہ گہر فریای چاپیکی تری دیوانہ کہو بہرہمہ
 چاپکراوہ کانی نہ کہوم ، رہ نگہ زۆر لہ شویتہ واری ڈیانی (ن . ثاری)
 وون بیت .

نهم راستی بهم ، له کاتی ئاماده کردنی دیوانی (سه فوټ) دا دههاتهوه
 بهرچاو . ده مویست که سیکتری پیشه کیی . بز بنووسی ، بهلام نهوئش
 ده بوو به کارنکی زور دهستکرد . هه رچی نهو دوو نووسینهی ماموستا
 عهلا دین سه جادی و ماموستا سه عید ناگامیشه که له گهل نهو دیوانه دا
 ده یانبین ، نهوه دوو ووشسهی وه فاداری و دوو یادگاری به نرخی
 نیشته پیره ورین . بهلام جیتی پیشه کی به که ناگر نهوه . له بهر نهوه له تیسو
 دوو جهسه ری تهوژمی عاتیفه و ووتهی مهو زوو عیدا خۆم له م ناوه پاستو
 هات و برده دا دی بهوه و دهستم دایه نووسینی نهو پیشه کی به هیوام وایه
 لیره دا هه له ناوه راستدا بهم تهجرو به ککش سه رکه وتوو یت .

« سه فوټ » مهلا مسته فای کوری حاجی مهلا په سولوی دلیزه به
 سالی ۱۳۲۴ ی هجری ۱۹۰۶/۱۹۰۷ ی میلادی له گه په کی ده رگه زین ، له
 شاری سلیمانی له دایک بووه . باوکی له گوندی دلیزه به قه دهافهوه
 هاتوته سلیمانی و لهو مزگه وتهی به ناوی مزگه وتی حاجی مهلا په سولهوه
 به ناوبانگ بوو ئیسم و موده پریس بووه و به پیتی هاوپیوه ندیی له گهل کاک
 نهحه دی شیخدا که له نزیك بوونه وهی مه رگی خۆیدا کرد و بهی به
 خه لیفه ی خۆی ، بووه به واعیزی سلیمانی و ئیسواران له مزگه وتی
 گه وهی سلیمانی وه عزی داداوه .

حاجی مهلا په سول کوری مهلا محمه دی مهلا شه ریفه . لهوه
 ده چیت پیوه ندیی تهوا و راسته قینه ی نهو بنه ماله به له گهل مه لایه تیدا له
 حاجی مهلا په سولهوه دهستی پین کردین . چونکه زور بهی خزمه کانی به
 فه لاهه تهوه خه ریک بوون . هه رچه نده باوک و باپیری خوتنده واری بان
 بووه و مهلا حسینی برای خوتنده وار بووه و هه ندی شه میرشی هیه .
 نه مه بیجگه له پیوه ندیی خزمایه تی له گهل هه موو خه لکی دلیزه دا ، به
 شیخ و مهلا و فه للاحوه ، که تا ئیشتاش هه موو هه ر خزمین .

« سه فوټ » ، له دايكهوه كورې په غناي شېخ عه زېږي شېخ فه تاحي
 خانه قايه كه برازو جن نشيني مهولانا خالیدی مكایلی نه قشبه ندى بووه .
 نه كى (له دايكهوه) ، له ناغاكاني شيوه كه له . هم پتوه ندى خزمایه تى يانه
 هموو كاريان له پيښه ياندنو ژباني شاعيردا بووه و كاريان تې كړدووه و له
 ژباني خويدا پتوه ندى په كى به تين و فره واني خزمایه تى له گډل هموو هم
 جه مه رانه دا بووه .

« سه فوټ » چوار براى بووه ، سيايان له خوى گه وړه تر ، مه لا
 نه حه د (فائيز) : مه لا محه مد (فه زى) ، مه لا محمود . په كيكيان له
 خوى بچو و كتر : نه جه دين (ن . ناري) . تاقه خوشكيكيشى بووه
 (حه په خان) : كه خيزاني شېخ عارفى ديليزه بووه .

هر وړه ك حاجى مه لا په سوول شاعير بووه و ديواني شيعرى به ناوى
 (موخليس) دوه هـ يه (٢) : هر وړه ها مه لا نه حه د (٣) و مه لا محه د (١) و
 نه جه دينش شاعير بوون . هر چى مه لا محموده ، نه گډر شيعرى
 نه بن ، نه وا هموو نه وانه د ديانتاسى ده زانن كه له مېدانى نه د ديانتاسى و
 شير زانن و شير له بهرى و زور مېدانى تری شاره زايده به كيك بوو له
 بليسه ته كاني چهرخى خوى (٥) .

شاعير وړه ك هاو ته مه نان و هاو چهرخانى خوى و وړه ك كوپه مه لا په كى
 خلكى سليمانى له مناليدا چو ته حو جره ، سه رنه له لاي مه لا فاتم (٦) له
 گډه كى خويان خويندو و په تى . پاشان چو ته حو جره به ناو بانگه كى خواجه
 نه ندى و له سه پتړه وى نه و چهرخه حو جره و ته واو كړدووه ، پاش نه و
 له مزگوته كى خويان (٧) خويندو و په تى ، پاشان بق فير بوون و جهان ينى
 به هانداني باوكى كه و تخته گېران .

« سه فوټ » له ژباني فه قه تيدا زور شو تن گېراوه . ماوه يه ك لاي
 مه لا نه حه دى فورقانى رڼو به يانى خويندو و په تى . خوى ده بگير اېوه

دهیوت : من سوخته بوم ، لهه دهستووری مزگوتو ناو مهلايان
دهبوو موستهید دهرسم پښلیت ، بهلام که ماموستا مهلا نهحمده نایی
نیر خوی دهرسی پښدوتم . بهم جوړه هه ر لهو پلهی خویندنه مده
بهه که تم له زاینی نهو ماموستا زاناو بلیسه ته وهر گرت (۸) .

ماوه به که له کهرکوک له مزگوتی مناره نه خشین که به (مزگوتی
فههاد) یش ناسراوه لای مهلا په زای واعیز خویندوویه تی . هه ر به فهقیه تی
چوته گوندی « یتزوی » لای سهردهشتو لای حاجی مهلا سهدید
خویندوویه تی . له یادگاری (یتزوی) دا و له ناو پیوانی مه زندا هه میسه
باسی « شیخ نهمین » ی یتزوی ده کردو زوری خوش دهریست . شیخ نهمین
زور کاری تی کردبوو ، دیاره دهری نهویش دهرسی پښ ووتی .

پاش نه م گهشتی فهقیه تی به هاتوته وه سلیمانی و لای مهلا حیتی
پیسکه ندی خویندوویه تی و پاشان له خانه قای مهولانا لای شیخ عومری
قهره داغی (ئینولقه رداغی) هاو خویندنی ماموستا مهلا عه بدولکه رسی
موده پریو ماموستا شیخ محمه دی خال بووه . دووا پلهی خویندنی له
مزگوتی شیخ عه بدوپره حمانی شیخ نه بوو به کر بووه له سلیمانی (که له ناو
خه لکدا به مزگوتی بابعه لی به ناو بانگه) . هه ر لهوئی ئیجازه ی عیسی
لای شیخ بابعه لی شیخ عه بدوللای ته کیه یی (۱۸۸۵ - ۱۹۴۰)
وهر گرتووه . بهلام هه ر بق پیرۆزی دوو ئیجازه ی مۆرکرای شیخ عومرو
مهلا په زای واعیزیشی وهر گرتووه . که نرخی ئیجازه کی مهلا په زالا لای
خوی له وده بوو که سه نه ده کی په کهر ده چیتته وه سه ر موفتی زه هاوی .
که باوکی کوچی دواپی کردووه ، له سه ر هتادا مهلا محموودی برای
له جتی دانراوه . بهلام مهلا محموود هه ر له زیانی باوکیدا که خویندنی
مهلا یه تی به ره و ته و او بوون چوو ، پرووی کردوته کاسبی و نهو سه رده مه
حالی باش بووه . له بهر نه وه هه ر نریکه ی سالیک مهلا یه تی کردووه و دواپی

به پره زامه ندى و په سندی خوى مزگوته كې بډ مهلا مسته قاي برای
به چن هيتووه و نهوى خستوته جيتى خوى . بهم جزره له ۱۹۲۸ دا به
ئيراده ي مه ليكي بووه به موده ريسى مزگوته كې باوكى و پيش نويزى
هر له وى كړدووه و تا كو تا يى ژيانى موده ريس و پيش نويزى نه و
مزگوته بووه . به لام كه له سالى ۱۹۵۶ دا له پال مزگوتى گوره ي
ليانيدا خانه قاي مه ولاش بوو به شوين نويزى جومه ، له بهر تواناو به
خه تيبى ناسراوى و له بهر نه وى خانه قا شوينى باپيرى بووه و دو باپيرى
له دابكيه وه (شيخ عزيزو شيخ فستاح) له ويدا تيراون ، كرا به
خوبه خوئينى خانه قاش .

گوزهرانى « سه فوت » له هموو ژياندا هر به مهلايه تى بوو ،
زورى له خوى ده كړد كه به مووچى كه مى مهلايه تى بډى و ده ست
بډ خه لك پان نه كاته وه . له كارى مهلايه تيدا زور رقى له وه بوو كه مهلاى
كم مووچه يا بن مووچه ي نه و سرده مه به ناچارى په نا بهرته بهر
(زه كات و سرفتره و پاره ي ماره پرين و تلاق چاك كړدنه وه) ، به تاييه تى
نه مى دوواياني به كاريكى ناپه سندو حرام ده زانى ، هميشه ده بووت :
نه گهر تلاق كه وتين نه وه به مهلا چاك ناكړيته وه ، نه گهر نه شكه وتين نه و
مهلاى ناوېت . هر نه م هه وى لڼ كړد كه له سالانى جهنگى دووه مى
جيهاندا كه گراني پتي لڼ هه لپريو ، به دم مهلايه تى نه وه بكه وېته كاسى .
ليزهدا دوو دوستى دېرېنى به ناوى پشتگيرى و يارمه تى نه وه مولكى خويان
به شيوه ي ئيجاره كړدن دايه . حيتن به گى حه سن به گى محمده پاشاى
جان « بيتان سور » ي شاره زوورى دايه و پاش نه و محوود نه مې
نه تى محمده ي هممه و نديش « گوپاله » ي لاي بازيانى دايه . ئير كه وته
هاتوچو بډ سرپهرشتى كشتوكال ، به لام نه م كاري نه و نه بوو ، نه و او
ماندووى كړدو هر له سرده مه داو به و هڅيه وه تووشى سيل بوو .

که نهخۆشی ته‌واو نارمه‌حه‌تی کرد ماوه‌یه‌ك له نهخۆشخانه‌ی «عزل»ی بمغدا كه‌وت . له سه‌ره‌تای ۱۹۴۳دا به یارمه‌تی توفیق وه‌ه‌بی به‌گ كه‌ئو كاته وه‌زیری كاروباری كۆمه‌لایه‌تی بوو و ئیشی نهخۆشو نهخۆشخانه سه‌ربه‌و وه‌زاره‌ته بوو . تیرابه سه‌نه‌تۆریۆم (مه‌سه‌ح) ی به‌حه‌نه‌سی له لوبنان . كه‌ ئه‌وسا حكومه‌تی عیراق نزیکه‌ی سه‌د جیگه‌یه‌کی بۆ نهخۆشی عیراقی تیدا به‌كرێ گرتبوو . نزیکه‌ی سالیك له لوبنان مایه‌وه . ئهم ساله بۆ مانو منداڵ ناخۆشترین و سه‌خترین سالی زیان بوو و تائێشتاش شوتین په‌نجه‌ی له ده‌رووژو بیرو یادگاری هه‌مووماندا ماوه . دیاره بۆ «سه‌فه‌وت» خۆشی سالی له نیشتمان دووری و ناخۆشی و نهخۆشی بوو . تارمایی مه‌رگی چه‌ند جار لیوه‌نزیك بۆوه . به‌لام هه‌ر له‌ر كاته‌شدا بۆ كه‌سیكی وه‌ك ئه‌و كه‌ به‌ زیره‌کی ناسرابوو ، سالی سوودبینیكی گه‌وره بوو . ئه‌گه‌ر له سه‌ره‌تادا شتیك له بابنه‌تی هاوچه‌رخیتی له مه‌لای تری جیا کردبێته‌وه ، ئه‌وا ئه‌م ساله ئه‌و شه‌فقه‌ی له دیسه‌زو جلوبه‌رگ و بیرو جیهان‌بینی ئه‌ودا چه‌سپاند .

له نهخۆشخانه‌دا ، هه‌ر له ناو نهخۆشه عیراقی‌یه‌كاندا ، كۆمه‌لی دۆستی رۆشنیری په‌یدا کرد^(۹) كه‌ كارێكی زۆریان كردبووه سه‌ر بیرو به‌ره‌و هاوچه‌رخایه‌تی بردنی . هه‌روه‌ك ئه‌وانیش به‌ كۆمه‌لیك رۆشنیری لوبنانیان ناساندبوو .

ئه‌وانه‌ی له‌و سه‌رده‌مه‌دا « سه‌فه‌وت » یان ده‌ناسی له‌یادیانه ، كه‌ بیرو تازه‌و پێشكه‌وتن و پروو كردنه جیهانی خۆینده‌نه‌وه‌ی هه‌مه‌په‌نگ ده‌ستكه‌وتی ئه‌و ساله‌ی ژبانی بوو . ته‌نانه‌ت هه‌ر له‌ رۆژانی یه‌كه‌می نهخۆشخانه‌وه هه‌ر له‌ ناو نهخۆشخانه‌كه‌دا چوو بووه ناو ده‌وره‌یه‌کی فه‌ره‌نسی خۆینده‌نه‌وه كه‌ له‌وتی ساز درا‌بوو . كه‌ ها‌یشه‌وه وورده وورده به‌ فه‌ره‌نسی ده‌دوا‌و كۆمه‌لیك كێب و فه‌ره‌نگی له‌گه‌ڵ خۆیدا هێنا‌بۆوه .

ده یگړه یوه دهیوت : له سره تاي سی به کاندای وینووی ټینکلیزی
 فیریت . هاورپی به کی موعه لیمی دهستی دابووه فیرکردنی . به لام زور
 خه لک و به تایه تی هه موو مه لاکان لپی که وتبونه هه راو کیتی ټینکلیزی
 هاته مزگه وتیان به کافری دانابوو . به ناچاری وازیان پین لپی هتیاوو .
 نه مجارهش نهو چه شنه قسانه و نه بوونی کتیب پښگی به رده و امیرسان
 لیکرت (۱۰) .

« سه فوت » نهو چاره لهو دهردهی که نهو سردهمه به په کیک له
 دهرده گرانه کان ده زانراو لپی چابوونه وهی نه بوو ، چاک بزوه و گه رایه وه
 نیشان :

نهمردم نه سه فهرهش ، چهرخی کونی دانه سواو
 له چاره یی په شی « سه فوت » گه لیکي که ی پین همس

به لپی ، گه لیکي تری پین هه بوو ، فیر لهو یست ساله تری ژبانی
 خویدا ، له شی ساغی به خو په وه نه دی ، پښگی به غداو هاتوچوی لای
 پزیشکان ، بز دهردی تازه و هه مه پښه و هه روتینی ژبانی لپی هاتوو .
 چهند جارتیک گه شته نه وهی پزیشکه کان نائومیدی بکه نو ناچاری نه وهی
 بکه نه که بجیته وه سر دهرمانگه رپی یونان و ئیسلام و به دهرمانی خو مالی
 خوی چاک بکاته وه (۱۱) .

نخو شی له لایه لکه و هه ندیک چهره سره رپی تری ژبان ، به تایه تی
 کوم لیک کیشه و نازاری نوو سره ی نه م چهند وو شه یو که سانی تری
 ناو خیزانه که (۱۲) ، ده چوونه سر خه م نازاری « سه فوت » خوی ، که
 عاتیفه ی به تینی وای لیده کرد به دم هه موویه و بتیته وه و زور جار هه له
 جونزی نه م نازارانه وه ته و او به دم نازاری گشتی یوه بنالیت (۱۳) ،

ئەمانە ھەمىو لاواز تىزان كۆرد ، پاشا ھەمى ئەلىك نەخۇشى بىر
 پىن نەھىشت ، تا پادەيەك لە جىھانى دەرس ووتتەو نووسىناز
 دورۇختەو ، بە تايەتە لە دوو سالى دوايى ژياندا . تا ئەو بوول
 پۇزى ۱۲/۹/۱۹۶۳ دەم ئېتىش و ئازارەو گىيانى پاكي سپاردو پېتىش
 براكانى تىرى بوو يەكەم ميوانى باوكى و لە ژىر سېبەرى ئەرەواندا بە خاكي
 سەيران سېتەرا .

سەفوت و ناو كۆمەل :

« سەفوت » لە سەرەتاي لاوتىدا ، لە پال مەلەيتىدا پرووى كۆرۈتە
 تەسوف و تەنەت دەرويشىش . پىتەندىيى گىيانى بەكەسنى دايكەو
 بەرەو نەقشەندىتىيى بردوو ، تەنەت لە ھەندى نووسىن و كىتىي كۆنى
 خرىتىندىدا بە « مستەفا خالىدى » ناوى خۆي بردوو ھەر ئەو ش تىكەلى
 شىخانى تەوتلەو بىارەي كوردو . ھاتوچۆي لاي شىخ ئەلەندىنى
 كوردو ھەم سامو دىسەنى شىخ جىسامەندىنى تەوتلە سەراسامى كوردو .
 بەلام دوايى رىيازى تەرىقەتى باوكى و شوتى ئەو لە پىزى تەرىقەتى قادىدا
 (كە خەلىفەي كاك ئەھمەد بوو) ، بەرەو ئەو تەرىقەتەي بردو ھەم چەند
 سالىكى لاوتىي بە پىتەندى و ھاتوچۆي شىخ ھەينى كىرچەنەو
 بردۆتەسەر . پاش شىخ ھەين ئەو پىتەندىيەي كىرچو و پابەستى
 سەفوتىش بە جىھانى پۇژانەو (سلوك) ى دەرويشانەو پراو ھەر پاش
 ئەو يەكەر بۆ چەند سالىكى ژيان كەوتۆتە چالاكىي سىاستەو
 كوردايەتەو .

پىتەندىيى باوكى بە « ئالى كاك ئەھمەد » ەو : لە سەردەمى شىخ
 مەحمۇدى نەردا بوو پىتەندىيى كوردايەتەش . حاجى مەلە پەسول
 پابەي سەرك - يا ھەزىرى « شەرع و عدل » ى سەردەمى شىخ

نه‌یست^(۱۲) . به‌لام له‌و که‌سانه‌بوو که تا دووا هه‌ناسه‌پشتی شیخیان به‌رنه‌دا . که شیخ له هیندستانه‌وه گه‌پرایه‌وه ، ئه‌و پیش خه‌لکه‌که که‌وت و به‌یداغی ئینگیزی له‌سه‌ر سه‌رای ئه‌وسا دا‌گرت و له‌ مز‌گه‌وتی گه‌وره‌وه به‌یداغه‌که‌ی کاک ئه‌حه‌دی هیناو دا‌یچه‌قاند^(۱۳) .

دیاره‌هۆش و گۆشی سه‌فه‌وت له‌م زه‌وی به‌دا گه‌شاوه‌نه‌وه ، هه‌ر له‌و سه‌ره‌تای لاوتی به‌شدا پتوه‌ندیی گیانی به‌ گیانی له‌گه‌ل مه‌حسود به‌هیی هه‌مه‌وه‌نددا ، که سه‌ره‌تا‌که‌ی له‌ پتوه‌ندیی تیان باوکی هه‌ردووکیانه‌وه ده‌ستی پتکردوه ، به‌ره‌و که‌سانی تر و کۆری نیشتمانپه‌روه‌ری و کوردایه‌تی ده‌با . هه‌ر ئه‌مه سه‌ره‌تای کوردایه‌تی و دامه‌زراندنی کۆمه‌لی « برایه‌تی » بوو که دووایی له‌گه‌ل کۆمه‌لی « یه‌کی‌تی » دا بوو به‌هه‌ک و ناو‌نرا « کۆمه‌لی برایه‌تی و یه‌کی‌تی » و به‌ درژی‌ی سالانی سی ، له‌ زۆر شوینی کوردستانی عیراقدا لق و ئه‌ندامی هه‌بوو و چالاکی‌یه‌کی گه‌وره‌ی نواندو جیتی ئومید بوو . هه‌ر وه‌ک له‌ مه‌یدانی کاری فینیی ئه‌وسادا خاوه‌ن سامانی تازه‌ی خۆی بوو .

« سه‌فه‌وت » سکریتیر یا رینکخه‌ری ئه‌و کۆمه‌له‌ بووه^(۱۴) . هه‌ر پاشی له‌ ناوچوونی ئه‌و کۆمه‌له‌ش تووشی نا‌ئومیدی‌یه‌ک بوو که نزیك کاری رینکخراو نه‌که‌وته‌وه . هه‌رچه‌نده به‌ گشتی له‌ هه‌ست و گیانی نیشتمانپه‌روه‌ری‌یه‌وه نزیك بوو .

سالی ۱۹۴۱ ، له‌ پۆژانی بزووتنه‌وه‌ی مایسدا ته‌واو دژی ئینگلیز هه‌لچوو بوو . له‌پاڵ عه‌بدولواحید نووری و گه‌لیك که‌سی‌تردا ، یه‌کیك بوو له‌وانه‌ی له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی مز‌گه‌وتی گه‌وره‌ی سلیمانیدا به‌ خوین گه‌رمی‌یه‌وه خوتبه‌ بداو داوای به‌گژ ئینگلیزدا چوون بکات . ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ رقی کۆنی (ئینگلیزچی‌یه‌کان) ی سلیمانی تازه‌کرده‌وه . زۆر له‌ رقه‌که‌ی ئه‌وسایان به‌رامبه‌ر به‌ شیخی نه‌مرو حاجی مه‌لا په‌سول ، به‌سه‌ر ئه‌مدا

پژان . پاش هاته وهی دمه لاتنی ئینگلیزچی به کان ، تووشی هه ندی پوانان و
هیرشی ناپه و او بوختان بو ، ته ناهت ئه گهر ته ماشای هه ندی له ژماره کانی
ئه و سه رده مهی رۆژنامه ی ژین بکهین ، دهیین چۆن ئه و ئینگلیزچی به
میریان بۆ ئازاردانی شاعیر هان ده دا .

پاش ئه وه هه ر به هۆی مه محمود فهه می هه مه وه نده وه له سالانی
۱۹۴۶/۱۹۴۸ دا زۆر له به ره ی چه په وه نزیک بوو و خۆی به دۆستیان
ده زانی^(۱۷) . له سالانی به نجادا هه ندیک جار له گه ل ئاشتخوازاندا ناو و
ئیمزای هه بو ، ئه گهر سه یری رۆژنامه کانی سالانی ۱۹۵۸ - ۱۹۵۹ بکهین ،
دیسان ناو و ئیمزای له ناو پشتگرانی به ره ی نیشمانیدا ده یین . هه روه ک
گه لیک کس باسی هه لویستیکی ئازایانه ی سالی
مردنیان بۆ گه یرامه وه ، به ک له وانه مامۆستا « ئه حمه د
خواجه » بوو که له کتییکی ده ستووسی خۆیدا به
ناوی « سه دوه یه ک پیاو » وه به پتی رۆژ ژمیر له حوزه یرانی ۱۹۶۳ دا ، واته
شه ش مانگ پێش مردنی باس له هه لویستیکی مه ردانه ی « سه فوه ت »
ده کا . ئه مانه تیکرا هه لویست و پێوه ندی لاوه کی بوون . به لām به گشتی
له کۆری کاری سیاسیه وه دوور بوو .

دووری شاعیر له مه یدانی سیاسه ته وه ، دووری نه بوو له جم و جوولی
گشتی . ئه وه تا له زۆر کۆبوونه وه ی گشتیدا - به بۆنه ی مه ولوودو
موانسه به تی تری ئایینه وه ، بۆ ئه م باربۆ و ئه و باربۆ ، له هه ندیک
موانسه به تی نیشمانی و گشتیدا بۆ نمونه « یادی ژین ، چله ی ئه مین زه کی ،
چله ی پێخود .. هتد ، شاعیر خاوه ن ووتار بووه .

له زۆر مه یدانی تر دا هه ستی ئایینه وه ی و کوردا به تی لا تیکه ل
ده بیت و هه ندی جار ده چیه قه لبی به ره مه ی ئه ده بی وه . وه ک ئه وه ی هه ر
بۆ به کوردی خۆینده وه « قه سیده ی بوردی » ی کردوه به کوردی ،

یا له بهر ئاین و له بهر کوردی و بستوویه تی فتوحاتی شام به کوردی بچیته
جی شانه ، یا شانازی بهوه ده کرد که به کم که سه خوتبهی جومعه
کردوه به کوردی^(۱۸) ، یا به کم که سه تهلقینی به کوردی بۆ مردوو
خوتندوه^(۱۹) .

مامۆستا علائەدین سهجادی باش له یادیتی ، سالی ۱۹۴۶ مه لایه کی
به غدا له رۆژنامه به کدا هیرشی بردهوه سه مامۆستا ، چونکه به
میزه ریکه وه چۆته ئاههنگی نه ورۆزی لاوانی به غدا له هۆلی « گه ل » ی
« ئیتا » و به لای مه لاکه وه ئه مه کاریکی نایه مند بووه ... هتد .

له ناو مه لای کورددا ته نیا
مه لا مسته فا سه فوه ت به نووسیتیک و
ته لگورائیک بۆ رۆژنامه که له سه ر
مامۆستا سهجادی و جهۆنی نه ورۆزی
کردۆته وه . ههروه ک مامۆستا سهجادی
نامه به کی سه فوه تی پشاندام
که پاش داخستی گۆزاری
« گه ل » بۆ نووسیوه .
سۆزیکێ قوولی به رامبه ر
به گه ل و ووه ی
کوردی له قالیکی
ئه ده ییدا دارشته وه .

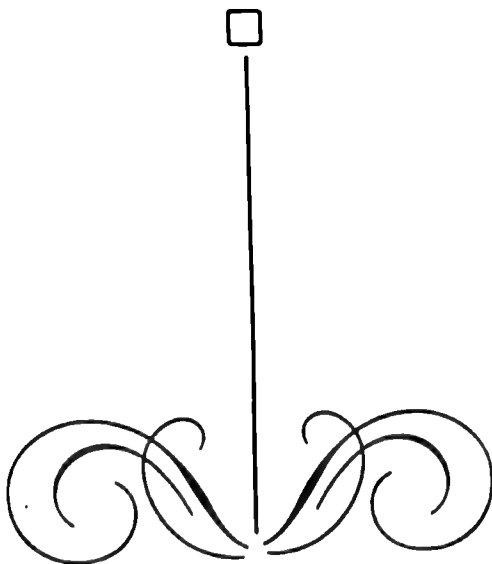
بهره‌مەگانی :

- سەفوەت لە ژبانی خۆیدا تەنها ئەم بەرھەمانە ی چاپکەردووە .
- ۱ - ھۆنراوەی کوردی لە دوری بوردی • سلیمانی ، ۱۹۳۵ (۲۰) •
 - ۲ - رابەری نوێژ • سلیمانی ، ۱۹۶۱ •
- پاش خۆشی لەلایەن نووسەری ئەم پێشەکییەوہ ئەم بەرھەمانە ی بە چاپ گەیشتەراون :
- ۳ - گولستان • ھەرگێرانی گولستانی سەعدیی شیرازی بە کوردی • بەغدا ، ۱۹۶۸ •
 - ۴ - شاتوی ناومال • بەغدا ، ۱۹۷۱ •
 - ۵ - رابەری ھەج • بەغدا ، ۱۹۷۳ •
 - ۶ - دیوانی سەفوەت • بەغدا ، ۱۹۸۴ (ئەم دیوانە یە) •
- ئەو بەرھەمانە ی کە لەناو کتێبخانە کەیدا بە دەستووسی ماونەتەوہو چاپ نەکراون ئەمانە ن :
- ۷ - میژووی بەرزنجە :
- بەرتە یە لە سەرەتایەکی و بانی پەیدا بوونی سیادت (سەیدیتی) لە کوردستانداو بانی ئەو بنەمالانە ی لە ساداتی بەرزنجەنو لە کوردستاندا بلاو بوونەتەوہو بانی پیاوی ھەلکەوتوو یان (چ لە مەیدانی ئاینپەرورە ی و چ لە مەیدانی زانست و ئەدەبیاتدا) •

- ۸ - رابهري پڙوو .
- ۹ - رابهري زه کات .
- ۱۰ - کڙمه کيک خوتبه ي ټاڼي (چ له پڙواني جوممهو جهوند او چ له مونا سه به تي تر دا) .
- ۱۱ - هشت به هشت که له سالي ۱۹۵۲ دا ته او بووه . کارينکي نه ده بڼه له چيشني گولستاني سه عدي . برتي به له حيا کايه تو باسو گيړانه وه به شيمرو به پخشان . به شيکي زوري وه رگيړانه له (رياض الخلود) ي مه لا نه بوو به کړي موه نيفموه .
- ۱۲ - فتوحاتي شام :
برتي به له ۴۵ هزار ديره شيمر . له زوربه ي پرو دا وه کايډا پشتي به ميژووي (واقيدی) به ستوه (۲۱) .
- ۱۳ - شازاده ي غه سان . وه رگيړاني چيرکي (فتاة غان) ي جورجي زه يډانه .
- ۱۴ - ته فيري قورټان (۳۳) .
- ۱۵ - ته رجومه ي نامه يه کي عه بدولحه ليمي ميسري به زياد کړدنه وه ، که برتي به له چيشنه سيره تيك (زوربه ي به شيمر کراوه به کوردي) .
- ۱۶ - ديواني موحی (محبی) - وه رگيړاني ديواني فارسي شـيخ عه بدولقادري گيلاني به به شيمر .
- ۱۷ - گولزار - مه لولو د نامه يه که به پخشان (نوونه يه کي جواني سه جمی کوردي به) .
- ۱۸ - ميراج نامه - به شيمر .
- ۱۹ - گولشن - نامه يه که که مي پخشان و زوربه ي شيمر . (ميژوويه کي کورتي وياني پيغه به رو ټيلا مه) وه ک خزي نوو سيويه تي : زوربه ي

له شیخی جزیری و ئینولحاجی جیشانه بی یوه وهرگیراوه . له ۲۷ ی
زیلحه جهی ۱۳۶۴ - ۱۹۴۵/۱۱/۱۱ دا نووسراوه ته وه (۲۳) .

- ۲۰- وهرگیرانی (بانت سعاد) ی که عبی کوری زوهه یر - به شیر .
۲۱- نامه یه که دهر باره ی نه خوشی سیل (وهره م) . نه مه یان بهرهمی
سهرده می نه خوشی لوبنانیتی . که دیاره بابته که ی کون بووه .
۲۲- کوکرده وه ی کو مه لیک له فتوای مه لایانی کورد .
۲۳- نامیلکه یه که به عهره بی : « رسالة في العدل » سالی ۱۳۷۵ هـ - ۱۹۵۶ م
نووسراوه : له یه که م لاپه ریدنا نووسیویه : « الی کل قلب رحیم
ملؤه المطف والحنان ، یتأثر بشقاء الانسان ویتعج باسعادهم . الی
المادل الاعظم عمر بن الخطاب (رض) اهدی هذه الرسالة » .

شـیرەکانی :

« سەفوەت » خۆی لە پێشهکی بە کدا که بۆ وەرگیرانی گولستانەکی سەعدیی نووسیوووە پێوەندیی خۆی لە گەل جیهانی شیردا دەردەخات ، سۆزی راستگویی دەدات بەو پێوەندییەیی لە مندالییەووە لە کۆشی کۆری مەلایان و شاعیراندا دەستی پیکردوووە . سەرکردنەووەی ئەو سەرەتایە دەروازەیهکی گەورەمان بۆ جیهانی شیرە سەفوەت بۆ دەکاتەووە .

چەندە پێشهکی نووسین بۆ من زەحمەت بوو ، پەنگە هەلەنگاندنی شیرەکانیشی ئەوێندە زەحمەت بێت و هەر زۆر زەحمەت بێت لە هەستی تایبەتی و عاتیفە دوور بکەومەووەو بریارێکی مەوزووعی بەسەر ئەم دیوانەدا بەدم . ئەم زەحمەتیەش لە خۆیدا هەر شتیکی مەوزووعیە . چونکە بەوێی یا نا ، هەر بەشدار و تیکەلی بەشتیکم لە تەجرووبەی شاعیر ، یا لە نزیکەووە ئاگاداری هەژان و تەجرووبەیم و لە هەموو کەس زیاتریش بە خۆتێندنەووە و ووتەووە لەبەرکردنەووە لە گەل شیرەکانیدا ژیاوم . کەواتە دووا بریاری من هەر باش و ئیجابی دەبن . لەبەر ئەوە خۆم لە هەندێک ووردەکاری دوور دەخەمەووە و هەندێ بریاری گشتی که بە من دەدرێ و ئەرکی منە لە جێی لیکۆلینەووە دادەبێم .

راده و جۆرى ئەم شىعرانە ھەرچۆ ئېك بن ، ئەوا لە ھەموياندا سۆزى
 ھەستىكى راستىنە دەينين .
 ئەگەر ھەستى ئاينپەرورەرى و موناچات يىت ، يا کوردایەتى
 نىستانپەرورەرى يىت ، يا تەنانت شىمرى موناھەتیش يىت ، دەينين
 موناھەتە کە ئەو ھە کە شاعىرى جوولاندووە .
 ھەرچى شىمرى دلدارى ھە ، ئەوا ئەگەر لە شارەزايەشەو نەيت ،
 ھەر شىمرەکان خۆيان پىمان دەلين : کەوا بۆچرووکی دل سووتايىكى
 راستىنە لە ھەموو دېرنىکیانەو ھەرزەيتەو . خۆشەويى بەکى
 راستىنە پەھانى ، کە تا دووا ھەناسە بە ژيان و بىرەو ھەرى و لەگەل خۆدا
 موناچات و گۆرانی ووتن و ورتەى پۆژانی نەخۆشى گرانى شاعىرەو ديار
 بو ، بەلام لە دلدا جىي کرابۆو ھەندە کەوتە سەر زار :

ھەموى ناسانە ، شەرتى عشق پازى دل نەدۆرانە
 نەو ھە مەجنون کە لەبلاى خستە زارى خو و پىنگانە
 ئەوا (سەفوت) کە پازى برده گۆر يار يىتو دايۆوشى

با کە ئېك لادەم و بليتم - کە ئىستا بەلگەو کەرەسە بۆ دەرختى
 ئەو (پاز) ھە دەرختى ئەو پەھانى ھە کۆ دە کە مەو ھە دەگمە ئەنجام .
 ھەر لەجباتى شاعىر نەفرت لە دوواکەوتنى وولات ، لە جياوازی چىنايتى
 دەکەم کە دلى کورە ھزارو کچە دەولە مەند لە يەك جيا دە کاتەو . تەنانت
 لەم چەرخى تەکنىک و ئەلیکترۆنەدا ، لەم چەرخەدا کە گەلانى ژێردەست و
 دوواکەوتن و بە چەکی وولاتى دەسلاندار ، بەلام بە دەستى خۆيان سەر
 دەبرين ، ئا لەم چەرخەدا شاعىر خۆى نا ، تەنانت منیش ھەقى دەرپرینى
 ئەو پەھانى ھەم نەبەو دەبى منیش ئەو حىکايەتى عەشقە بىھەم گۆرەو .

تاقە توانايەکی من که لەو زیاتر بیت هەر ئەوەیە نەفرەت لە بایەخی
پارەپەرستی بکەم . نەفرەت لەو بکەم که خاوەنی مژگە دیناریکی بە
ئارەقی ناوچەوانی خەلک دزین و فروفیل ، لە ناوچەرگەیی یساییدا
کۆکرایتەوه ، لای هەندیک لە هەموو زاناو هونەرمەندو شاعیرو
خەباتکەرێک بەرزتریت . بەلام دیارە شاعیر ئەو توانایەشی نەبوو .

بێهەو سەر بەرهەمی شاعیرو بلییم : ئەم بۆچرووکه راستەقینە ،
شاعیر لە مەیدانی شیعری دلداریدا ، لە ریزی لاسایی کلاسیکی شاعیرانی
هاوکارو هاوچەرخی خۆی لادەدات . هەرچی « سۆزی غەریبی » شە ،
ئەو دیسان دلی پر لە تاسەیی شاعیر دەجووڵێت . هەر لەبەر ئەوەیە ،
ئەگەر بە ژمارە شیعری « سەفوت » بەسەر تەمەندا دابەش بکەین . ئەوا
ئەو سالی غەریبی و نەخۆشییە لوبنانی لە هەموو سالانی تری زیاتر
بەردەکەویت .

مامۆستا شوکر مستەفا دەلیت :

« بە شێوەیەکی سەیر ئاینپەروەری و خۆشەویستی نیشـتاـنـو
نیشتمانپەروەری و یادگارو ژیاڵەوێ هەستی دلداری کۆن تیکەل دەبن و
قەسیدەیکە دروست دەکەن » (٢٤) .

ئەم دیسەنەیی مامۆستا شوکر دەست نیشانی دەکات راستگۆیی
شاعیرمان لە مەیدانی شیعری نووسیندا بۆ دەرەخەن . شـیـمـر لای
« سەفوت » ئەنجامی ئەندێشەو تەجرووبەیکە ، بەلام چەند توانیوتی ئەو
تەجرووبەیه سەرکەوتووێ بختە ناو « دێری هەلبەست » وەو درەوشانەووە
گەشەو نەمری و داچەسپاندن بە تەجرووبەیکە بیهخستن ، یا زال نەبوون و
نەتوانین ، لە تەجرووبەیکە کەم کردۆتەووە دەرپڕیکی بن نوودو بن

دیهنی له شوتندا بهجی هیشتوه ، نهوه ددرتته دهست په خه گرانو وا
 ده زانم ، بهرامبر به هر قه سیده به بریارکی جیاواز ددری و له نهجامی
 هموو نم برارانه دا ، له کوری تا قی کردنه وهی گشتیدا دهنگ بۆ شاعیری
 سه فوت ددریت :

شاعیران پیری له دیوان بۆچی بوونه نه نوهری
 من بهجی مابوم همه خو زه وقی شیعو شاعیری
 گن ووتی (سه فوت) مهچین با نه یته کابهوه
 تا وهکوو خامجاوی زوو بیکم تهواوی گازی

یا :

(سه فوت) غه زه لییات نه گهرچی هموو خو شن
 نهما نه مه شیرداخه کهوا بپ به هه وه سه

به گشتی « سه فوت » به بهره وامی به کی شیری کلاسیکی کوردی
 دادم نۆی ، با به پتی رۆژیش هر له قاوغدا نه مایته وه هه ندیک شعلی
 سه رده می خۆی پیوه ییت .

شاعیر له وشه هه لێاردنو سه رله نوێ دارشته وه دا پرووده کاته کانو
 بناغی وشه ی گرده وه بووی نه ده بیاتی کلاسیکی کوردی و رۆژه لات .
 به لام گوێچکه شی بهرامبر به خۆی و چرخ و وشه ی تازه ش که
 نیه (٢٥) . له پال « دل به میخنت ، جیم نه ما تیا سه روم ، سه هرا
 نه ورد ، مه هه جین ، تهیی حازیق ، مهحه بیته ، په ندو قه له ندر ،
 ئالوده ی گونا هه . هتد » دا « مه ره مه زی ، دوو قۆله میر ، کۆرپه یی
 نه وره س ، گریه و گر ، وهک چیا هاته هه ره س ، بدا به سینو سه ردا ،
 خورومی باران ، چۆن نه برۆی ، چۆن نه قرچ ، به لمه ریش ، گورگن ،
 شل و مل ، لیوی ووشکو گۆنه یی زه ردم ، قه لو به ردم . هتد » دهینی .

يا هر له يهك دټړدا « ماډ پوخو وځړي جيتگان » له مال « پووزي خړو
 قولی سپو وگڼه ی سوورو تپ وتل » دا داده نړین .

هرچی کیشی شیرمه ، دیسان ده توانین بناغو سر به کلاسیکتی
 له پال ئاسان کردنی هاوچه رخانه ی خویدا بینین .

ماموستا شوکر مستفا له و کاته دا که له ئاماده کردنی دیوانه که دا
 یارمه تی ئه دام ، سرژمیرنکی کیشه جیاوازه کانی دیوانه که ی کردو ئه م
 چند دټړه ی نووسی :

« ۱ - زوربه ی له سر کیشی (په مهل) ن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 ب — ب ب — ب ب — ب

بابه تی جیاوازی ترشی هه به .

۲ - (هزه ج) له پله ی دووه مدایه و گځړین له وځړی هزه که دا هه به :
 مفاعیلن مفاعیلن

ب — ب ب — ب ب — ب ب — ب

۳ - به سیت (البسیط) له پله ی سینه مدایه دیت :

مستعملن فاعلن
 ب — ب ب — ب ب — ب ب — ب

۴ - شیرم له سر کیشی موزاریع (المضارع) یش هه به .

۵ - هه ندیک شیریشی ده چیت هه سر کیشی په نجه (هیجا) .
 بڅ قافیه ش ، زورتر خووی به ږتبازی قافیه ی کلاسیکی به و گرتووه و
 هه ندیک جار نا .

۶ - سه لیقه و سروشتی وځی له م مه دانه دا زاله به سر شیرمه کانیدا « (۲۶) » .
 دیاره ئه گهر ټیکرا له جیهانی عرووز کاریدا له شیرمه کان بدوین ،

ئەوا لە گەل تەبىئىيەكانى مامۆستا شوكر مستەفادام ، بەلام بۆ ھەموو
شيعرى كلاسيكى كوردى و ھەرووز ھىشتا لەسەر ئەو پايەم كە لە
پيشەكەى ديوانى كاھى فەلاحي شاعيردا نووسىيەوم :

« لێرەدا دەووترئ كيشى كۆن و ناووترئ ھەرووز ، چونكە كيشى
ھەرووز بە پى پراكتيكە تەواو ھەربىيەكەى لە كوردیدا نىيە . زوربەى
ئەوانەش كە لەسەر كيشى ھەرووزيان نووسىيەو . دانيان بەمەدا
ناو ە» (٢٧) .

ئەمە بۆ كيش ، ھەرچى مەيدانى قافىيە ، باميش دوو ووشە بخەمە
سەر قەكانى مامۆستا شوكر و بلييم :

لە پال ئەو ەدا كە خۆى بە ھەموو قانۆنەكانى قافىيەى شيعرى
كلاسيكىيەو بەستوو ە ئەگەر ليشى دەرچووبن ، ئەوا ھەر لە سنوورى
لێ دەرچوونى ھەندئ بالى شيعرى كلاسيكى كوردىدايەو بەرەو
(مەسەوى) يا (مۆستەزاد) چوونى كيش و قافىيە . بەلام زۆر كەميش
ھەست بەو دەكەين كە بە دەست يەكيتى قافىيەو ماندوو بوويت و
ناچارى لە پەوانى و شتووى قافىيەى گۆرپين (٢٨) . تەنانەت كە ھەندئ
كەرتكاريش لە قافىيەدا دەكات ھەر ھەست بە زۆر لە خۆكردن ناكەيت .
بۆ نمۆنە با پڕوانى (جىناس) و (كەرتكارى) لە دێرێكدا كە دەلن :

خەيالەى عەشقى ھىند گەرمە لەسەرما
لە زستانان نىيە باكم لە سەرما

لێرەدا (لە + سەرم + ا) = (لە + سەرما) دەبين و قافىيەش
ھەربەرەو (بێخەبەرما) و (دەست مەكە مل) و (ھاو مل) و (شل و مل)
دەرواو تۆش لە گەل شاعيردا ھەر بەردەواميت .
كە سەفۆت لە شينى « بێخود » دا دەلن :

مهولهوی و کوردی بو سالم وه کو حاجی و نالی
مهحوی بو موخلیس و خاکی وه کو عیرلانی

ئه مه له پال شینی ئه ودا بو « سه دری ئه دیان » که لای ئه و بو
سه رده می خۆی « ییخود » ه ، ئه وه پتوه ندیی خۆی له گه ل جیهانی شیری
کوردیدا ده ست نیشان ده کات ، که جیهانی کلاسیکیتی نالی و کوردی و
سۆنیتی مه وله وی و کوردایه تی سالم و حاجی و به رده وامی ئالای شیری
سلیمانی به ، به ده ست مه حوی و خاکی و موخلیسه وه (۲۹) سه ر به مه شغلی
زانست هه لگرتی « عیران » ه له خاکی باباندا .

ئه م سه ر به مه له ندی تایه تی شیربوونه ، وای کردووه که گه رانی
زۆری نه وی تا زۆر بابه تی ئه و قوتابخانه ی شیر له به ره مه کانیدا
بدۆزینه وه .

شیره کان خۆیان زۆر نین . به لام له و مه یدانه بچوکه دا له پال
به رته کیکی کیش و قافیه دا ، « ته خیس » و « ته شیر » و « مه له مه ع » دیاره ،
« موعه ما » به کیش و قافیه ی شیر داپۆژراوه . ته شیر و ئیستیماره و
ته وریه و جیناس دیارن . په نگه هه ندی دیارده بدۆزینه وه که بینه نوونه و
له ریزی شیری شاعیراندا بکه ونه سه ر زمان :

من ســـــم دانا له دپبازا که تو پتی لوتیتیت
کهوته ژیر پتی ئه و په قیبه ، هه ی سه ری خۆم دا له به رد

له گه ل ئه وه شدا شه قلی پله یه کی دوای ئه و شاعیرانه به به ره می
« سه فوه ت » ه وه دیاره ، ده لیم « شه قل » ی زه ماتیکی دوای ئه وانه نالیم
به ره و پیش بردن . هه ر ئه مه شه « ته پل لیدانی له شکری حه به شو سوپای
هیند » له مه یدانی ته شیریی زولفو پرچ و خالدا ده گه به یته سالی ۱۹۵۶ و
ده لێ :

سویابی جوو و فەرەنگ ، نینگیزی ماتهەم
هوجوومیان برده سەر سیناکەیی دل

ئەمەش بۆ چوویتیکی زیرەکانەبە ، چونکە هەر لە مەیدانی ئەو
تەشیبەدا « سینا » ی خاکی عەرەب و موسولمان دلی ئەمەو هیژشە
سێ قۆلێ بەکە ی هیژشی « ماتهەم » بۆ سەر « دل » ی شاعیر .
با خوێنەریش چەند مەبەسو ویتنە بۆ خۆی لە گەل یە کدا تیکەل بکات .
یا هەر لە شویتیکدا کە خۆزگە بە سۆفیەك دەخوازێ کە گۆشە گیر بیتو
دوور لە مەبەسی دنیا پەرستی بیت دەلیت :

خۆزگە بۆ زاتی ئەمەندە بن هیوا بنو بن ئەمەل
جرت و فرتی (جەبر) و (نووری) نەبخەنە سەر فالو و فیک

لیژەشدا هەر گێژانەو یەکی تەواوی شرتی پۆزو رووداوی سأل و
هەلویت دەربڕین لە کونجی گۆشەگیری یەو دەیین .
کەواتە ، چ مەبەسی کۆمەلایەتی و چ بیرى تایبەتی شاعیر لە زۆر
مەسەلە ی رووداوی پۆزدا بە خەتیکى باریکی نووکە پەری شاعیر لەسەر
تابلۆی قەسیدە دەردەبرێ و تیز بە لایدا تیدەپەری :

تیر گە ی لە برسی بووە ناگادار
نازان چی بە کەسەسی هەزار

با پیکەو بەچینەو سەرەوکاری قەسیدە یەکو لە خەلوەتی چەند شەو ی
دوور لە جیهانو موانجانی سۆفیە کدا گوێ بدەنە دەنگیک کە دەلی :

چەندە پێم خۆشە بە کوردی دەنگی خالە ی پێپوار
پێپوارە ئەهلی دنیا هەرچی هاتو هەرچی چوو

وا بزانم گەلێك وێنەو لێكدانەووە لە ئەنجامی لێووردبوونەووەی ئەم
 دێرەدا بەسەرێهە کەدا دەکەوێ . ئەگەر ماوەی ئەم نووسینە ژووری
 دەرسخانە بووایە ، ئەوا چەند دەرس بۆ سووچی جیاچای ئەو دێرە تەرخان
 دەکرا . ئایا لە ئەنجامدا هەر ئەو سۆزی کوردایەتی و بیری کوردە ناینین
 کە لە هەموو شیعەرە نیشتمانییەکانی شاعیردا دیارن ئایا ئەو خۆشەویستی
 کوردو نەتەووە و خاڵ و میژوو و پەندی ژيانە ی ناینین کە دەبنە بناغەیەك بۆ
 شاعیر کە لە ڕێی پاراستن و ئەمڕۆ و سەینیتیدا دەر بەست نێیە کە مێزەرەکی
 خۆی بۆ بکا بە تەناف و ئەگەر وێژدان و دان بە راستیدا نایش هەیت ،
 زۆر جار خۆی گەیانندۆتە نزیکی ئەو ئەنجامە .

شاعیر سۆفی یەو زۆر جار مونا جاتەکانی لە گەردەووەبووی ووشە ی
 ناو سۆفیانەووە هێتاووە و یستوو یەتی شتێک لە سامانی ئەم ئەدەبیاتە لە ناو
 کورددا زیاد بکات ، بەلام هەر وەك سۆفیانێ تر لە « شطحات » خۆی
 لانه داووە :

چیت ئەوێ لەم خەلکە چی داوا ئەکەیت
 عەلەمێ بۆچی وەها پرسوا ئەکەیت

یاخود پلە و پوتبە ی عەشق ، هەر لە باسی ئەو بۆچرووکی دەروونی
 خۆیدایە کە دلی (تیر) ی یار ئاگای لە دلی برسی ئەم نەبووە . یا هەر
 عەشقه کە عەشقی سۆفیانە یەو گەیشتنە پلەو پوتبە هونەری تایبەتی
 دەوێت :

وەقتێ هەتە پوتبە لە عەشقدای بە هەناسە
 بتوانی کە ئەو زولفە لەسەر پوومەتی لادە ی

یا هەر ئەو هەناسە یە ، بادی خۆش مروورەکی ئالی یەو شاعیر هەر
 جارە بە جۆرێك دەیکا بە پەیکی شارەزای خۆی :

هه‌ناسه هه‌لسه له لوپانه‌وه برۆ ده‌مو ده‌س
هه‌تاو شاری سوله‌یمانی لاهه‌ده لای که‌س
.

به‌لا له دووره‌وه راوه‌سته که‌س مه‌سووتینه
به‌گره‌وو گرگه‌ت با دلم بسووتیو به‌س

که‌جۆره‌که‌ی تریان ، ته‌واو پیچه‌وانه ده‌یتته‌وه :

به‌یکی دل‌سوژی عالم شه‌ماله	به‌یکی من بای وه‌شت
سه‌ره‌و ژوور به‌روا بگانه‌مۆسکو	به‌سه‌یران وه‌شت

ژیانی شاعیر ئازارو مه‌ینه‌تیو گه‌رانو نه‌خۆشیی زۆر تیدا بووه ،
کیشه‌ی تیان کۆن و تازه ، تیان بیرو خۆ بۆ مه‌به‌سی جیا ته‌رخانه‌کردن ،
هر ره‌نگه‌ سۆفیزم به‌ ده‌نگ ئه‌م هه‌موو خواست و بۆچوونه جیاوازانو
به‌ده‌م ئه‌م تیکه‌لیی یره‌وه ییت :

« سه‌فه‌وت » ، ئه‌مه‌ سه‌یریه‌که‌ له‌ مزگه‌وته‌وه بۆ دێر
خۆ تۆ به‌ حیسابی له‌ هه‌واخواهی مه‌دینه‌ی

ئه‌م دیوانه :

ئاتوانم بێتم ئه‌م دیوانه هه‌موو شیمری « سه‌فه‌وت » ده‌گریتته‌وه .
چونکه‌ هه‌ر له‌ باسی به‌ره‌مه‌کانیدا ؛ له‌ مه‌یدانی وه‌رگیراندا باسی چه‌نبد
به‌ره‌متان دی که‌ ده‌چنه‌ جوغزی شیعه‌وه‌وه به‌ هزاران دێره‌ شیمرن .
به‌لام لێره‌دا ، هه‌رچی وه‌رگیرانه ، « قه‌سیده‌ی بوردییه‌ » که‌ نه‌ییت ،
ئه‌وانیترمان خسته‌ لاره‌ ، تا له‌ ده‌رفه‌تی‌تردا وه‌ك به‌ره‌می جیاواز چاپیان
بکه‌ین .

که‌واته ئه‌م دیوانه زۆربه‌ی ئه‌و شیمرانه‌ی (سه‌فه‌وت) ن که‌ خۆی
نووسیونی و ده‌ست ئێه‌ که‌وتوون .

نډه نډه ی من بز انم « سه فوټ » له ژيانی خویدا کم شیعری
 بلاو کړدو ته وه (۳۰) . ناگاداری زور پارچې بلاونه کړاوه ی بووم . نډه بوو
 کاتې کوچی دووایی کړد ، من له دهره وه ی وولات بووم ، فارووقی برام
 له باریکی تایه تیدا بوو . نیر بن ناگاداری نینه کتیخانه کی له
 مزگوتنه وه هیرا بوو ماله وه (۳۱) .

که سالی ۱۹۶۶ گه پامه وه سلیمانی و ناو کتیبه کانم پشکنی .
 دفته رتکی شیعرم دوزی یه وه ، به ختی شاعیر خوی نوو سراپه وه .
 سه رها نوو ری مه لا محموودی (ناموزام) له بهر
 نه دفته ره و له بهر چند پارچه کاغذیک شیعره کانی
 بز نوو سیمه وه دووایی نوو سینه وه کی نه و کومه لی
 پارچه کاغذی جیا جیام دایه دمت هاوړی و برای دیرنم ماموئا محمه دی
 مه لا که ریم ، به به راوردو راست کړدنه وه گه لاله ی نه م دیوانه ی دروست کړد .
 لم دووایی به دا که کتیبه کان له سندووق دهره تران ، هندی
 پارچې ترمان دوزی یه وه . ماموئا شوکر مسته فا دلــموزانه له گه لــا
 دانیشتو هموو دهستو وسه کانمان به راورد کړدو ته نانت هندی
 قه سیده ی نه نوو سراوه ی به ختی خوی نوو سی یه وه .

یگومان به شیکي زور له شیعره کان به نیملای کون نوو سراپوون .
 بیجگه له وه ی که زوریان هر په شنووس بوونو جاریکی تر
 نه نوو سیپوونه وه . له بهر نه وه ناماده کړدنی دیوانه که زور به ناسانی
 به دهنه وه نه هات . هه روه ک جاووبار که تا به دیرتی یا چند دیریک به ختی
 شاعیر دهینرایه وه ، دهیختینه گومانه وه ، چونکه ده گونجی شیعری
 خوی نه ییت . له بهر نه وه به زور دیواندا گه پان و نه وه ی لپی دلنیا بووین
 تو مارمان کړد .

په ننگه هه نديك پارچه و دېر ياده ي نه وي نه يې كه له م ديوانه دا
 تو مار بكرېت . به لّام وام لا باش بو هر تو مار ي بكم ، چونكه هه مو
 شاعيرنك بهرهمي بهرزو بهرهمي كزي هه يو تو مار كړدني ړنگي
 برياري راست بو پمخه گر خوش ده كات . هر وهك جاري وا هه په چنډ
 دېرېك له رووي هونه روه كزه ، به لّام ده يته نيشانه بو شتيكي تر ،
 بو نمونه نه و چنډ دېره ي سالي ۱۹۲۸ بو زانستې نوو سيووه ،
 له كاتيكدا كه زوربه ي ملا نه وسا هر خويندني قوتا بخانه يان
 لاحرام بو .

به هه مو حال په ننگه شيعري تري بلاو كراوه يا ده ستووسي شاعر
 هه يت كه ده ستمان نه كه وېې . به لّام نه وانه هر چو ټيك بن هر له م
 بابنه نه و له و برياره پمخه گري به ناگورن كه به هو ي نه م ديوانه وه
 به سر شاعيردا ده درين . هر چي ړيځختي ديوانه كه به ، له بهر نه وي
 زوربه يان ميژووي نوو سنيان ديارنه بو ، هه نديكمان به باسو به و
 مه زنده نه دا ساغكرده وه كه لاي قه سيده كان نوو سرا بوونو بو هه نديكي شيان
 كاغز به لگي دا يې . به لّام ټيكر اوام به باش زاني ، كه بو نه وانه ي ته و او
 له سر پوه يو قافيه ي كلاسيكن ، رتي نه لقوبن بگرمو نه وانه ي قافيه يان
 مه سته وي به بكه و نه دوو اي نه وانه وه .

پايه ك هه بو كه نه و پارچانه ي سر به جيهاني ټاينه رستين به جيا
 چاپ بكرين و نه خړينه نه م ديوانه وه . به لّام نه م ييري ته و او ي ده رباري
 نه فراندني شاعر ده شيواندو زور خوينه ريشي له ديوانه كه
 دوورده خسته وه . له بهر نه وه نه و قه سيده نه ي له سر پيړه وي شيعري
 مه لاي جزيري تا بيخود ټاين و عشق و مه به سي تريان تيدا ټيكل كراوه ،
 له ناو ديوانه كه دا دازانو نه وانه ي هر موناجات و ټاينه رستين بوون

بهی دووه و چوونه پال قه سیده ی بوردیه که . بهلام ئه مه وا ناگه یتن که
شیری ئابنی ترمان لانه خستوه . ئه و تا وهک له بهرهمه کابیدا
دهینن - کۆمه لیکێ زۆر وهرگیران و بابهنی میراج و سیرت سر به
جیهانی ئابنه رستین و چاپکردنیمان خسته دهره فته تیکێ ترو به جیا .

یووا ووته :

سوپاس بۆ هه موو ئه وانه ی کۆششی مهردانه یان بووه یاری ده ده ری
دەرچوونی ئه م دیوانه . بۆ کاکه حه مه ، بۆ مامۆستا شوکر ، بۆ مامۆستا
کاکه ی فه للاح که دیوانه که ی خوینده وه و گه لیک پای شاعیرانه ی به زرخه
له نوسخه گه ری و راست جیگیرکردندا دامی .

کۆتایی - ئه مه سه ره تاو پێشه کی به ک بوو ، بهلام به لای منه وه
هه ورازیکی سه خت بوو به سه ریدا سه رکه وتم . ماندووی کردم ، چونکه
هه موو تیتیکیم پیتوا و له لادانی سه ر به عاتفه ده ترسام . بهلام ئایا ئه و
« سه فووت » ه ی به ده رده داری و ئازاره وه ئه م هه موو شته ی بۆ گه له که ی
نوو سه وه ئه م چه ند دێره هه لئاگرێ ؟ . به لی ئه گه ر که سی تر هه بوایه ،
ده بوو من ده ست نه ده مه قه له م . بهلام ئه گه ر واش نه بێ ، گه لیک یادگارو
راستی ده فووتی .

له وه لامی هه موو بریاریتکتاندا یا ده لیم سوپاس ، یا ده لیم گه ردتان
ئازاد یت .

به شدا ۱۹۸۲/۷/۱

۱ - دوکتور کامیل به سیر له ووتاریکی ئیستگهی پادیژدا بایه خیکي باشی به دیوانی (هۆنراوه کانم) ی (ن . ئاری) داو گلهیی ئه وهی له من کرد که بۆچ پیشه کیم بۆ دیوانه که نه نووسیوه و باسی ژبانی شاعیرم نه کردووه . ئه مه پال پتوه نه ر بوو که له چاپی دیوانی (سه فوهت) دا پیشه کی نه خه مه پشتگوئ . هه ر وه که ئه و ووتاره ی دوکتور به سیر تاقه باسی ئاری و دیوانه که ی بوو ، مامۆستا عه لانه دین سه جادیش ئه م چهند دێره ی بۆ تو مار کردووه .

(ئاری : ۱۹۰۹ - ۱۹۶۸ . ناوی نه جمه دین و کوری حاجی مه لا په سولی دێلێزه یی به ، له شاری سلیمانی هاو ته دنیا وه له ویش سه ری ناوه ته وه . ئاری له ریگای نیشتانی وه بۆ کورد گه لی دلسۆزی نواندوه) [علاء الدین سجادی . میژووی ئه ده بی کوردی . چاپی دووم ، ۱۹۷۱ ، ل ۶۰۳] .

(ن . ئاری) له ژبانی خۆیدا ته نیا وه رگێرانی چیرۆکی یا شاتۆ گه ری (له پێناوی نیشتاندا) ی چاپ کردووه . پاش کۆچکردنی به ماوه یه کی که م کۆمه له شیمریکیم به ناوی (هۆنراوه کانم) وه به چاپ گه یاند ، که خۆی کۆی کردبۆ وه . چیرۆکی (شێره که ی فه لانه رزه ر) یی کردووه به کوردی . شیمری تریشی هه یه و نووسینی زۆری له گو قارو پۆژنامه کوردی به کاندا هه یه . هیوادارم بتوانم ئه وانه ش بگه یێنمه کتێبخانه ی کوردی .

۲ - دیوایتیکی موخلیس (۱۸۳۵ - ۱۹۲۷/۸/۳۱) م له و پارچه به یازانه وه که له کتێبخانه ی « سه فوهت » دا ما بوون کۆ کردۆ ته وه ، به لām وه که له مه لا مه محوودی مام ییستوه ئه مه دیوانی ته واوی نه یه .

چونکه دیوانه‌کی به‌نووسراوه‌یی له کاتی بوردومانی سلیمانی دا
له‌لایه‌ن ئینگلیزه‌وه ، له ده‌وری شیخ مه‌حمودا سووتاوه . له‌گه‌ل
ئه‌وه‌شدا ، هیوادارم ئه‌م پاشماویه به چاپ بگه‌یتیم .

۳ - مامۆستا علائه‌دین سه‌جادی ده‌رباره‌ی فایز نووسیویه :

(فائیز ۱۸۹۲ - ۱۹۷۰/۴/۶ : ناوی ئه‌حمده‌و کۆری حاجی مه‌لا
ره‌سوولی دێلێزه‌یه‌ . له شاری ————— سوله‌یمانی هاوته‌ دنیاوه .
له‌ خانه‌قی کۆچی دوا‌یی کردووه‌و ته‌رمه‌که‌ی براوه‌ته‌وه‌ بۆ
سوله‌یمانی ، له‌ گردی سه‌یوان تێزراوه . شاعیرێکی به‌رزو عالێکی
به‌رزتر بووه‌) .

[علاء الدین ————— سجادی . میژووی ئه‌ده‌بی کوردی . چاپی
دووه‌م ، ۱۹۷۱ ، ل ۶۰۰] .

فائیز له‌ مزگه‌وتی عیرفانی سلیمانی و له‌ بلن (زیبار) و له‌
سالانی دوا‌یی ژیا‌ندا له‌ مزگه‌وتی گه‌وره‌ی خانه‌قین موده‌ریس
بووه‌ . دیوانێکی باشی ————— شیعی هه‌یه . کاتی دوکتۆر مارف
خه‌زنه‌دار خه‌ریکی ئاماده‌کردنی باسی بوو پێکه‌وه‌ چوینه‌ شاره‌بان
لای عه‌بدولقادری کۆپه‌ گه‌وره‌ی حاجی مه‌لا ئه‌حمده‌ (که‌ ئامۆزاه‌) ،
هه‌موو به‌ره‌می شیعی باوکی له‌ گه‌ل چه‌ند به‌لگه‌دا بۆ سوود
لێ‌بینین دا به‌ دوکتۆر مارف . ئه‌وه‌بوو ئه‌ویش له‌ باسه‌که‌یدا به‌
چه‌ند لاپه‌ره‌ باسی (فائیز) ی کردووه‌و ئیشاره‌تی بۆ ئه‌و یارمه‌تی‌یه‌ی
كاك عه‌بدولقادر داوه‌ (پروه‌انه‌ : دوکتۆر مارف خه‌زنه‌دار « شیعی
به‌رزی هه‌ندێ له‌ شاعیره‌ که‌م ئاسراوه‌کانی کورد » گوژاری
« کۆلیجی ئه‌ده‌بیات » ژماره‌ ۱۹ ، ۱۹۷۶ ، ل ۴۴ - ۴۹ ، ل ۵۳) .
هیوادارین یا كاك مارف ئه‌و به‌ره‌مه‌مانه‌ به‌ چاپ بگه‌یتیت ، یا وا بکات
بگاته‌وه‌ ده‌ست کۆر و برازاکانی به‌لکو چاپی بکه‌ین .

٤ - مەلا محەمەد - دووهم کۆری حاجی مەلا پەسول بوو . لە ناوەراستی سالانی بیستدا کۆچی دوایی کردوو . لە کۆتییە لە مزگەوتی مەلا باوەدین خۆتندوویتی . کۆمەڵی شیعری ئەویشم لەلایەو چاوەپێی چاپن .

٥ - حاجی مەلا محەمەد (١٨٩٥ - ١٢/١٦/١٩٧٣) زۆر بیری تیز بوو ، سنجی کەشکۆلیکی گەورە بوو ، قەخۆش بوو . بە یادگاری پەنگین و شێوەی جوانی شێر خۆتندەوێ مەجلیسی ئەرازاندهو . ناشی هێندە ساغ بوو ، پیرێکی هێندە تۆکمەو بەخۆوە بوو ، پیری پێوە دیار نەبوو و بەبیرمانا نەدەهات مردن وا زوو ییفرێتی . زۆر لە یادگارەکانی تۆمار نەکرانو لەکیس چوون .

٦ - مەلا فاتمی مەلا محەمەدی چاوهار . بو باسێ ئەو دیوانه :
[نەریان . مامۆستای نەمر . بەغدا ، ١٩٧١ . ل ٧٤]

٧ - مزگەوتی حاجی مەلا پەسول ، یەکیکە لەو مزگەوتانەی لە سەرەتای دروستکردنی سلیمانی یوو دروستکراون . حاجی مەلا پەسول هەر لەو کاتەو کە بوو بە مەلا لەو مزگەوتە بوو . لەبەر ئەوە لەناو خەڵکدا بە ناوی ئەووە ناسرابوو . پاش دروست بوونی حوکومەتی عێراق هەر خۆی لە کاروباری پەسیدا بە ناوی ئەو کەسەو کە دروستی کردوو ناوی ناو مزگەوتی (باشچاوەش) (ئەم باشچاوەشە باپیری ئەورەحمان ئاغای ئەحمەد پاشایە) . بەلام کە سالی ١٩٦٢ مزگەوتە کە بەر جادە کەوت لای گەردی سەیوانەو مزگەوتیکی تازه لە جێی ئەو دروستکراو مەلا مستفا سەفوەت دوو پۆژانی ژبانی خۆی لەوێدا بردەسەر .

٨ - ئەوێ من بیستوووە ئەم خۆتندەوێ لە گوندی (فەرغان) و لە سالانی جەنگی یەکەمدا بوو . بەلام مامۆستا مەلا جەمیلی کۆری مەلا ئەحمەدی فەرغان دەلی : ئەمە لە گوندی (باداوا) ی تێوان لەیلانو

سالهیی سەر بە ناوچهی (قەرە حەسەن) داو لە سالانی ١٩٣٧ - ١٩٣٨ بوو و لە گەڵ مەلا مەحمودی دێلێژەو مەلا ماری خاوەندا لەوێ خۆیندوو یانەو وەك ئەو دەلێ : (سەفوت) ئەو سەردەمە کتیی عەبدوللا یەزدیی خۆیندوو . مەن لام وابە ئەم میتزووی مامۆستا مەلا جەمیل لە بیرچوونەوی تیدا بیت ، چونکە ئەو بەلگە پەسەییانەی لە بەردەستمان نیشانەی ئەوەن کە « سەفوت » لە سالی ١٩٣٨ دا لە سلێمانی مودەپرس بوو .

٩ - لەوانە مامۆستا بەکر مستەفا سالم بوو ، کە لە ناو مامۆستایانی عێراقدا بە تیکۆشـهـریکی نەقابی و خاوەنی بیرى دامەزراندنی نەقابه‌کیان دەزانێ . هەروەها دوکتور موحسین جەمالەدین ، کە تا مردن دۆستی شاعیر بوون و لە هاوچۆی یەکر نەبران .

١٠ - مندال بووم ، پۆژێك لە مزگەوتەكی خۆمانەو بەرەو لای بازار لە گەڵا دەچووم . بە كۆمەلیك كێب و كاغەزەو لەسەر پێی لای دایە مالی مامۆستا پەفێق حیلێ . نازانم كارەكە چی بوو ، بەلام دەزانم كارێك بوو سەر بە فەرەنسی زانین بوو ، داوای یارمەتی لێکرد . مامۆستا پەفێق حیلێ وەلامی ئەو بوو :
— كاكە مەلا ئێمە كە لە قوتابخانە فێری بووین لە بیرمان چۆتەو ، تۆ دەتەوێ لە مزگەوتە فێری فەرەنسی بیت . بەپراستی
بەتوانایە یارمەتیم ئەدايت .

جا نازانم مامۆستا پەفێق حیلێ خۆی دەربازکرد یا بەپراستی لەبیری چۆبۆو . چونکە دنیام کە « سەفوت » ی زۆر خۆشەویست و بە شاعیری باشیشی دەزانی . « پروانە : پەفێق حیلێ . شیرو ئەدەبیاتی کوردی . بەرگی دووهم بەغدا ، ١٩٥٦ ، ل ٦ » .

١١ - کورد دەلێ : بە سەد حەکیم بە قەد دەردەدارێك نازان . وەك ووترا - « سەفوت » دەچۆو سەر کتیبەکانی « یۆنان » و

(ئىبن سينا) و ئەوالى تر كە لە ئاومەلایاندا باون • بۆ ئەم باسە
 ھەندى پىرەورى و ھەندى لاپەرەى نووسراویم لایە كە بۆ كەسى
 خۆى لە سوود بەدەر نىيە •

۱۲- شاعیر دوو كۆرۈ سى كچى لە پاش بەجى ما • لە ژيانى خۆیدا ئاقە
 كچىكى مردووە •

۱۳- سالى ۱۹۶۱ مەن لە يەكيتى سۆڧىت بووم ، يىستم (فارووق) ى
 بىرام لە بەغدا گىراووە باوكىشم ھەر لەسەر ئەو پىترەوہى لەگەل مندا
 دەيكرد ، ھاتقوتە بەغداو ماوہى بەندىتىي ئەو لەوئى دانىشتووہو
 كەوتقوتە ھەول و تەقەلا بۆ بەربوونى • لەوئوہ بۆم نووسى : ئىمە
 ئىستا گەورەين ، بە ئارەزوو پەزنامەندىي خۆمان ئەم رىگەى
 سەختى و ئازارەمان ھەلزاردووہ ، پىتويست بەوہ ئاكات تو بۆ ئىمە
 بەم چەشنە خۆت بخەيتە ناخۆشىيەوہ • لە وەلامدا بۆى نووسىم :
 « نە ئەبوو تو قەسەى وا بكەيت ، چونكە ئەوہى بۆ تووم دەكرد ، بۆ
 ئەوى نەكەم ، دەيتتە جياوازى لە تىواتاندا ، پاشان ھەندىك كەس
 لافى ئەوہ لى ئەدەن كە لە پىتاوى مىللەتكدە ، يا لە پىتاوى ھەموو
 مەزقايەتشدە فىداكارى دەكەن • تو تەنبا بەخشىنى شەرەفى
 فىداكارى ، لە رىگەى مندالى خۆمدا بە مەن پەوا ناينى ؟ » •

۱۴- لە وەلامى فەرمانى شىخو نەويستنى ئەو پاىيەدا ئەم دوو دىرەى
 نووسىوہ :

مەن گە بە بازى بىم چلۆن قازى ئەبىم
 شىت ئەبىم بەو ھالە چۆن بازى ئەبىم
 مەن گە وەئىز بىم چلۆن تەركى ئەبىم
 ھالۆ مەستەقەل وەكو مازى ئەبىم

(تەيىنى : مەبەس لە « بازى » سەر بە « باز » واتە شىخ
 ەبەدولقادرى گەيلانىيە) •

۱۵- ئەو ئالايە بوو كە دوو جار حاجى مەلا پەسول ، بە جىگىرى كاك ئەحمەد ، دايە دەست شىخى نەم ، يا بلىن شىخ وای لا پەسند بوو لە دەستى ئەوى وەر گرى . جارىك لە غەزای پروسى چار (قەيسەر) دا كە حاجى مەلا پەسول خۆى و دوو كۆرى (مەلا ئەحمەدو مەلا مەحمود) تىدا بەشدار بوونو جارىك لە چوونى شىخدا بۆ غەزای شوعەيە .

۱۶- بە داخووە تا ئىستا هېچ كەسنى باسى ئەم كۆمەلەى نەكردووە . من هەندىك لەو يادگارەنەم لە بىر ماوە كە « سەفوت » دەيگىرايەووە . هەندىك لە بەشدارانىشى ماون . بە تايەتى مامۆستا سەيد ناكام . زۆر پەسندە كە مێژوونووسەكانمان پرووى تىشكى پىتروسيانى تىكەن .

۱۷- « سەفوت » هەر لە لوبنان كەوتبوووە خويندەنەوى هەندىك كىيى پيشكەوتنخواز . كە هاتەووە باسى نووسىنەكانى «عومەر فاخورى» و ئەوانى دەكرد . ديارە مامۆستا بەكر دەستى زۆرى لەم ئاراستەكردنەدا هەبوو . بەلام لەو سالانەدا هەر بە هۆى مەحمود فەهمىيەووە دۆستايەتى لەگەڵ مامۆستا ئەحمەد هەردى و ئەحمەد غەفوورى نەمردا بەتىن بوو . ئەم چەشنە دۆستايەتىيە تا ناوەراستى ۱۹۴۸ى خاياند ، تا كارەساتى فەلەستين رويدا . هەلوتى « سەفوت » لەم مەسەلەيدا تەواو موسولمانانە بوو ، لەبەرئەو تا ماوەيەك هەست و نەستى لە بەرهى چەپى ئەوساوە دوور كەوتەووە .

۱۸- شاعير سالى ۱۹۵۶ بوو بە خەيبى خانەقا ، بەلام چەندىن سال پيش ئەو ، كە خوالى خوش بوو شىخ محيىدىنى سەيد غەوسە خەيبى سليمانى بوو (كە ئەوىش شاعير و نيشمانپەرورەيەكى دلسۆزى كورد بوو) ، لە كاتى سەفەردا خوتبە خويندەنەوى بە سەفوت دەسپارد ، ئەميش زۆر جار خوتبەكەى دەكرد بە كوردى .

١٩- له سه ر گۆری « ئەمین زه کی » تهلقینان پێ سپارد . تهلقینه کی کرد به خوتبه یه کی بیکه له تهلقینی تهقلیدی و له باسی ئاین و کوردایه تی و کۆمه لایه تی ، به کوردی . له وه لایه ی سه رساماندا ده یوت : تهلقین بۆ زیندووایی ده وری گۆره که شه . له بهر ئه وه ده یی ئه و که سه انه ی هاتنه سه ر گۆری ئەمین زه کی به م جۆره تهلقین بدرێن .

٢٠- ئەم به ره مه ی جاریکی تر له مه هاباد له لایه ن سه ییدیا نه وه چاپکرا وه ته وه . سه ر ئه وه یه سه ییدیا ن پرسیکی به ئیمه نه کردوه هه رچه ند که شیخ قانزاجی له و نه ویتوو ه . له وش سه یرتر ئه وه یه ئیمه هیشا زرت و زیندوو ، که چی ئه و نووسیویه تی : له چاپدانه وه ی به ده ست سه ییدیا نه .

٢١- ره نگه هه لێزاردی ئەم به ره مه ، له پرووی ئه ده بیاته وه بچێته ئاو به ره مه ی داستانه وه . شاعیر ئەمه ی له سه ره تای لاویتییدا هۆنیوه ته وه . خوێن گه رمیی موسولمانیتی و حه ز به وه کردن ، که هه موو سه رچاوه کانی ئاین بینه کوردی وای لیکردوه خۆی به م کاره فراوانه وه خه ریک بکات ، به ئومیدی ئه وه ی له شه وانی ره مزاندا ئەم باسی شه ڕی ئیسلامه جیتی خوێندنه وه ی ئه وسای « شانامه » ی ئاو چایخانه کان بگریته وه .

٢٢- له راستیدا سه فوه ت زیاد له یه ک چه شنه ته فسیری قورئانی هه یه . له سه ره تای مه لایه تییدا (جزمی عه مه) و (سه ووره تی به قه ره) و (ئالی عیران) و (مائیده) ی ته فسیر کردوه . له سالانی دوایی ژیا نیدا هه ر به سه ر دوا چاپی قورئانی دائیره ی ئه و قافه وه ، زور به ی قورئانی پیرۆزی به کورتی ، به زمانی کوردی ته فسیر کردوه .

٢٣- له لاپه ره ی یه که می دووا نووسینه وه ی ئەم به ره مه دا یاد پیرۆز شیخ نووری شیخ بابه عه لی ته کیه به خه تی خۆی ئەم چه ند دێره شیعه ی نووسیوه و مۆری کردوه .

خزمه‌تیکى چاکه سه‌هوت کردت بۆ دنیاو و دین
 غیره‌ت کیشاوه بۆ ئەم گولشمنه ئەى لافمەین
 لەفزی خوشه ، مەعنەیی پر نوکته‌یه سەر تا به پا
 ئیجه کوردین لازمه بهم پیتشکمه مەمنون بین

(نووری) زۆر خوش حاله بهم هۆنیمه‌ی نەشمارى نو
 زۆر له لامان باشه بۆیه حازدی تەفریز نەیین

٢٤- ئەم تەیینى به به ووتن ، له کاتى ئاماده کردنى دیوانه‌که‌دا دەرپررا ،
 ئەمانەت ئەوه‌یه که بەدریته پال خواهنی .

٢٥- شاعیر له منداڵى به‌وه پتوه‌ندى له گەل جیهانى شیرو شاعیراندا
 بوو . له سەرەتای وەرگیرانى گولستاندا هەندى لهو یادگارەى
 گێڕاوه‌توه . له پرووی زمانه‌وه ده‌یگیرایه‌وه ده‌یووت :

سالى ١٩٢٠ که پۆژنامه‌ی « پیتشکه‌وتن » ، بریارى
 موسابه‌قه‌یه‌کى دابوو بۆ شیعرو نووسینى کوردی به‌تى و مەرجیش
 ئەوه بوو به‌ره‌مه‌که وشەى ییگانه‌ی تێدا نه‌ین . من له سەرەتادا
 بووم ، به‌لام تینم دایه خۆم و شتیکم نووسی . له ئەنجامدا به‌ره‌مه‌که‌م
 له‌به‌ر ئەوه درایه دوواوه ، چونکه وشەى « عەرد یا ئەرد » بم
 به‌کاره‌یتابوو . که لیژنه بردیان‌وه سەر وشەى « أرضى » ی
 عەرەبى .

به‌داخه‌وه ئەو به‌ره‌مه‌ی شاعیرمان نه‌دۆزى به‌وه .

٢٦- ئەم تەیینى‌دانه له ووتنه‌وه خرا نه‌ سەر کاغەز .

٢٧- پروانه : (د . عیزه‌دین مستەفا ره‌سوول . کاکه‌ی فەلاح .
 « پیتشه‌کى » ، به‌غدا ، ١٩٨٠ . ل ٦٣) .

٢٨- لیره‌دا مه‌به‌سم شیعره‌کانى خۆیه‌تى و له وەرگیرانه‌کانى نادویم .

۲۹- زۆر ئاساییە که شاعیر لیرەدا باوکی بیاتە پیزی ئەو شاعیرانە ، چونکه
لە باوەشی ئەودا گوێچکەیی بە ئەدەبیاتناسین ئاشنا بوو .

۳۰- پەنگە لە ژمارەکانی (وین) و (ژیان) دا شیعرێ بڵاوکراوەی هەیت ،
بەلام بە داخووە نەماتوانی هەموو ئەو ژمارانە بگەرێن .

۳۱- لیرەدا دەبن سوپاسی بن پایانی دۆستی دڵسۆزمان شیخ پەوونی
شیخ سەعیدی تەکیە بکەم ، که وەفادارانەو دڵسۆزانە زۆربەیی
کێشەکانی لە فەوتان و دەست بەسەرداگرتن پاراست .

محمد علی خدر
هۆنراوه گان

خه یالی عه شقی هیئد گهرمه له سه رما
 له زستانا نیه باکم له سه رما
 له هاوینا نه وه ند سارده هه ناسم
 نه بهد ناکم شوو ووری تینی گهرما
 نه گهرچی گهرمه باسی نه و په قییه
 له کهین و بهینی رازا بڼ خه بهر ما
 پرووه جه ته ت نه پوښ و تیی په ندان
 شوکور زاهید له ناو بیري سه قهر ما
 نه وی په یمانی دام و جی نه هانی
 له پاستم چاوی هه لنایه له سه رما
 چ زه وقی دیوه سو فی بزنه ریشه
 که واهروا له ریزی بزن و مه ر ما
 سه رم سه رسامه زاهید چه نده گیزه
 له په نگه و ده نگه تو چوڼ کوږو که ر ما
 بلین به و زاله خوین خواره سه هوه
 نه گهر و ت نه گاه خوینم هه ده ر ما
 سه ی وه که سه گ په ت نه کری و دیته مه یدان
 ته ماشا چه نده په ست و قور به سه ر ما
 ته ماشای نیکه بازی عه شقی من که ن
 مه لین (سه فوه ت) له عه شقا بڼ هونه ر ما

- ۲ -

مه دح و پارانه وه^(۱)

گه داوو رهندو قهله ندر له کۆبی شه یخه نا
به کویری هاتووم ئاسانه گهر بیم ینا
دلیم نه خوشه که ئیوه ن تهیی حازیقی دل
نیازمه ندی ئیوه هزاران ئه بوو عهلی سینا
چه له عیسایی مهربم ، همه که عیسایی کورد
غولامی موسایی کوردم ، به موسایی سینا^(۲)
به نیو نیگامی گوشه ی چاوی غهسه که ی ئه عزم
به سین^(۳) و سالی منالی مهحه بیه تم هینا
له شاخ و داخی سۆچک به ناوی بهرزنجه
به ناوی که عبه یی کورد کن ینایه کی دانا
دو شاه بازی سیادهت دو به ندی جهرگی برد
دو قوتبو پیری ته ریهت دو عارفو دانا

(۱) ئهم پارچه به پۆ شیخ عیساو شیخ موسای بهرزنجه نووسراوه ، به ۹م

وا دیاره تهراو نه بووه . (ع . ۲۰)

(۲) ئهم (عیساو) (موسا) یانه له بن به (عبه) و (موسه) بخوێنریتهوه

له کمل به کورنی ددان پێدانانی (بی) به که ی دوا یاندا .

(۳) سین ، سن ، سال . (ع . ۲۰)

موعه مہما

بہ ناوی

» مہحموود « [بیخود]

- ۳ -

موو لہسہر ٹہوولہ دیدہ وہ کو تیری ٹہسحاب
پڑحی مہحرووم ٹہکوڑی ، جیگہی ٹہگری بہ شیتاب^(۱)
ناوی ٹہو ذاتیہ پیوسستہ تہشریف یتنی
با نہ مہحرووم بی لہ ٹہجباب و نہ مہئیوس لہ کہباب
من و کاکہ حسہنین^(۲) واینہ لہ مہیدانی مہساف
بہ فہساحت بہ بہلاغت و مرہ تھو فہسلی خیتاب^(۳)

- (۱) شیتاب ، بہ بہلہ ، بہخیرایی .
(۲) مہلا حسہنی مہلانی . (۲۰۸)
(۳) فصل الخطاب .

شاهیدی عه شقیم هه به دیوانهیی و سهرا نه ورد
 جی نه ما تیا بـ سهروم شارو دیهات و ، چۆلو هـ مرد
 هینه گریام بۆ بینایم . ناینا بوو چاوه کم
 سا که ره م فهرموو له بهر پیت بۆ بینایم تۆزو گهرد
 من سهرم دانا له ریکازا که تۆ پیتی لن بتیت
 که وته ژیر پیتی نهو ره قیه ، نهی سهری خۆم دا له بهرد
 هه لئه له رزم بهم چلهی هاوینه من له ژووره دا
 زه مه ره بریکه نه وه ندهم هه لکیشاوه ئاهي سهرد
 هینه تیری گرتنه دل خال خاله مه یلی یاری به
 دل نه کاته مۆره ، سینه چاک نه کا بۆ ته ختی نهرد^(۱)
 پیم نه لێ به سهیه تی لافی عاشقی ، کوا شاهیت
 نیمه شاهید غهیری لیتی ووشک و غهیره ز پوویی زهرد
 چیم له ته پۆشی و له خۆ بادانو کیرو ده به به
 بچ نهوایی و پوت بهی حیسمه له لای ئینانی مهرد
 دل به میخنه شادمانه (سه فوه تا) یستومه من
 خۆشه و یست و هه م نشینی ئاستانه نه هلی دمرد

جیهان بین کامو به دننام زه لیل و بین ده لیل و زار
 جه فاکیش و جگه ریش و حه زین و عاجزو بیمار
 منم سهرا نه وه ردو کوه گهر دو غه رقی به حری غم
 منم بین بال و عه و دال و قه لهنده رواری شاره و شار
 فه له ک فووت کرد له شه ممم ، بۆچی تیکت دایه وه جه ممم
 په ریشان حال^(۱) له هیجری گول ته ماشا چه رخی به د رهفتار
 وه تن باخیککی پر گول تو ، غه زه ل خوان چه شنی بلبل من
 هوزار ئاسا خووش ئه لحانم به مینقاری قه له م ئه شمار
 وه ها که وتوو مه بهر گیزی ده سی چه رخی فه له ک ئه مرو^(۲)
 نی به ئیسرا حه تم ئانی گه هنی ده شت و گه هنی کوسار
 فه له ک چیت دی له من ئاخو وه ها ته فرو تونات کردم
 بلخی بۆچی منت کرده سوپه ر بۆ ته عنه یی ئه غیار
 به با ههسته به ئاهیسته پرۆ تا کو سوله یانی
 به^(۳) شه رخی دلی سه ودا زه ده م بۆ خزمه تی دلدار
 (فقل ما شـفـت من حـالـی و ما جـاء علی بالـی)
 نه ما یارایی گوftarم ئه تو حالم بکه ئیزهار
 موله قه ب بووم به (سه بری) هینده سه برم گرته بهر سه بری^(۴)
 ده لئین به حریکی بین پایانه غور بهت لیم نه دی ئه قنار^(۵)

(۱) نوسخه (دل) . (۲) ئه مرو . ن . جانا .

(۳) به : ن : بهر .

(۴) ئه نیه دیره له نوسخه به کدا بهم جۆره نووسراوه : به جۆگه زانی
 تیکه وتم که چی (سه فووت) ئه میناکه .

(۵) ئه قنار : کۆی قه تره به - واته : تنۆک .
 قن یینی : دیاره ئه م پارچه به زۆر کۆنه و بهرهمی سه ره تایی شه بری بهی
 که هیندنا هه ر (سه بری) ی نووسبووه و دوا یی له گه ل
 (سه فووت) نووسیندا ئه و نیو دیرمشی کۆپوه .

(يا الهی خالق النفس و يا باري البشر)
 نوږه واتی چه شنی ئەم قەسرە لە تۆوه یەك ئەسەر
 تۆ كە ئەكبر خالقیت و ئەحقەری عالەم منم
 چی لە مەدحی تۆ بلێ ئاخر مێتکی قورپەسەر
 نوقمی دەریایی گوناھم ، پەل ئەھاوێژم هەتا
 یتە دەستم دەستگیرئ وام لە خنكانو خەتەر
 گەر لە پۆژی ئاخیرەت لوتفت نەبێ خۆزگەم بە سەگ
 سەگ ئەیتە خاك و نایینی عزاب و چەرمەسەر^(١)
 چیت پەرسش كەم كە چەند سالتیکە ئاللودە ی گمناھ
 ئەی بە لەك^(٢) بۆ تۆ مەلەك گەردن كەچ و بەستە كەمەر
 پرووم نی یە هاواری (ئەحمەد) كەم وە یا ئەسحابی ئەو
 چاری (سەفوەت) هیچ نەما (لا تقنطوا)^(٣) ی وا كرده بەر
 دئی لە دەرگانهت ئەووستی پروو پەشتیكی چه شنی من
 گەورەیی لایق بە تۆیە چه شنی سەگ نایكەیتە دەر

- (١) . (بەس نی یە بۆ خۆی ئەیتە خاك و نابەدن چەرمەسەر) .
 (٢) . بە لەك ، لەك - سەد هەزار ، واھ بە سەد هەزاران (ع) .
 (٣) ئیشارەتە بۆ نایەمی « قل يا عبادي الدين اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا
 من رحمة الله ، ان الله يغفر الذنوب جميعا ، انه هو الغفور الرحيم » .
 (الزمر - ٥٣) .

ماسی یه بچکۆلهی سپی و زهردو سوور
ئهدره وشیتتهوه به چهشنی بلوور
ئهی بهرگهردنی سپیت وهك کافوور
وا بهـ زمانیت یا بووی مهـ غروور
سهـرکهشی جوانیت له خۆت ناوه موور

تۆ موئیسى من ، من موئیسى تۆم
رازی دڵ داده منیش رازی خـ تۆم
من له سهـرنوشت کرایه تهـوقی تۆم
دوویری نیشتمان خرایه ئهـستۆم
مهـمره مهـژی بم له نیشتمان دوور

(۱) که شاعیر له لوبنان نهـخۆش بوو ، دوو ماسی سووری بچکۆلهی
گرپیوو ، بۆ هاودهـمی خۆی له ژوور سهـری خۆیهـوه ، له ژووری
نهـخۆشخانه کهیدا داينا بوو . ئهم شاعرانهی بۆ ئهو ماسی یانه نووسیبوو و
هر لهـوتیه ناردیوی بۆ گۆفاری گهـلاوێژو له ژماره ۱۰ ی سالی ۱۹۲۳
بلاو کرایه وه .

شاعیر که هاته وه ، به و پێکه درێژهی ئهو کانهدا ، که دهـیوو
چهـندين ئۆتۆمبیل و شهـمهـندهـفر بگۆریت و چهـند شهـو و چهـند پۆل به
پێکه وه بیت ، ماسی بهـکانی له شهـربهـبهـکدا گهـیانهـوه سهـلیمانی .
نیشتا ش لهـبرمه که خرا نهـوه سوراخی بهـوه خهـلك لابان سهـیر بوو ،
چونکه ئهو چهـشنه ماسی به نهـگهـیشتبو نه لای ئیچه . لهـو کهـسانی
بۆ به خێر هاتهـوهی شاعیر هاتبوون ، (بیکهس) و بهـختیار زیوو ،
بوون ، پێکه وه هاتن ، بیکهس هر له نهـنیشـت ماسی بهـکانهـوه ، پاکشاو
ههـندێ دێری شهـیرهـکانی (سهـفهـوت) ی دهـخوێندهـوه دهـیووت ؛
- ئافهـرم .. ئافهـرم ... دهـهـتین . جارێک بیری ئهم شهـیرانهـم بۆ
جهـواهیری معـزن باس کرد ، دهـیووت ، زۆر تازهبه ، نوێگهـری به .

ئەي تو ماسىيەكەم چۆن وا پەنگىنى
بەكام ئاۋ ئۆيت وەھا نەخشىنى
دەست لە گەردنى كام نازەينى
دلىكادى پرووى كام ماھ جەينى
ئەللى نەتدىۋە دوورى ئارەزوور

پاسوخی ماسىي بەستە زمانم
ووتى ئەي (سەفۋەت) موونىي گيانم
بە پۆزو بە شو ھاوپىي ژيانم
نىش وەكو تو دىلى لوبانم
من لە شووشەدا تو خزاۋە ژوور

تو وا مەزانە ئالى بەرگە
نە بە خوا ھەموۋى خوتى جەرگە
نوارەي ھەلداۋە لەو خەدەنگە
دەري دايە دەر نىزىك مەرگە
لە دىلما نىرە زەرپەك سـروور

عالم لە حالم سەرى سوورماۋە
من بە قەد توۆزى ئەو دەليا ئاۋە
لىئىئەخۆمەۋە لە ھەموۋ لاۋە
بۆچى تىنوتىم ھىشتا ھەر ماۋە
كام ئاگر سىنەي كردم بە تەنور

چ ووشىكائىكە وا نابىن پاراۋ
چ تىنوتىرەكە وا نابىن تىراۋ
لە سىنەي منا بە دەليايە ئاۋ
چ گرپەيەكە وا گرتوۋىە تاۋ
كەژ ئەتوتىۋە دەسايە بوور

کام ئاگر جەرگى وەھا بىزانم
 چ مەنجنەنقى ھەلى قىرچانم
 چ گرپە و گرپى دلى سووتانم
 وەك قەقەس دايم سىنە بوريانم
 دلم وەك دلت بوو بە كۆيى نوور

لە نىشتانیش لەو ناو دەليايە
 كە وىنەى نىيە لەم سەر دىيايە
 ئەھاتم ، ئەچووم ، بۆ ھەموو لايە
 ئەيانووت خۆشى والە دليايە
 ئەدرەوشىتەو وەكو شووعلەى نوور

لەویش بە داخى نىشتانەو
 جەرگى دلى وەھا ئەسووتانەو
 كە ئەو دەليايە نەيكوژانەو
 ئەو بەھەرە ئاوە داینەمرانەو
 گلارووم بوو سەر و خوارو ژوور

ئادەمزاد ئەھات خۆى تيا ئەکرد قووت
 تيا ئەچنەو لوتلوو و ياقووت
 دوپو مروارى و ئەلماس و زىپووت
 مەنىش كەساس و خوارو پووت و قووت
 وەكو ژى كەوان ئەبووم گىرژو كووپ

من وا به خوارى وا به كساسى
 ئەسـووپامەو بە بىن كراسى
 زەمىن ئشىنان خاويان نەناسى
 وەختى ئەھاتىن بۆ راوہ ماسى
 پاپتۆپ پى ئەكرا ئەيانكرد عوبور

دەنگ مەكە دنيا مەندۆق مەندۆقە (۲)
 سەر زەوى حەشرە پى تەق و تۆقە
 بە تائىك و فىرۆك دراوہ ئابلۆقە
 بە دەم گوللەى تۆپ گەدا يا دۆقە
 نايمىتىن تۆزى بۆ خۆراكى موور

تىر كەى لە برسى بووہ ئاگادار
 بەلكە تۆزى بىنن ئازار
 بزانن چىرە كساسى ھەزار
 منو تۆ بىكەن لە دىلى پىزگار
 خوا پەناى ھەزار سەركەوئى بۆ ژوور

(۲) من دق دق .. كورد بۆ كالتە دەبكەن بە (مەندۆق مەندۆقە) .

هه ناسه هه لسه له لوبنانه وه پرۆ دهم و دهم
هه تاكو شاري سوله يمانى لامه ده لاي كهس
بچۆره خزمه تى دوو قۆله ميره كانى برام
بچۆره لاي گولى په نگينى كۆرپه يى نه ورس
به لا له دووره وه پاوه سته كهس مه سووتينه
به گرپه وو گرپه كهت با دلم بسووتى و بهس
بلن له باتى من نه و دهم بدا به تاسه يى دل
ده سى نه كاته ملو ماچ نه كا دهم و دهم
له حاله تم گهر نه پرسن به راستى ديلم
له ژوورى دىرى به ناوى مه سح نزيك به خهس
وهه ده بهم په مزانه له جى تىلاوه و بانگ
له گویت بين قۆرپه يى ناقوس و زىرو هووپى جهرهس
له جى فرىشته يى بهزدانى راهيانى دىر
كلوى له قله قىيان وا له سر نه پۆن به هه وهس
ئهمانه گهر به هه زاران و گهر به مليۆن
خۆيان به ناوى مه سح دائه تين به قهولى قهس
به كۆلن عيله وه كه وتوو مه دىر ده ستى ماسپى^(۲)
كه ناكه سه له كن نه و كهس ، وه كوو كه سه ناكهس
به ناوى دهرزى هه وای په راسو و سینه گشت
به جۆرى كون كونه وینه ي نى به به غه يرى قهفس
برا ئهمانه به هه سـووره ت هه چلۆن بو

(۱) ئهم پارچه بهش كاتى نه خوشى لوبنانى ووتراوه . دپاره پاش نه وى
هه مهليات كراوه .

(۲) ماسپى - خوشك ، يا خوشكه ، به ستهر ده ووتريت .

تەيبە دُل پەقەكەم وەك چايە ھانە ھەرس
 بە ناوی قەتعی عەسەب^(۳) نیوہ بەسەلی کردم
 كە سەر برام و نەما ھۆشەم قەتەن بوو نەفس
 وەكوو خەيالى ئەجوولتەوہ ئەمگىرەم چاۋ
 لە شەش جىھەت كە بىنەم يەكئ لە دۆست و كەس
 بدا بە سىنەو و سەردا كەوا بە فاكامى
 جەنازەكەم ئەبەنە. مەقبەرەى (سىمۆن) ى تەرەس^(۴)
 لە باتىي شىخ و مەلا پراھىيە بكا نوتىزم
 وەرە لە جوايى نەكيرا زوبان نەبى ئەخرەس
 لە دواي مەلایەتیی چەند سالا مردت واپى
 يە بە ھاویرىي گورگ و چەقەل سەگ و كەرگەس
 بەلا شەمالى خەيالى وىصالى ئىوہ كە ھات
 حىياتى كەردەوہ بەر وەك مەسحى دادپەس
 نەمردم ئەم سەفەرەش چەرخى كۆنى دانە سوو
 لە چارەبى پەشى (سەفەوت) گەلىكى كى پى ھەس

(۳) قەتعی عەسەب ، دەمار بېرىن ، جۆرە عەمەلیاتىكە ئەوسا بۆ نەخۆش
 كە سىلى بىن دەكرا ، ئەو دەمارەى مىلى كە بە (ئاۋەردە - حىجايى
 حاجز) ەوہ پەلئى دەبررا .

(۴) لە نووسىنەوہەكى قەسبەكەدا ئەم دېرەش ھەبوو :
 ئەوہندە لانە زەبوونم كە خۆشى خۆشىمە
 بە پىكەنىنى لە حاجى حەنىفەي چەركەس
 (حاجى حەنىفە ، بىرەمىردىكى موسكلمانى چەركەس بوو لەو
 نەخۆشخانەبەدا لەگەل شامېردا بوو) .

خۆزگه بۆ زاتى دلىكى بىن له گەل خالىق خەرىك
 بىن هيو بىم كائىنات و عالمه دوورو تەرىك
 خۆزگه بۆ زاتى به تەنبايى له ژىر ئەم گوومەزە
 وىن بەریتە سەر نه بىن یتکەل به كەس دوورو نزیك
 خۆزگه بۆ زاتى حەلىم بىن وا كە نه پروا یتە دوا
 گەر به سەریا دەن به بەرد و دار و پاچ و پیک
 خۆزگه بۆ زاتى له تەئریخا نەزاتى چى بووه
 كەن به بىماركو ئەلكەندەر وه یاخۆ فەردرىك
 خۆزگه بۆ زاتى وەحش یتە و له دنیا بىن خەبەر
 تىنەگا مابەنى ئەمرىكاو پرووس و توركو چىك
 خۆزگه بۆ زاتى نەزاتى هىچ له هىچ ئىشنى نەگا
 بىن نەزاتى سىاسەتى پۆره جوازی و بۆلشەوىك
 خۆزگه بۆ زاتى ئەوه نەده بىن هيو بىن و بىن ئەمەل
 جرت و فرتى (جەبر)^(۱) و (نوورى)^(۲) نه یخە نه سەر فاك و فیک
 خۆزگه بۆ زاتى كە ئازاده له جەمعى ماسىوا^(۳)
 وەك وەحش تەنبا ئەزى بىن یارو بىن هاوړى و شەرىك
 خۆزگه بۆ زاتى له بەریا خەرقە یتىكى كۆن و شىر
 پىكەوه نەلكىن مەگەر بیداته بەر دوورمانو تىك^(۴)
 خۆزگه بۆ زاتى وەكوو حەىوان به پووشى دەشت ئەزى
 بىن نەزاتى تامى گۆشەستى بەرخ و ماسى و پۆر و دىك
 خۆزگه بۆ زاتى له كوئىچى دائەنیشنى پروو له حەق
 جار به جار بىن بانگ ئەكا (إرحمني يا خير المليك)

(۱) صالح جەبر .

(۲) نوورى سەعید : لێره دا ئىشارەتە بۆ ئەو كېشەبەى نىوان دوو حیزبە
 دوستكارواهەكەى ئەم دوو نۆكەرە گەورەبەى ئىمپىرىالىزم له كالى
 ۱۹۵۰ به دوواوه كە هەندى كەسى خەرىك كەردبوو .

(۳) ماسىوا ، واته (غەبرى خوا) ، هەموو وجود . (۴) تىك : تەقەل

بۆ چه پسه خان (۱)

زۆر ده ميکه دوژمنه ئهم چه رخه بۆ نه هلي که مال
 تايه تي هر کهس له کوردا هه لکه وێ ئه يتيه چال
 خورژمی بارانی ئهم زستانه خورایی نه بوو
 من زوو ئه مزانی ئه قه و من بێ ئه وهی پرسم هه وال
 جۆشی باران بوو وه یا گریه ی فریشته ی ئاسمان
 هه ور بوو ئه یگرمان ، فه له ک (۲) بوو یا ئه گریا ناله نال
 ئهم به هاره وه ک نه هاره رووی زه مین ره ش بێ که وا
 به رگی سه وزی کرده به ر وا پر گلوو که و پر هه لال
 من سه هووم ، سه وزی زه مین شیوه ی سیاده ت ده رنه خا
 عه کی رووی روله ی ره سووله رووی زه مینی بێ بوو ئال
 هه قیه گه ر شاری سلیمانی خرۆشاوه هه تا
 ئهم سه ری ئهم شاره وه سه ر تا گه یشته چه مچه مال
 با هه تیوان ، بێ نه وایان ، بێن بکه ن شین و شه پۆر
 قور پیون چاکه که م ده ستانی بێ ئیش و به تال
 با یه کتی را که هه تا مزگه وتی گه وره بانگ بکات
 کویره کانی ، خا ک به سه ردا که ن ، لێ یان شی و وه حال
 خۆ زوبان ناهیتی بیلیم چی که قه و ب اوه لێان
 می شک ئه له رزیتی که کاتی لێ ئه که م رو خه یال

(۱) چه په خانی نه قیب .

(۲) فه له ک : ن - مه له ک .

سهری که پانی و درژی ئم زهینه سهر به سهر
کۆستی و هیچ قومئ نهیدیوه له هیچ تهئریخ و سال
سهر ئه ئیم پیتان وه فاتی چه په خان ئالی نه قیب
زۆر ئه ترسم وهر گه پئی دهم یا زوبانم پئی بن لال
ئه هلی ئم شاره هه موویان چه په خان ئه ولادی تۆن
تۆ نه ئی دهر چووم و نه مبوو من له دنیا دا منال
بو وه فاتی چه په خان ئاسن بن دل ئه توتیه وه
چۆن نه برژی ، چۆن نه قرچئ ، دل نه پیته کۆی زوخال
« حۆری بی قه سری به هه شتی به » بووه تهئریخی (۲) ئه و

1 2 3 4

(۳) شاعیر له سر نه م نیوه به بته ی نووسیوه ۱۳۷۲ واته چه پسه خان لهو ساله ی کوچیدا نه وتی کردووه . هه رچونمان لیکن دایه وه هه ر نه وه گونجا که به پینووسی کون بنووسین : « حوری قه صری به هشنیه » که نه وهش نه کاله ۱۳۷۱ ، به لام له نوسخه به کی تر دا نووـــــــــــــــــــــراوه : « عقلی نه کن | جا باغی فیرده وسه | که ته رخی وه فات » . به پیتی نه م نیوه به بته رسته ی (جا باغی فیرده وسه) نه گه ر به پینووسی کون به م جوره بنووسری « جا باغی فردوسه » ، نه کاله ۱۳۷۲ .

لەگەل ئەو بەلمە پېشە دەس مەكە مل
 كە خۆرى و گما چلۆن ئەكرېن بە هاومل
 لەگەل ئەو گورگنە دان بەردە پېسە
 مەبە تۆ هەمنشینی ئەى شل و مل
 بە چاوى خۆم پەرى لای دېو ئەینم
 چلۆن تارىك نەبىن چاو و نەكا گل
 بە يادى تۆو شەو خۆ نېمە ئۆقرە
 ئەكەم ئەم دېو و ئەو دېو و تەپ و تل
 سوپایى جوو و فەرەنگ ، ئینگلیزى ماتەم
 هوجوویان برده سەر سیناکى دىل^(۱)
 مەیانفێژە دوو چاوى خۆت كەژان
 لەلام حەیفە بگاتە چاوى تۆ كل
 بە شەو ، بۆین لە شەو بۆى زولفى تۆ كەم
 ئېتر چیمە لە ریحانەو لە سونبول
 دوو چاوى رەش كەژالى دوو ستارەت
 گەلئى حەیفە كە تېكەلیان ئەكەى گل^(۲)
 نۆرە چارى دلى مەجنوونى لەیلا
 بە خۆرايى خەرىكە ئېینو نەوفل

(۱) ديارە ئەم شېعرانە پاش سالى ۱۹۵۶ نووسراوە ، لێرمدا تەشېبى خەم
 گراوە بە هېترشە سچ قوولئى بەكەى سەر گەلى مېسر ، كە ئەوېش گراوە
 بە دل .

(۲) گل ، بە مانا خۆل و بە مانا (كل) يا (كحل) بىش دېت .

قوربانی چاوی پر له غه مزه و زولفی سیامت بم
 حهیرانی لیبوی پر له خه نده و تهرفی کولامت بم
 بو حالی دل نه زهر که تو له زولفه په شیوه گهت
 بو زامی جهرگ سینه فیدایی نیم نیگامت بم

چیت نه وی له خه لکه چی داوا نه کی
 عالمی به کسر ودها گومرا نه کی
 عه بده مه یل یی ، نه ییته نه ولیا
 سده هزاران کویترو نا یینا نه کی
 سر له سر نه و تو نه تین یی شتوی شو
 سده هزارانو به کنی پاشا نه کی
 خوت له قالبدا وهات داریشتوه
 سه فومتی بیچاره بو پيسوا نه کی

سه با له موخلیسه وه وه رگره ، بگره جن به بام
 بچوره خزمتی گهوره مودیری عالی مقام
 به سه دشووع و نه دب عرزی که له بانی فقیر
 دوعایی حورمهت و یتقبال و حشمتی به دهوام
 له پاش نه مانه حیکایاتی بۆ بکه بن غش
 ته لاشه ، وه قتی مه عاشه ، نزیکه قه سده مرام
 خهریکی ده وروخولن ، سوور نه خۆن وه کو به رداش
 به کتی به ناوی مه شخیخت ، به کتی نه یتیه نیم
 به کتی موعینی نه وی بۆ نیمانه بی شخی
 به لافی حاتمی پاره ی نه وی له بۆ یتیم
 به کتی به میزه ری گهوره ، به کتی به سه وزی زل
 به کتی به ریشی دریزو به چه رخی نوقو و که لام
 به عرزو حال و مه زایت به زه بت و بن زه بتی^(۲)
 به سه د رجاو و ته شه بیوس^(۳) ، به خزم و خاس و به عام
 به لا فه قیری دوعا گو به بن نه مانه هه مو
 نیه وه سیله وو مه نوام و نیمه پشت و به نام
 نوید نه کم که له خاتر به ده ر نه کن سه فوه
 بلن به لوتمی سه عاده ته ئابی تو به هیوام

(۱) حالی مهلا ی کورد به دست بن ده رانه ی و بن معاشی به وه زۆر ناخوش
 بو و کمره سی زۆر حیکایت بو . نام پارچه به به شیک لهو میژوه
 ده گیرینه وه ، به خمت و چه شنی کاغزه که دا دیاره که له سه ره نای
 سالانی سیدا نوو سراوه .

(۲) مضابط : جهمی مه زبه نه . ضبط : ضبطی .

(۳) تشبث : هه ول و ته قهلا .

دولبەرا تاگەي بنالم دەم بە دەم ھەر سوبح و شام
 بۆچی ناپرسی لە حالەم خۆشەویستی خۆش کەلام
 خۆشەویستی خۆش کەلامی شافیعی پۆژی جەزامی
 ھەمنشیینی لای خودامی ، تو خودا مەیلێ بە لام
 تو خودا تو واوہ مەیلێ ، بوو بە مەجنوون ، شیتی لەیلێ
 گێژو عەودالی دوجەیلێ ، بۆ بە خۆ نایەیتە لام
 گەر بە خۆ تۆم یتە لایە ، ئەبە سولتان وەك ھومايە
 ئەبە نوور ، عەینی چرایە ، سەیریكە چەند بێ چرام
 بێ چرایە زەلام^(۲) ، بگرە دەستم ، ئەي مەرام
 بێ کەسم ، یاری خەرامم ، تو لە جیتی بابو برام
 تو لە جیتی ئیخوانو بابم ، زیاتری ، بە خوا فیداتم
 سینە قەقەس ، دل کەبابم ، مەلجەئێ پۆژی جەزام
 مەلجەئێ پۆژی جەزایە ، کەس بە کاری ئیتە نایە
 غەیری ئەحمەد لەو ھەرایە ، ئەي خودا چی بێ سزام
 چیم سزایی ، لەو ھەرایە ، پۆژی حەشەرە چی جەزایە
 پووڕەشی وەك من فەنایە ، بێ نمازو بێ سیام^(۳)
 گەرچی بێ پۆژوو و نمازم ، سینە بوریان جان گودازم
 خۆ بە ئەحمەد زۆر ئەنازم ، بچمە ناو داروولەلام
 (سەفوەتا) چینگەم سەلامە ، شافیکیکی وا پەنامە
 بۆ ئەجاتم لەو مەقامە ، بێ حیسابو بێ کەلام

(۱) دێری بەکەمی ئەم پارچەبەر ھونەرە شیمیری بەکەمی چۆنەرە
 پارچەبەکی ئەحمەدی کۆر کە بەم دێرە دەست پێدەکات :

دولبەرا دايم دهنالم دەم بە دەم شامو سەحەر
 جارێ ناپرسی لە حالەم چاو عوقابی خوش خەبەر

(۲) زەلام : ظلام ، تاریکی .

(۳) سیام : پۆژوو .

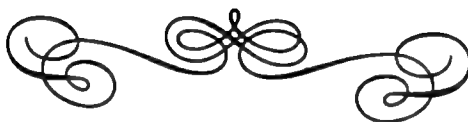
ووتم ویتلی قومن ئاوم له ئاوی زنده گانی تو
ووتی سهیری له ژیر تاریکی گیسووما زه نه خدانم^(۱)

ووتم قوربان ئەلین تو خواوەنی دوو پیزه مرواریت
ووتی شپه تەماشای که برقهی هەر دوو لادانم

ووتم گیانه له باغچهی پرووی تو غونچه (.....)
ووتی ئەزانی سهیرکه ، به وردی لێوی خەندانم

ووتم دولەر ، یه کیکی تو ، دوو شمشیری برۆ بۆچی
ووتی شمشیری بهش ناکا ئەوەنده زۆره قوربانم

ووتم قوربانە وا قوربان ، بهشی ئیمەش ههیه ئاخۆ
ووتی قوربانی ئەو قوربانە زۆرن ، تۆش به^(۲) قوربانم

(۱) چالی چه ناگه .

(۲) به : به .

په ژمورده و ئالووده یی غم ، دوور له وټه نن خوم
 په پړپړوت به دهن ، پرووتو حه زین ، غه رقی میجن خوم
 وهك بولبولی شهیدا بڼ نه گریتم و نه نالم
 گریانو فوغان ، زارو زه لیل دوور له چه من خوم
 بڼ پرووی تو ئه ی یاری وه فاداری جه فاکیش
 قه قنس دل و بوریان جگر ، ئاگر له به دهن خوم
 هاتنه مه به جان له شکری غم ، سواره وو پیاده
 بڼ کیشوهری دل وای به بڼ خه یلی شکه نن خوم
 تن خه سته یی خاشاک و درو و خاری مه لامه ت
 مه حروومی و بسالی گول و پړتجان و سه من خوم
 که س حالی به حالی منی پیچاره نه بڼ قه ت
 دوور که و ته یی دیوانه یی نیگار له خوته نن^(۱) خوم
 (سه فوټ) وهره بگری بلن هر ئان ، شه و پوژ
 په ژمورده و ئالووده یی غم ، دوور له وټه نن خوم

(۱) دهشتی خوته نن ، له چین .

پەرچەمى پرىحسانه يى بۆن خوشى تو تا بۆ نه كم
 شەرتە سەد سونبول ، قەرەقل : يا خو شەوبۆ بۆ نه كم
 ھەر سەرى مانگىن كە قەوسى مانگى يەك شەو^(۱) دەر كوتى
 خوشى لەو مانگە نه يىنم يادى ئەبزوئى تو نه كم
 سەر لە پىنگەى نىشتان پوشتا سەر بەرزى بە
 بۆ سەرتى لەو پىيە بىروا عەمد بىن پۆرۆ نه كم
 خۆت ئەزانى چەند بىرىندارم ، بەئازارم . وەلى
 قەوليكەو كىر دوومە بۆ تۆ ئاي و ئۆف و تو نه كم
 با من و تو پى كەوين چىيە لە عوبەو موئەمەر
 شەرتە ئىشى تو حەوالەى سان فەرانىسكو^(۲) نه كم
 بەردەسى يىگانەو و بەد ناو و پىسوا بىم ئەگەر
 حەز لە سەربەستى لە بەردەستى ، لە دەستى خو نه كم
 تا سولەيىانيم بىن زەلم و تەوتلەو سەرچار
 ئارەزووى واشەتن و يا لەندەن و مۆسكو نه كم

(۱) ئەم دېترە بېردەكى لە شىمرىكى مەولەوى دەجن .
 (۲) سان فرانسىسكو - ناوى بەندەرىكە لەسەر باسېفك لە كاليفورنيا
 (ئەمەرىكا) . باش جەنگى دوومى جىھان كۆنگرەى ئاشتى تىدا گىرا .
 ئەمە مېژووى نووسىنى ئەم شىمرانەمان بۆ دەردەخات .

زستانه ، گول نهماوه ، نیکارا ، له ناو چهمه
 بې بهرگ و پروتو قووته سروو داری ناروونه
 بولبول خزاوته کونو قوژبن به شینهوه
 قومری ، سیر که نهگری له هجرانی یاسمه
 کولان پیری له بهفره ، مه پر سه له دهشت و کيو
 پهردهی سپی به پروويهوه به لکو هموو به دهن

پژوی جهونی نهره ، عالم وا له خوشی و هه لپه پین
 بۆ نه جات و پرستگاری قهتل و نه بو سه برپین
 ناسان بۆ ئیته هه وری ماته می هیتا به تاو
 سینه یی قرچانو جهرگ و دل به نازاره و برین ...^(۱)

(۱) نهم دوو دتیره له پشتمی نامه به کدا نووسرا بو که له پژوی ۱۹۴۵/۵/۴ دا
 له لایهن دۆستی نزیکي شاعیر . محمود فهمی هه مه و نه ده و نه تیرا
 بو . نامه که پتو نه دی بهم دتیره نه و نه یه . هه ر میتووی نووسنه که
 ده رده خا که پژوی سه رکه و نه به سه ر فاشیزما . هه ر باش نهم دوو
 دتیره سه رده تاي نیو دتیریک هه یه که نوو ————— راوه « بۆ وه فانی
 عه بدوره حمان ... » لیتر دباره نهم سه رده تاي نه سیده به کی شبنه
 یا قه و او نه گراوه بسا په شنوو سه که ی که و نه تته ش ————— ویتیکی نه و نه و
 و ون بووه .

نه حه‌با ماوه : نه دین ، نه ئیان (۱)
 گشتی بار کرا برا به تالان
 بۆ له بیرتان چوو ، کوشتاری لاوان

وهفدی کوردستان ، میله‌ت فرۆشان
 هه‌رزه وه‌کیلی شاری خامۆشان

وهفدی لیواکان گشتی رینکخرا
 هه‌ر کس به پتیوت دیاری بۆ کرا
 ئیوه‌یش لازمن بۆ ده‌ست ئومه‌را

ده‌سکتی له‌و گوله‌ی باغه‌که‌ی هه‌را
 که‌وا به‌ خوینی لاوان ئاو درا

(۱) له بارچه‌ کاغه‌زێکدا به‌ خه‌تی شاعیر خۆی له‌خمبسی نهم دوو دێهری
 فه‌سێده‌که‌ی بیرمه‌تردم دۆزی‌به‌وه ، بۆ ئه‌وانی ئری مه‌رام ده‌سه‌نم
 نه‌که‌وت . په‌نگه‌ هه‌ر ته‌واوی نه‌کردین . به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شنه‌که
 له‌ خۆیدا هه‌لویتیک نیشان ده‌دات ، وا به‌ ته‌واو نه‌کراوی بلام
 کرده‌وه . (ع)

له قهتەمی ئاسیا ئیمرۆکە بۆ ئیسراحتی ئینسان
بههشتی سەر زهینه دیمەنی سەر شاخه‌که‌ی لوبنان
له هه‌ر لا دێن به دڵشادی له لوبنانا ئه‌که‌ن سه‌یران
له بێن داری سه‌وبه‌ر سه‌زو و عه‌ره‌ر وه‌ختی هاوینان

به‌لا ناگاته‌ تۆ وه‌للاهی ئه‌ی کویستانی کوردستان
ده‌سا چیکه‌ین نیه‌ خۆ خزمه‌ت وه‌ک جیگه‌وو شوینان

چای لوبنان به‌لی به‌رزه‌، له هه‌ر لا سه‌یر ئه‌که‌ی سه‌وزه
ته‌رو پاراو و پیر ئاوه‌، چ ئاوێکه‌، وه‌کو ته‌رزه
له هه‌ر په‌ستی و نشیویدا، له هه‌ر جێیه‌ که‌وا به‌رزه
هه‌موو لا باخو باخاته‌، ییناو و کۆشکی سه‌د ته‌رزه

به‌لا ناگاته‌ تۆ وه‌للاهی ئه‌ی کویستانی کوردستان
لێلایم دایه‌ کوانی خزمه‌ت وه‌ک جیگه‌وو شوینان

له به‌رزی یا له نزمیدا سه‌راسه‌ر جاده‌ قیرتاوه
خه‌تی ئاسن وه‌کو پرشته‌، له سه‌ر ئه‌و شاخه‌ کیشراوه
هه‌موو پێ ئه‌به‌رو ئه‌وبه‌ر به‌ ریزه‌ داره‌ وه‌ستاوه
له سه‌ر ئه‌م رێبواره‌ چ نازک چه‌تری هه‌لداوه

به‌لا ناگاته‌ تۆ وه‌للاهی ئه‌ی کویستانی کوردستان
ده‌سا چیکه‌ین نیه‌ خۆ خزمه‌ت وه‌ک جیگه‌وو شوینان

(۱) ئهم پارچه‌یه‌ش ساڵی ۱۹۴۳ له لوبنان نووسراوه‌و له ژماره‌ ۸ ی ساڵی ۱۹۴۳ ی کوفاری « که‌لاویژ » دا بڵاوکراوه‌هه‌ره‌ .

ئەترسەم ووشكە سۆفى لىيەم پرەنجى ئەو لە ھەي (۲) دورە
 بلىيەم لوبنان نوونەي جەننەتە پەر قەسرو پەر حورە
 بە شوعەي کارەبا گشتى مونەوورە كىئو ھەي توورە
 گلۆي بەك لەسەر بەك سەر ئەكەي نووری ھەلا نوورە

بەلا ناگاتە تۆ وەللاھى ئەي کويستانى کوردستان
 لىلايىم دايە کوانى خزمەت وەك جىگەو شوتان

بەلن لوبنان بە مەشھووری چايى خوشى دونايە
 بە پرونى و پۆشنى دەريای پيشى والە بندايە
 بە پۆژ دەليايەكى زبوە : تەماشاکەي لە ھەر لايە
 نزيك ئىوارە ئالتوونە : كە تۆزى پۆزى بۆ دايە

بەلا ناگاتە تۆ وەللاھى ئەي کويستانى کوردستان
 دەسا چىكەين نىيە خۆ خزمەت وەك جىگەو شوتان

ھەموو سەيرانگەھى ئيشە تەيىمى و ئيشى بەزدانە
 ئەمانەي ئىرە گشتى سەعتى . دەسکردى ئىنانە
 دوو سەد سالە خەريکەن تا بوو بەم کيوى لوبنانە
 سونارو غاليەو بەخەس . وە يا ئەشتوورە : حومانە (۳)

بەلا ناگاتە تۆ وەللاھى ئەي کويستانى کوردستان
 کوئرايىم دايە کوانى خزمەت وەك جىگەو شوتان

(۲) لە دەشتووتىکدا بە | ھەق | نووسرا بوو . بەلام لە چاپەكەدا بوو بە
 | ھەي | . ديارە ماناي ھەردوو گېلان ھەر بەكەو . بۆ بەروەردگەر
 دەجىنەو . بەلام ووشەي | ھەي | لە مەيدانى تەربقەدا بۆ لايەكى ئرمان
 دەبا . بە تايەنى كە بەرامبەر بە ووشكە سۆفى پەرگىراو .
 (۳) ھاربە ھەزارى لوبنان .

له دووری داری زهرده^(۱) لیتی ووشكو گۆنهی زهردم
له بن هیلانه قه^(۵) ، گهر بیر نه کهم خۆ سه د قه لو بهردم
ته می سه پیره^(۶) (سه فووت) خۆ هه ناسه و ئاهه که ی سهردم
ته ییب لوبانی دانا بو ده وایی ســنگی پر دهردم

به لا ناگاته تۆ وه للامی ئهی کویستانی کوردستان
بلین چی سانی به خۆ خزمهت وهك جیگه وو شوتان

- (۱) داری زهره : قهره داغ .
(۵) هیلانه قه : جیگه به که به ژودر نهو چیا به وه که گوندی « دێلێزه » ی
قهره داغی به قه د باله وه به . نهو گوندهش مه لبه ندی باو و باپیری
شاعیره . (قه لو بهرد) له یاری به کی مندا لاند ا هیچ به ده سته
نهمانه .
(۶) پیره مه گروون ، یا (سه رپیر) ی هه ورامان .

له دونیا شاعیران ئه هلی که مالن
 ئه وانن خاوه نی فیکرو خه یالن
 به یانی حالی عالم ئیوه ئه یکه ن
 به لئ ئاوتسه یکی بن زه والن
 ده بۆ ئهم عه سره فهرموون شهرحی حالت
 له حالی ئه هلی ئیسیرۆ بۆچی لالن
 ئه لئ عه سرتکی نووره عه سری بیستم
 له غهم ئه ی بۆچی عالم لالو پالن
 له فیل و زولم و زۆرا دهوله مه ندن
 له راستی و چاکه کردن ده ست به تالن
 له عیلم و سنعه تا که وتوونه ئه و په ر
 به ته یساره که دین خاوه ندی بالن
 به سه ده ها ته نئی ئاسن له م سه مایه
 وه ها زوو دین ده چن چه شنی شه مالن^(۱)

(۱) دیاره ئهم فه سیده به ته و او نه بووه . (ع . ۲۰)

شـین^(۱) . . .

دل بریندارم له هجری واعیزی دلسۆزی دین
 عالمی ئیسلامی کوردی بۆی بووه ئه مپۆ چه زین
 بۆ ته سه للا ها تیفن فهرمووی خیتابی بن کرا
 بیتش وه فاتی خۆی به سالتی (وادخلوها خالدین)
 ۱۳۴۷ ۱ ۱۳۴۶

(۱) ئهم چوارینه سالی ۱۹۲۷ نووسراوه ، دیاره شاعیر بۆ مهرگی باوکی ،
 حاجی مهلا په سوولی دیتلیزه ی نووسبووه که له ۳۲ ربیع الاول ۱۳۴۶ .
 پا ۳۱ ئابی ۱۹۲۷ دا کوچی کردوو .

دلم حقیقی گهر شین کا نه زانی ته بیری لاهووته
 په پرو بالی سوتاوه که وتووه له مخاکی ناسووته
 گه دای به دره رگه بی تو بم ، شه نه شاهی زه مینم من
 له لام ته ختی شه نه شاهی به وینه ی ته ختو تابووته
 له لای عاقل هزاره گهرچی یین خه زنه که ی قاروون
 له عشقا ههرچی بن بهش بن له دنیاو دینی نابووته
 ووتم ———— څو فی نه زانم بوچی تو وا ماتو بن دهنگی
 ووتی ده رویش نه زانم بوچی دایم زیگری یا هووته
 به یه که یه که تا کو ئیستا تیرت هاویشه دلی عاشق
 به جووت تیرم نه هاویتی ، ده زانم بو دلم جووته
 له نازا بوو که نه پیوژی لیاسی سوندوس ، ئیسته برهق
 له شهوقی پرووته وا سووتاوه ئیستا پرووتو په پرووته
 چ کاسه سر که ساسه دل ، چ بن هوشه له لام وایه
 له سیحری سامیریدایه دوچاری چاوی جادووته
 نه یتته بولبولی گاهن له بو نه و باخی روخساره
 مه که مهنی له سووتان نه مړو په روانه بی پرووته

به پهړچم باوه شیتې پرووی ئەکا تا لیتی نه نیشی میش
 ئەگر میش له پرووت نیش له قه در خالی هیندووته
 په وانه تو له سر خوات هه به هر جزره خوراکی
 شرابی من که خویتاوه دکی برژاوی خۆم قووته
 له وەعدی یه که له سر یه که بێ ئەساست دل که ناپه نچې
 ئەزانې وەعدی بې جې پېش نه تو هر ئەمه خووته
 له مانگی چوارده دوێ شو تیفکریم پروتم به دلدا هات
 هیلالی یه کسه وه کاتې ئەبینم چه شــــــــــــــــــنی ئەبرووته
 تهماشاکه له دانە ی خالی پرووت و داوی گیتوووی
 ئەوهی مونکیر به باسی سحره که ی هارووت و مارووته
 دزی بازاری عه شقه دل ، ده بۆیه ئەمری چه پست دا
 له زیندانی چه ناگه تداو که له پچهی مووی گیتووته
 له پیزی ئەو په قیبه (سه فوهت) ی بې چاره پامه گره
 که ئینسان لایقی عه شقه نه وه که هاومل به گاجووته

سه یری که دل غمی له سر باره
 سه رچناری سرم که ئاوداره
 دوو دیده ی به کهره جوو ئاوباره
 بو که ساسی وولاتی بیچاره
 دهم ته ماشاکه پر له هاواره

دیته خواری به لیزمه ئه سرنی
 بو زه بوونی وولاتو بو ژینی
 میلله تم هتد که ساسه نه بیینی
 وا له ژیر ده ستو پین نه ماتی
 چ بلیم گهره کانی بیکاره !

به سیه تی گهره بی بنی لاره
 گهره بی ئیه چاره وو پاره^(۱)
 کوشش ، هوزه کت به جی ماوه
 تا کو توژی هه ناسه بین ماوه
 به کیه تی ، دوستی مه ده دکاره^(۲)

(۱) نوسخه : دانه و داره .

(۲) نوسخه : وورده کاره .

دوشنی تیره کت ، به دۆست مه گره
 به قسه ی من بکه وهره مه مره
 خوانی یتگانه قهت مه خو زه مره
 به ووته ی لووسی نهو مه خو ته فره
 زاهیره ن ماسی باتینه ن ماره

دهس له دهس ، دهم بئینه ناوی دهم
 زامی نه م خاکه با بکه ین مه ره م
 شادی با یتو لا بچی ماتم
 ده رکه وی خاکی کورده باغی ئیره م
 جه ته تی سه ر زه مینه ، گولزاره

له ئاھەنگى
يادى بېستەمىن
سائەى (ژىن) دا

له بازارى ئەدەبىدا نىمە مايە
لەگەل پۆلى ئەدىيان نىمە كايە
بەلا ئىجساسى ئىتوۋ زەوقى بەخشى
ئەۋەندە پىتى پىرسىم لەم ھەرايە
چىيە ؟ كۆبۈنەۋەى ئەم شاعىرانە
عمومى وا لە كەيفو جونبوشايە
يەككى ۋەك بولبولەو بۆ گول ئەخويتى
يەككى پەرۋانەيى دەۋرى چىرايە
نيسارى نەسر ئەكەن پىشكەش بە كۆمەل
خەرىكى ھۆننەۋەى نەزىمىن لەلايە
بەرىز دانىشتون ئەشرافى كوردان
لە ھەرىكە سپەير ئەكەى وىتەى برايە
ئەبىن ئەم بەزىمە خۆشە مۇژدەيەك بىن
لە مۇژدەى (ژىن) كە بۆ كوردان ھىۋايە
بەلىن وا جەژنى بىستەم سالى ژىنە
كەوا پۇۋنامەيىكى پىر زىايە^(۱)

زباو^(۲) و نووری پوژی بهختی کورده
 هزاران جهژنو شایى بۆ ره وایه
 دوو پهره ی پر له بهندو نیگته بازی
 سهراپا چکته هه رچی تیدایه
 به شتیه و شکلی نووسین ، ژینی شیرین
 له ناو پوژنامه کان خاوهن به هایه
 هونه ر بۆ پیره میردی پیره مه رده
 له گهل ئهم حالته له م سهیره دایه
 نه دیو نوو سهرو زاناو بوژیه
 سیاسی و خاوهنی عه قل و وه فایه
 جه وانه هیسه تی ، لاوه ده مغانی
 له هۆننی شعیر ، ته بعی ره هایه
 به سه رهستی نه نووسن ، چی نه نووسن
 ئه وهن بن پاك و پاك و بن ریایه
 دوو سه د لاوی جه پۆله ی بن ده م و پل
 له بۆ نه و پیره شایانی فیدایه
 هیوای به رزی و بلندیی نیشتانه
 قه له م بۆ مه ردی وا شیریه غه زایه
 ئه لک (سه نهوت) بژی ئهم پیره میرده
 هه موو ئامین بکه ن بۆ ئهم دوعایه

ژین - ژماره (۸۱۹) ۷ شوباتی ۱۹۴۶

(۲) زبا . ضیاء ، پروناکی .

چەند خۆشە موسل ، کاکە مەلا^(۱) ، پەر لە سروورە
سەیرانە ، وەرە ، میخەتی دەورانی لێ دوورە
شەو پۆژە لەبەر بەرقی ئەلەتريک و چراخان
هەر لایە تەماشاکەي ئەلتي قوبەي نوورە
گەھ مەزەرەو و گەھ قەدەحی گوێ شەت و جیبری
یایلی و ئۆتۆمبیلی مەکە بەحسی چ زۆرە^(۲)
مادامە کە دین تێ ئەپەرن باسی چلۆن کەم
ئەم گەردنە بن گەردە کە وەك جامی بلوورە
ئەم ماھ پووخانە ، کە ئەلتي حووری جینان
پووزی خرو قۆلی سەي بو گۆنەي سـوورە

(۱) لە کۆتەڕین نووسینەوێ ئەم پارچە بەدا ، شامیر نووسبووێتی : لە
٦ی (ربیع الاول) ١٣٤٥ی هجریدا ، موسادینی ١٩٢٦ی میلادی
سەفەری موسلەم کرد ، سن مانگم پێچوو ، جوومه تەلەغفەیش .
دبارە شیعەرەکان ئەوسا نووسراون .

(۲) لە نووسینەوێبەکی تری ئەم پارچە بەدا کە نەمدۆزی بەووە لە یادە ،
ئەو هەبوو کە ئەم پارچە بەی بۆ کۆچکردوو مەلای عەلی سەحاف
ناردبوو . دبارە هەموو پارچە کە شتیوەی خۆشەوێستی و گالته
لەگەڵدا کردنی تێدا بە . چونکە مەلای عەلی سەحاف پیاویکی زۆر ساف
بێگەردو لە خواترس بوو ، زەبوو شامیر باسی مزگەوت و زیارەتگای
موسلی بۆ بکا . بەلام ئەم هاتوووە باستیکی تری بۆ کردوووە .

هر غورنه ئۆتيلن كه تەمائسا كەي ئەيىنى
 مەجبۇوبەيە دانىشتوو مانەندەيى جوورە
 گەر چاوى ھەلئىنن ۋە كو پىكاويە دلى من
 ئانىق لى نىئارى قەدەمى دل بە كلوورە
 ئەپۆ بە حەقىقەت لى بەھەشتا ئەگەرئىم من
 شەت كەوسەرو مادامە پەرى ، پەوزە قوسوورە
 سەرسامە ۋەكو (سەبرى) بە جارى ھەموو عالەم^(۳)
 لى دەنگى روباۋو نەي و سەتوورو تەموورە

(۳) پارچەكە كاتىك نووسراۋە كە تەخەلوسى شاعىر (سەبرى) بوورە ، بەلام
 كاتىك بوورە بە (سەفۋەت) ئەم نىو دىئەشنى بەم جۆرە كۆرپ بوورە ؛
 (سەفۋەت) كە ۋەكو گىژە ، بە جارى ھەموو عالەم

دوو ماره . دوو زنجیره ، دوو سجره ، دوو تهلیسه
 غارده تگه ری دینه نه مه وا زولنی که ئیسه
 زاهید که دی نه زولنه موبه پرا بوو له ئیان
 هاواره نه میتا که رهشی کردوو به وسه^(۱)
 مهله خه تی دی وهتی که خوی خسته دهی بهم
 شیری علی ، نه برۆی توی دی که به خسه
 نه عیشویه ، نه له نجه به ، نه جیلوه له ئیان
 نه بووه ، مهله که ، هاتوو ، بهم سوورده و جیسه
 بو رهغی ره قیب دانیه . ثانی به نه زاکه ت
 پیم شل بوو له ریگایی غم نه ساعه ته دهسه
 بن مه بلی که سانه ، من نه گهرچی ته کو ته نهام
 دوله ره ته کو ته نیاله بریتی هه موو که سه
 عاجز مه به ، جار جاره که رووت لئ وهره گیرئی
 نازیکه له لای دوله ری تو عاده ت و ره سه
 (سه فوت) غزه لیات نه گهرچی هه موو خوشن^(۲)
 نه ما نه مه شیرداخه که واین^(۳) به هه وه سه^(۴)

(۱) ن : هاواره رهشی کردوو نهیتا که به وسه .

(۲) ن :

(سه بری) غزه لیاتی نه گهرچی هه موو چاکن

(۳) که وایی - یا نه گهر وایی . یا نه گهر نه تو ماشی شیرداخه (که وایی)

(۴) ن :

بو دهردی دلی خسته زمانی له فیراقا
 ماچی لهدمو لئوی به عینواته وه به سه

به چاوی تو سوله یان حیسه تا ، بهو ئیزه دی پاک
 سوله یانی نه گهر خاکه ، له لای من عرش و نه فلاکه
 هه تا کوو ئاسه فی تو بووم له سر تهختی سوله یانی
 نگینم بوو نه یانوت پیم له جامی جهم ته ماشاکه
 هه تا تو م یارو یاوه ر بووی له ناو یاران نه یانوت پیم
 فریشته ی ئاسانه ئهم جوانه وا له سر خاکه
 گولی شه و بویی زولفت بووم و پهروه دهی نی گونته
 له پروت دوور ئیسته نه دمام سهراپا خارو خاشاکه
 نه گهر هه ر نه مکوژی تو خوا نیانی با نه بن شاهید
 له خوینی من له رۆژی مه حشره را ئازا به خاشاکه
 له زولسی نه و ره قیه بن نه وایم گه یه ته ئاخر
 نه گهر ره حست هه یه سا دادگاهی عدلت بهر پاکه
 نه میستا بن پرووی دولهر نزیکتر یارم و یاوه ر
 نه لئی لیبی دوور که ون چاکه نه مه دیوینکی بن بپاکه
 جه واهیر سورمه یی چاوم غوباری خاکی بهر پشته
 له سایه ی تۆزی بهر پیتی تۆوه چاوم حاجب ئیدراکه
 له بۆنی نه و کراسه ی یۆسفی که نه انه چاوانم
 هه ئینا ههروه کو به عقوب نه بینئ ئیسته پرووناکه
 حه کیان بینه لوقمان بن عیلاجه دهردی من لایان
 که سینه ی من به شمشیری برۆی تو له ت له ت و چاکه
 حه کیان بینه لوقمان بن ده وایه دهردی دل لایان
 عیلاجی دهردی (سه فوهت) وا له خزمهت شاهی له ولاکه

باوهر نیه ئهم زهخه له دلما که به شیر
 زهخیکه له دووری پوخی خانی (نه شیر)^(۱)
 مه علومه که ئاشتهیی حوسنی (حهسن) یکم
 شه و تا به سههر بویه که نالهه له سههره
 دل پر له غمی پروویی حهسن زائیلی ههه غم
 بو مورغی قهقهس نه فمی نیه شه و که ئه شیر
 ئهی بادی سهبا ، جارێ به گویتا ده په یامنی
 تاکو به نیاری بکهه ئهم جانی حهقیره
 من موته قیری نامه یه کم حهغه به قوزبان
 ده ئبو رهوشی ئه هلی وه فا خیری نه قیره
 شهرحی غمه کهم چۆن ئه درێ بهم دهسو برده
 به ده بختی مه قاسیده کهم ئیسته سه نه فیره
 (سه فوهت) که به غیززهت غمی دل یته نه یاهیت
 کانی ئه ده به ، ئه مری به بن میل و نه زیره

(۱) « نه شیر » گوندیکه له نزیک بانه له کوردستانی ئێران . دوباره ئهم
 شیعرا نه ههه له سههره نای ژبانی شاعیر و له دهویری فهقیه بیدا ، واته
 له ناوه پراستی سالانی بیستدا نووسراوه و ههه باش به جهن ههشتنی
 (بێژوێ) به که له وێ نه قن بووه .

نەلەك لەگەل منى ئاوارە ھىندە بىنمەيلە
 پەنام ھىناوئەتە باخى بەھەشتو جىم وەيلە
 خەتەم عەزابى لە دۆزەخ نىرە بە عەكى ئوم
 بەھەشتە جىم و ئەسۋىتىم لە دوورى ئو لەيلە (۲)
 چ پەنجەين بختەنى كىشالە دۆسيەى زانيم
 لە ھەر مىلاكى ژيانى كەوا بەشىم زەيلە (۳)
 بوخارى بەحرى سېم وا لەسر ، نىرە باكم
 دوچاوى من كە ئۇرۇن بە خورۇم ئەم سەيلە
 لە باتىي نوژى جەۋن دىتە ئگويم سەدايى جەرەس
 دلۇپ دلۇپ ئەتكى خوين لە دل ئوۋەند كەيلە
 بە يادى گىسووى دولەر وە يا لە بەختى پەشم
 ھەموو تىلاوئەتە ئىستاكە دەورى وەللەيلە (۴)
 ئەزىم ئەيىستە لە لوبنان بە يادى كوردستان
 كە چونكە ئەم كەۋە وىنەى چىايى سىوەيلە

(۱) ديارە كە ئەم پارچەبەش لە سالى ۱۹۴۳دا لە لوبنان نووسراوہ .

(۲) دەلەين كە خالەمى تەى و چەند كەسى تر لەبەر ئەوہى باومىيان نەبووہ
 دەچنە دۆزەخەوہ ، بەلام لەبەر ئەوہى بە بن باومىيى خوشبىان چاكەبان
 كردووہ ، لە دۆزەخدا سزا نادرەين . لىرەدا شاعىر وىنەبەكى
 بىچەوانەى دروست كردووہ ، چىگەكەى بەھەشتە (لوبنان) ، بەلام وەك
 دۆزەخ سزاي تىدا دەرەى .

(۳) جاران ياساى (ذىل) ھەبوو ، فەرمانبەر كە دوو جار لە كار دەرگراہ
 لىر ھەرگىز چوونەوہ — ھەر كارى نەبوو لىرەدا ھەموو زيان بە
 فەرمانبەرى تەشەببە كراوہ .

(۴) خويندەوہى سوورەنى (واللىل) ، نىشانە بۆ خەمناكى و ئارىكى .

له سەر

مۆڤرى مهولانا خاليد^(۱) . . .

(سەفوت) له نىشتانى تۆۋە نەۋەى تۆيە ھاتوۋە
 دىل زارو دەردەدارو بىرىندارو ماندوۋە
 لەو پىنگە دوورەۋە لە سىلمانى تاكو شام
 پىنگەى پىسەۋە وا بەرى دەرگايى گىرتوۋە
 لەم بارەگايە مل كەچ و بىن تابو بىنەۋە
 كورد زادەيتىكە عارەبى دامانى گىرتوۋە
 خاليد نىگامى بۆ مىنى يىكەس مىۋانى تۆم
 لەو خوانەۋە وا لە بەردەمى مىۋانت پىشتوۋە
 ھەركەس، لە كەس لە ناكەس چەشتى پارۋىيەك
 بىن شوبە تامى نىمەتى جەنناتى چەشتوۋە
 يەك لوقمە بىن بىنرە دەم گەرجى ناكەس
 وا بزانە سۈلكەرتىكە لە دەرگانە كەوتوۋە
 مهولايى نەقشەندى بو چەشتى و قادىرى^(۲)
 دىل بىن نىگامى ئىۋە لە ناۋ سىنە مردوۋە

۱۳۶۱

۱۹۴۳

(۱) سالى ۱۹۴۳ كە بەرەۋ لوبنان چوۋە نووسىۋېتى ، سۆزى تەسەۋۋە
 دوۋرى نىشتان يىكەل بوۋە .

(۲) ناۋى سىن تەرىقەتە .

بگری ده بگری بۆ عومری فەوتاو
 بگری بۆ دلن ئالائتە داو
 کەوا تەفرەت دا بیست سالی تەواو
 بە بن حەقیقەت بە خەبالی خاو
 ئەتوت ئەو مەلە کە دلدارمە
 یارو یاوهری وەفادارمە
 کوانن مەیلەکی ، کوا وەفاداری
 کە یایە شیوەی یاری و دلداری
 تۆ وا بسوویتی بە بن قەراری
 لاپسە سەنگی بین بە باری
 بە ییانوو ئیستا لە تۆ تۆراو
 یادی تۆی ئەبەد لە لا نەماو
 شیتە تۆ لەسەر عەشقی جارانی
 بە خەبالی خۆت لە گەل یارانانی
 شەو بە ئاخ و داخ هەتا بە یانانی
 پۆژ گەردن کەچی ژێر پاسارانانی
 وەك هەتیو ملت ناو بە لاو
 چونکە ئەو مەلە لە تۆ تۆراو
 ئەو مەلە دلم بۆ کرد بە قەفەس
 پەرور دەم ئە کرد بە هەواو هەوەس
 دلم بۆ ئەگرت لەسەر بەری دەس
 خۆم بە دەستی خۆم دامە دەست ناکەس
 ئیستا سەیری کە لە من تۆراو
 وەك پەشیماندار شاخم لێ پراو

کە ی تۆ دلە کە ی جارانی منی
 کە ی چرای بەزمی شەوانی منی
 کە ی مەرھەمە کە ی زامانی منی
 کە ی ھاورازە کە ی پەنھانی منی
 ئیتا وای لە لای شەیتانی پیسی
 گولو گروو مۆن لاتی مل سیسی
 خۆ تۆ گولێ بوویت ئەمنایتە سەردەست
 بە بۆنی خۆشت ھەمیشە بووم مەست
 خاوەن شوعوورو بیرو ھۆش و ھەست
 بە یادت ھەببوو ھەمیشە ھەلبەست
 پەری ، لە گەڵ کئی بوویت دەست لە مل
 کئی دیویە پەری و جنۆکە ھاو مل
 گرپە و گرپە ی دل گەر بێو بکا سەر
 تۆزێ بلیسی ئە گەر یتە دەر
 عەلەم ئەسووتن ئەبێ بە مەحشەر
 پەردە لا ئەچن لە سەر خێرو شەر
 وەك دەردی دلم کەس پیتی نەزانی
 با خۆم بسوویتیم ھەر بە نەھانی
 ئاخ دەستم کەوتی گەر وەفاداری
 بۆی بکەم وەسیەت بەدا پریاری
 مردم بنیژێی لە پئی گوزاری
 ئەو مەلە بپروا بە لا ما جاری
 بزانی کوشتی دوو دەستی ئەوم
 لە ژیر ئەو خاکەش سەرمەستی ئەوم

پینچ خسته کی

له سه‌ر

شیعری زه بیچی

له سه‌ر ته‌رزی به‌هشت ئیزه‌د خه‌نی روخاری کیشاو
 حه‌دایق گیسووه‌و که‌وسه‌ر له‌سه‌ر دوو لیوی داناوه
 وه‌کوو غیلان له‌هه‌ر لا دانه‌ دانه‌ خالی لی‌داوه
 عه‌زیزم ،دولبه‌رم ئه‌م‌پو نیکابی زی‌پری لا‌داوه
 له‌خه‌تو خالی په‌نگینی هه‌موو عالم خورو‌شاوه

★ ★ ★

که‌لیکم دی ووتی عاشق مه‌چۆ مه‌یدانی مه‌عشوقان
 چیه‌ وای بووینه سه‌رداری دلیری ئولکه‌یی تووران
 به‌زۆری هیزی بازووی خۆت مه‌نازه‌ روو به‌ رووی جانان
 که‌مه‌ندی زولفی چین چینی ئه‌کیشی جانی عوشاقان

(۱)

★ ★ ★

پو‌ق به‌و لاوه‌ ئه‌ی واعیز به‌ بن هووده‌ مه‌ده‌ په‌ندم
 له‌ تو دانا‌ترم به‌ خوا ، به‌لا من عاشق و په‌ندم
 نه‌جاتم چۆن ئه‌بن من نوقمی تێو ده‌ریایه‌کی مه‌ندم
 له‌ چاهی غه‌به‌به‌ی جاننا دو زولفی بۆته‌ پابه‌ندم
 ئه‌لیی شاهی سیاوه‌حشه‌ له‌ توورانی ئه‌سیر ماوه‌

★ ★ ★

(۱) ئه‌م دێره‌ له‌ ده‌ست‌نووسه‌که‌دا نه‌بوو

نینگارا کوشتی شیرینت ئەلبەت ییستووہ بۆچی
 لەسەر سەر تاقی ئەلبورزا وەسییەت نامەیتکی دی
 لەسەر ئەو تاقە نووسرا بوو بە نووکی قولنگی فەرهادی
 وەکوو لەیلا مەکە جانا کە مەجنوون مرد لە عیشتی وی
 ئەلبی خوینی سیاو و حشە کە ئیستاش جۆشی هەر ماوہ

★ ★ ★

لە خوتنا گەوز ئەدەم ئەتلیمەوہ گولگون بووہ بەرگم
 وەکوو بیژەن بەدەن کون کون بە صد موژگانی وەک زەرگم
 دەسا پرووت ییتە بەم لاوہ بەرەو رووم هاتووہ مەرگم
 خەدەنگی قەوسی ئەبرۆی تو وەهای لەت کردووہ جەرگم
 ئەلبی ئەسفەندیارە ، رۆستەمە چەند تیری لێداوہ

★ ★ ★

هەراسانن پەفیانم لەبەر هاواری بن کەلکم
 بە قرچەو بۆچرووکی سینەکم باوەر ئەکە ی بەشکم
 لە موسایی بەنی عیران پیرە پیت بلن بەلکم
 تەجەللایی جەمال تو ئەکا بوریان دل و جەرگم
 بە میلی کیتی توورە دل ، بە نووری عشق سووتاوہ

★ ★ ★

وەکوو پەروانە هەقیە دل ئەگەر سووتاوی عشق بوو
 وەکوو فەرهادو مەجنوون، هەر کەس فەوتاوی عشق بوو
 هەزارانی وەکوو (سەفوت) کەوا پەسواپی عشق بوو
 نە تەنیا هەر (زەبیحی) غەمزەدە ی سەودایی عشق بوو
 ئەبیینم کوشتەگانی تو لە مەشریق تا کو پۆژئاوا

★

من ئەدیبی بە ئەدەب ——— اعیری دەورانم پۆ
 من ئەناخوانی شەهەنشاهی رەسوولانم پۆ
 عایدو زاهیدو عاشق بە جەمالی حەزەرەت
 ھەموو شەو تاگو بەیان دیدەیی گریانم پۆ
 گفتوگو خۆش و بە ھۆشی بە تەبەسوم دایم
 خاوەنی شێوەیی شیرین لەبی خەندانم پۆ
 دێم دەچم ھەروەکو پەروانە لە دەوری پروی شەم
 بێ زوبان دل ئەلێ ئەی شەمعی شەبوستانم پۆ
 ھەر وەکو بولبولی دوور کەوتە لە گولزار بە زار
 نالەمە ئەی گولی خۆشبۆی گولستانم پۆ
 مانگی چواردەم لە ——— مای ئەدەبا ئاوا بوو
 لەم یابانە بەترسە مەھی تابانم پۆ
 شینی رەنگینی ئەدیبان کە سەدای گەییە سەما
 خەستەتری کەم من ئەگەر سەدری ئەدیبانم پۆ
 کێ لە مەیدانی ئەدەب تاوی ئەسپ دا بیتخود
 شۆرە سوارێکی سیلاح شۆری لە مەیدانم پۆ
 گولی گولزاری ئەدەب بۆو پچیری چنگی ئەجەل
 شاگولی ئەنجومەنو مەجلیسی عیرفانم پۆ
 نیکتەبازی لە ئەدەب لایقی تۆ بوو بە خوا
 ساحیبی تەبەیی پەرەوان بولبولی خوشخوانم پۆ
 بە جێناس و بە لەتافەت ھەتە سەبقت لە کەلیم
 لە سەفاو مەدحی پەسوولا بەلێ حەسانم پۆ
 گولی پێخانەت ئەوێ سەیری بکە دیوانی
 خاوەنی باخی بە نرخی گول و پێخانم پۆ

(۱) لە پۆزی ۱۰/۲/۱۹۵۵دا لە جەلی بیتخوددا خۆتەندراوەتەرە .

شاعیران گەر وزه‌رای کیشوهری شی‌مرو ئه‌ده‌بن
 تو شه‌می کیشوهری شی‌میری شه‌هو سولتانم ڤۆ
 گەر به‌ فیرده‌وسی ئه‌که‌ن فارسه‌کان شانازی
 ئیم‌ڤۆ من سه‌عدی یو فیرده‌وسی بی کوردانم ڤۆ
 مه‌وله‌وی و کوردی یو سالم وه‌کو حاجی و نالی
 مه‌حوی یو موخلیس و خاکی وه‌کو عیرفانم ڤۆ
 چۆن ئه‌جه‌ل بردی به‌ مفتی^(۲) بنه‌ماله‌ی ئیفتا
 موقتی‌یانی وه‌ته‌ن و ئۆلکه‌یی بابانم ڤۆ
 سالی ته‌ئریخی ئه‌نووسی (له‌ به‌هشتا یتخود)
 (ساکنی باخی جیان)^(۳) ، هه‌مده‌می ڤیزوانم ڤۆ

- (۲) ئیشاره‌ته‌ بۆ کۆچی دوابی مه‌لا عه‌زیزی موقتی ، که‌ دووا موقتی
 سوله‌یمانی بوو و دوا موقتی بنه‌ماله‌ی موقتی چاومار بوو .
 (۳) (ساکنی باغی جیان) .

— ۳۸ —

زه‌مانی باغی میرو تانجه‌ڤۆ بێ
 ئه‌بێ ئه‌هلی هونه‌ر هه‌ر ڤه‌نجه‌ڤۆ بێ
 به‌ پاندانی درێژی ئیگنه‌باشی
 ئه‌بێ چی باکی یتشه‌رمی و درۆ بێ
 له‌ پردی تانجه‌ڤۆ ڤایخه‌ن وه‌کو پرد
 ئه‌بێ ئیتر به‌ چی سووک و تڤۆ بێ
 که‌سێ مه‌یلی له‌ مه‌ردی و پیاوه‌تی بێ
 به‌مانه‌ چۆن ئه‌بێ ئه‌و ده‌سخرۆ بێ

دل ناسفتهی بیتکم عیشوهر زونهار بهردوشن
له پرووی خوی پهرده گهر لادا عومودی عالم نهخروشن
سرم سرگریدی ساقی بن که ئیشو بادو نهخروشن
ج بادو ، بادو بهك لادا ، له سر عقلن ، له دل هوشن
دهسا قوربانی نهو پهندهم له دوستی نهگرئی نهخوشن
نهخوش موتریب به کویلهت بم ، تهره ب سازانه سا جوشن

★ ★ ★

له ناموزگاری بی شاهن وهای ووت دوینن دهرویشن
کوتوپر نووچ نهدا نهگلن سوواری نهسپی سرکیشن
جیهان ههنگیکه ههنگوبنی نییه ، خالی له هه ریشن
کهنه مهرد له دنیا دا نهترسانن که لئی میشن
شوکر نهیدی له دوستی من ههتا ئیستا که کهن میشن
له ئیشو ئیشی خهلقم چی نیکارم یتته ناغوشن

★ ★ ★

له ئیجامد چییه حیکهت ؟ که من بن خیرو بن بیرم
گهمن عالم له مزگهوتامو گاهن راهیبی دیرم
له کونجی تهکیه گاهن دهنگه دهنگه سیحه نهزمیرم
گهمن مهستم له مهخانه به بن هوشی که و کوئیرم
گهمن ههرو پهییه نیری ئاهم زوره نهبیرم
بلین با یتته مهبدان بزم زری چی لایه بیوشن

★ ★ ★

به رینی عهشقا نهروم من گهر سرم لهم ڕنگه داناوو
نهگهر نهم لایه یا نهو لایه ، ههرو دووم ناووته لایه
به شهردن نهو نیکاره روومهتم بقو یتنن بهم لایه
خهلاتی ماچی گوناگهی ، بهههته بزی که دامناووه
له نهووهل ڕۆوهوه ئیرسه له ئادهم بزم بهجی ساووه
به ماچن چونی نهخروشم ، به گهنق نهو که بیخروشن

له ئه ووهل خهتوهی عهشقا که سه ر دافانه سه پرانه
 به بن دهنگی له پرووی مؤمدا بسووتنی چهشی په روانه
 وه کوو بولبول له سه ر چل گیات بسپیری به ئه فسانه
 هه موی ئاسانه شه رتی عهشق پازی دل نه دۆرانه
 نه وه که مه جنوون که له یلای خسته زاری خۆ و بیگانه
 ئه و (سه فوه ت) که پازی برده گوێ یار یتو دایۆشن

★

دل

٤٠

دلَم که وتۆته دهستی بن میزاجن
 وه کوو یه که سه یر ئه کا که شکۆلو تاجن^(١)
 له بازاری رهشی ئه هلی زه مانا
 عهشق بۆچی ئه به د نهیدی په و اجن
 له مزگهوت واز ئه هیتیم بۆ کلێسا
 که دل که وتۆته داوی زولف خاجن
 له شیعرت دهست پر گه وه ره که یووسف
 له بازاری مه زات ئه کهری هه راجن
 که پوتبه ی عیلم و ئیرشادم عه به س چو
 سه ری پێم گرتوه بۆ سوودی باجن
 له سایه ی عه شقه موسته غیم و نه
 به سامانی جهانی ئیحتیاجن
 ته بیی ده ردی دل تۆی خۆت ئه زانی
 به ساقه ی چاوه کانت بم عیلاجن

(١) که شکۆلی ده رویشرو تاجی بادشا .

شهم شیخیکه مه‌حسووده له‌سر مولکی سوله‌بانی
هزاران غه‌زنه‌وی هاتونه سایه‌ی بوونه ده‌ربانی
شهم شیخیکه سیددیقی نی‌یه کیویکی نه‌مکینه
ئوه‌نده‌ی فەرقه‌ به‌و ئه‌ووه‌ل ئه‌لین ئه‌م حه‌یده‌ری سانی
شهم شیخیکه فارووقی له‌عه‌دل ئه‌و گوریزانه
هزاران میلی جه‌بله‌ی^(۱) ئه‌جه‌می سولتانی غه‌سانی
شهم شیخیکه عوسانی حه‌یاوو شه‌رمه شیوه‌ی ئه‌و
له‌گه‌ل عوسان نی‌یه فەرقی به‌ غه‌یری جه‌می قورئانی
له‌گه‌ل ئه‌و حیسمه‌ت و چاهه ئه‌وه‌ند بێ عوجب و بێ کیره
ئه‌بێ وابێ نه‌وه‌ی ئه‌حمده ، ره‌سوولی شاهی عه‌دنانی
به‌شه‌ر قه‌ت بێ نه‌قس نابێ دریزه ده‌ستی بو هر شت
ئوه‌نده‌ی نه‌قه‌ ئه‌و ده‌سته که قه‌ت ناگاته گیرفانی^(۲)

(۱) جه‌بله : جه‌بله‌ی کوری نه‌به‌هم ، له‌به‌ر کیشی شیمیر ناوه‌که‌ی لێره‌دا
کراوه به‌ جه‌بله .

(۲) ئه‌م شیمیرانه له‌ سه‌ره‌تای سالانی په‌نجادا نووسراوه . شاعیر ده‌بکیرابه‌وه
که شیخی نه‌مر پۆژتیک له‌ داریکه‌ل‌به‌وه هات‌بووه ئه‌للایی لای تاسلووجه ،
هه‌والی بو تاقمیک له‌ مه‌لاکانی سلیمانی نارد‌بوو که بچنه ئه‌وێ ، چونکه
حه‌زی کرد بو بیان‌بنیت . شاعیر ده‌بووت : به‌ده‌م پێگه‌وه ئه‌م چه‌ند
دێره‌م بو هات ، که ده‌ستم کرد به‌ خوێندنه‌وه‌ی ، شیخ ده‌ستی خۆی
ده‌گوشی و هر ده‌بووت : مسته‌فا ... به‌ خوا من ئه‌وه نیم . ناگه‌شتمه
دورا دێس ، بێگه‌نی و وێ : ده‌ک خوا بێگه‌نی ، هه‌قی هه‌مووت
لێ کردمه‌وه . دياره شیخ له‌وه‌ش گه‌بشتبوو که ئه‌م دێره بو ووتراده .
ئه‌وه بوو له‌ سالی ۱۹۵۱دا شیخی گه‌وره ، دووه‌م جاری بوو که پاش
حوکمداریی خۆی بێته سوله‌یمانی ، پاش پێش‌وازی و زیاره‌تکردنی ،
ئویش زیاره‌تی له‌ ئێ شوینی کرد . به‌تیک له‌و شوێنانه مرگه‌وی
حاجی مه‌لا ره‌سوول بوو ، که خه‌لیفه‌ی کاک ئه‌حمده بووه .
(سه‌له‌وت) پاش مه‌لای مرگه‌وه‌که‌ی بارکی بوو . مرگه‌وت تیکدرا بوو ،
شیخ له‌ گوێ حه‌وزه‌که دانېشت و حه‌وزو باخه‌که مابوو ، چا خورابه‌وه
چه‌پکێ گولی باخه‌که‌ی پێش‌که‌ش کرا . زۆر ده‌رباره‌ی مرگه‌وت و
چاککردنی ووتر . خه‌لکی گه‌ره‌کیش به‌ ته‌ما بوون ، که شیخی گه‌وره
به‌شداری دروستکردنه‌وه بێ به‌لام نه‌بوو . دياره ئه‌م دێره‌ش باسی
نه‌وه‌به .

جيهان وهك سینه ما وایه هه موو پوژۆی له سهد پهنگه
له خۆت بایی مه به بهم پهنگه ، گۆر گۆر خانیهی تهنگه
نهوهی وا دیته دنیا شینی بۆ بکه ن چاتره لای من
چی به ئهم چه پله پێزانه ، چی به ئهم شایی و ئاههنگه

ئهی نهفسی بهدی پیسی دهنی غهرقی مه ناھی
سهر تا به که مهر ، تا به قهدهم غهرقی گوناھی
ئامیزشی عیسیان و مولاییم به مه ناھی
به حاله به ئومیدی عهفو ، پهحمی ئیلاهی
ئهی هه مدهمی دنیا ، هه موو دهم دهمدهمی باری
بۆ سهری تیجارهت وهه تۆ پروو که ره باری
پوژۆی که نه غهیری فیهان گریه وو زاری
ئهو پوژۆ به بن مه لجه ئو بن پشت و په ناھی
ئهی پر له هه واوو هه وه سو عو جب و جه هالهت
خالی له خوزووع و له خوشووع و له فه تانهت^(١)

(١) له تانهت : (فطانه) .

مهووه هموو زه پراتی وجودت له شه قاووت
 بڼ زادو له پڼ کهوتوو دور کهوتی پامی
 سه رباری همووی بوومه نه سیری ده سی کانر
 شه یانه ، له عینیکه له مه کرا ، وه کو ساحیر
 بو ته فره ی ئیلامی زه عیف زور سه گی ماهیر
 ئیلامه تییم چوو له ده ست حشمت و جامی
 وه بزانه که خامندی هموو مولکی زه مینی
 ساحیبی نیگاری خوته نو شه نگولی چینی^(۲)
 وهك شاه ی سوله یانی ، به تهخت و به نگینی
 یا شاه ی که یانیت و به تاج و به کولامی
 هیچ نابیه ناو قه بره وه ، به خوا له دوو سه د لهك^(۳)
 (سه فووت) نه ته وئ ده فته ری عیانت به بڼ هك
 نه سبی که له بهر چاوت (ولا تنس نصیبك)^(۴)
 بڼ فترقه که مردی ، چ فته قیری یو چ شاه ی

(۲) شه نگول : جوان ، شوخ .

(۳) لهك : سه د هزار .

(۴) به عمره بی وانه : بهشی خلوت له بیر نه چن .

ئاوى چاوى خوسره وو خاكي كه لاكي قهيسه رى
 بووه نيتك ئاوو نرايه چيني قهسرو قهيسه رى
 پوو به پرووى دانرا ئينان نه گهر هوشته هه به
 بېته سه ر پتگه حه قيهقه عيره تى لى وه رگرى
 گه يه شاهه نشاهى نه كه نده ر له روتبه ي دونيه وى
 روتبه ي دينى گه يشته پايه ي پتغه مبه رى
 گوئى گره بانگى ده هۆل وا پر به دنيا بانگ نه كات
 توبه تى كنى به ته واو بوو توبه تى نه كه نده رى
 ئاشه نه م چه ركه دوو به رداشى زه مينه و ئاسان
 ئاده مى باراشه نه به رپاى به ديققه ت تيفكرئ
 دانه يتيكى كه وتوو يته به ينى دوو به رداشه وه
 شيتى لات واين كه نه هپاى و سه لامه ت تيه رى
 پۆح له بهر: نشان، نه جهل: تيره، كه وانه: ئاسان
 خاك به سه ر ئيشه كه تير نه ندازه زاتى داوه رى
 (سه فوه تا) بيخۆيته وه سه د جار نه گهر ئاوى حه بات
 ئاخىرى نه مرى ده ——— ئازابه ئيمان ده ربه رى

شاعيران پيترئ له ديوان بۆچى بوونه نه نوهرى
 من به جى ما بووم هه مه خۆ زه وتى شيعرو شاعيرى
 كنى ووتى (سه فوه ت) مه مين با نه يه ته كاپه وه
 تا وه كوو خامجاوى زوو يكه م ته واوى گازرى

بیخود ! شو نه گهر هه تا بلی تاریکه
 ږنگه‌ش به خودا دريژ و باریکه
 کاروان هه موو باری کرد ږویشن تویش
 خوټ گورجه وه که که ږوینت نزدیکه (۱)

(۱) نهم چوارینه له دیوانی بیخوددا به ناوی بیخوده وه تومار کراوه ، ب
 نوږسپه وهی چند جاره‌ی به خه‌تی سه فوټ له ناو شیمره‌کانی
 خویدا ، دباره شیمری نه‌مو له شیره‌ی گالته‌دا بق بیخودی نوږسپه .
 که له شوینی تری دیوانه‌کدا نهم چه‌شنه گالته‌به هه‌به .

برا گه‌وره‌کم (۱) . گیانی شیرینم
 عیزه‌دین نه‌تویش عیزه‌تی دینم
 نه‌برق به جاری دل توایه‌وه
 چی خو شیم دیوو هه‌مووم دایه‌وه
 له خزمه‌ت مرقه‌دیه‌جیایی نه‌بی
 مه‌ولانا خالید ، ئینولمه‌ره‌بی
 نه‌با عوبه‌یده جه‌پرچی نه‌مین
 هم سنجاق‌داری ره‌سول گوزین
 نه‌بوو نه‌ییووبی مه‌شهور به که‌پرادی
 سه‌لاحه‌ددینی شانازی نه‌کرادی
 له خوشی‌یانا وه‌ستام بق نیاز
 بووم به گیسکه‌که‌ی به‌ر دهرکی نه‌یاز

(۱) نهم شیمرانه‌ش سالی ۱۹۴۳ نووسراون . وه‌ک نامه‌یه‌ک که بق مه‌لا
 مه‌حمودی برای بنیتری . له شامه‌وه . که به‌ره‌و لوبنان چوده .
 دباره توار نه‌کراوه .

یناران ، دلسوزان ، یاران ، دلسوزان
 با بن له ئیسوه یه کیکی حالزان
 تووشی دهردی بووم نییه دهرمانی
 زامیکی پری سۆ له دل نیمانی
 ههلسو کهوتسه وهك ئینسانی شهل
 تهپوتل ئهدهم کهوتومه دووی مهل
 ئهوه مهلهی که کس ناوی نازانی
 نهخته سه زار بۆ ههر نازانی
 پیتم ئه لین بۆچ وا حاله پهنسیوه
 نازانسن وونه لهو مهلهم شیوه

ئهو سه رکه شه ، په رچهم په شه ، ئهو چاوگه شه تاکه ی
 بۆ من به پهوا شه به تهنی مه رگ و به په قیب مه ی
 بهم دهر به دهری و دووری په راهاتووم ئه سا
 داخم ئه وهیه غهیره ئه دا دهره یی که به ی
 ئهو موسحه فی روخاری به لهو پیسه هه راهه
 ئهم دهسته به دهست نوێزه له بۆ زولفی به ههلقه ی
 دولبه به نهزاکهت ووتی کوا شاهیدی عه شت
 لهو پۆزه وه لاوازم و گۆنهم به مهسل به ی

حوکمی دلی دا مه حکمه می عه شقو نیگارم
 گرتی به یمان خستیه ناو گزویی هه یاسی
 مه جنوون که ئەلین گه وره یی عوشا قی جیهان بوو
 رازی دلی دۆپان و نوما یان بوو له چهره ی
 بیروانه ئەحوالی ئەنیسی شهوی عوشرمت
 سینهی هه موو کون کون بووه وا ئەپرۆ وه کوو نهی
 دوکتور و ئەتیبایی عیراق و هه موو لوبنان
 کول بوون و به دهردی دلکه ی من نه برا په ی
 ژیم به گه دایی و به شه هی کورت و درتژی
 ئەیکه م به فیدای نیوه نیگاهیکی به عیشه ی
 دهرچوو له کهوانی برۆ موژگانی به پرزه
 گوئی بگره له هه ر سینوه دئی ناله یی یا هی !
 له و تیری موژه بۆچی بترسین ئەبن عاشق
 سه د مردوو ئەکا زیندوو به به ک دهم به هه ناسی
 دل به ستی هه و دایه کی گیتوو یه تی یا ره ب
 بۆ ئاوی هه یاتن برۆتیه چه ناگی
 وه قتی هه نه روتبه له عه شقدا به هه ناسه
 بتوانی که ئەو زولفه له سه ر روومه تی لاده ی
 (سه فوه ت) ئەمه سپرینکه له مزگوتنه وه بۆ دیر"
 خۆ تۆ به جیهان له هه واخواهی مه دینه ی

(۱) دیاره که ئەم شێمرانهش له لوبنان نووسراون . مه بهس به (دیر) بئش
 هه ر سه نه لاریزم (مه سح) ی به حه نه سه که سه ر به (دیر) ئێک بوو .

جانا بلن بڙ عاجزو بڙ پهستو که ساسی
 بڙ موزته ریبو ماتی و بڙ غه رقی په لاسی
 شوخن که سه ماواتو زه مینی به دووا چوویت
 ئیسته له دلا دیمه وه ، دلداری سیاسی
 تږ هاتی به دنیاوه به پرووتی یو به قووتی
 ئیسته چیه ، بږ مائیلی پږشینی لیباسی
 گهر عه بدی خودای پروو له خودا که به سه داقت
 ئیتر چیه بږ موخته لیتی زومره یی ناسی
 دهریا به که بن په ی له به رابه ر که ئیینی
 نه مږږ من نه چم بږی و سبه ی تږ به سه راسی
 هر که س که چووه ناو سکی نهو به حروه خنکا
 وه که قه تره به دهریا یه یشانه و باسی
 کوا ته ختی سله بیان و هموو حیسه ت و جامی
 کوا قه سری ئیرم ، باغی یو نه نارو ئه ساسی
 (سه فووت) دلی تږ خه لوه تی دلداره به ییلا
 پرووناکی که ، پاکی که ره وه تږ دلی قاسی

پیم ئەلین گۆشەگری و ئەومە لە تێو شارێ^(۱)
 دۆست پەربستم بە هەزارو کەچی نیە یاری
 پیم ئەلین نیتە سیاست ، ئەوەتانی بە هەزار
 لە بنا دەست ئەپریم تێنەگەشتن جاری
 پیم ئەلین عیلمی نۆیە ناوی لە خۆی ناوە مەلا
 مێزەرێکم لە سەرە من بە قەدەر دەستاری
 پیم ئەلین عەقڵی نۆیە بێبەشی فەهم و دانش
 ئەی ئەبێ بۆ نەبە گەورە بێ یا سەرداری
 پیم ئەلین کاسبی ناکات و لەبەر چاوشیان
 نیشتمانێ ئەفرۆشم بە دوو سێ دیناری
 پیم ئەلین کەئە ئەمە شیعەر ، بەچی بۆتە شاعیر
 چیکەت و پەندی براپانە بە چەند ئەشعارێ^(۲)
 پیم ئەلین مولکی نۆیە ، زۆرە بەلا بێ سەمەرە
 ئەم هەموو مولکە کەوا مایەو بە سەرکاری
 پیم ئەلین دوو ڕووە وەك نیشک و منیش هەلەاتم
 هەردەمە ئەومە لەسەر لایەك و نیە باری
 چی بێن (سەفوەت) ی یتجارە لەگەڵ (لا یال)^(۳)
 چەند سەگینکی هەلەپاس بوونە ئەدی بێ شاری !

(۱) ن - ئەومە لە تێو ملیاری .

(۲) ن - ئەئە چی بە ئەم هەزەیانانە بە چەند ئەشعارێ .

(۳) (لا یال) - مەبەس خواپە .

(۴) ن - هەرزەگۆبێن ئەبەوێ بێتە ئەدیبێ شاری .

ته خمیسی چه ند دیری مه ولانا خالد

۵۲

کوا سوله بیان و سکه ندهر ، کوانتی خه تسی مورسه لین
کوا شه مه شاهانی عالم ، کوا مولو و کی پووی زه مین
نه فی بهد تاکه ی غورووری و سه رکه شی خولیایی ژین
(چشم عبرت برگشاو تاج کسارا بین)
(پرده دارش غنکبوت و جغد نوتی زن بود)

★ ★ ★

کئی له ژیر تم چه رخه شینه گهی به نامانج و مراد
کوا سوله بیان و نگینی ، تهخت و حوکم و عدل و داد
کوا که بیان که یکاوس و که یخوسره وو شا که یقوباد
(گردش گردون هزاران خاندان بریاد داد)
(نه همین بد مهریش با تو است یا با من بود)

★ ★ ★

دهسته دهسته هات و پووی دوله رانی که چ کولاه
نازه نینان بوون به خاک ئهی دل ده بگره یتیباه
گوئی گره چی فرمووه ئه و عالمه ی عیرفان په نامه
(پا بخاک آهسته نی « خالد » که این خاک سیاه)
(از غبار خط مهریوان سیمین تن بود)

۵۳

ویستم له لیوی ماچن ، ئه و له یله نابن رازی
ئه لن هه تیو بترسه له عدلو دادی قازی
بیانوت هیوا به یاخو هه ته نیازی نازی
وه رنا چ سه هله قازی رازی ئه بن به قازی

په یکی من بای وهشت
 به سهیرانو گهشت
 بۆ میووی دلم
 غونچهی سهرحلم
 له دووریت شهیدام
 بهلام به تهنیام
 چوو بوو کاسایی
 کهونه ینیایی
 به پیروزیی فخر
 بن عترو عنبهر
 بۆ هه موو دهر دم
 پاكو ییگهر دم
 گیانه عیزه دین
 کامهران بژین
 به لای زستانی
 ئاشکراو نیهانی
 مهیدانی گوشتار
 بۆت بلیم ئه شمار
 زمان بوو بوو لال
 بیداتی کهمال

په یکی دلپۆزی عالم شهماله
 سهروه زوور پروا بگاته مۆسکۆ
 نامهم بۆ بهریت بۆ کئی ؟ بۆ گولم
 بلن بولبول باغچهی ژیانم
 عیزهتی دینم ، عیزهتی دنیام
 به بن تۆ هه چهند زۆرم له دهوره
 نامه کهت گهشت نامه سهرحاوم
 نامه ی گهشتی هیزو هه ناوم
 نامت وهك نوشته ئه منایه سهرسهر
 ئه منایه سهردل ، بۆم ئه بوو به گول
 ئه منایه سهرسنگ ئه بوو به دهرمان
 گیترا می به دوواوه بۆ ریزی گه نجان
 ئینجا ئه ی گولی ینیانی نهخشین
 نیازم له لای جیهان ئافهرین^(۱)
 دوور له وه بشوومه ی شوومی خهزانی
 ئاگادارت بن زاتی یهزدانی
 لام وایه دووریت ئه مهیتهوه
 هستی شاعیریم ئه جوولیتوه
 په ژمورده بوو بووم که وتبووم ییحال
 (یحیها الذي) (اول مرة)^(۲)

(۱) دوستکهری جیهان .

(۲) نابتهی (بحیها الذي انشاها اول مرة) - مهبدس خوا به .

خوا له ژبا بیهیځه وه
 هه تا ته ینم نه گه پیتیه وه
 ده ست به مه شخه لڼ ، نووری حیکه تن
 له کوردستانا ، له نیشتانا
 باری دووری تو له سر دوو شانم
 به هیوای خرمهت بو نیشتانم
 که مالو مارف ، کاوس وه کو تو
 هیوای دوا پوژی کوردی که ساسن
 فرموده دی کوردی رابوردووی زانا
 شیر له یشه دا سهری دهریتا
 شیرانه هه لمهت بدن بو خرمهت
 له خیل به جی ماو هر ته نیا ئیمه ین
 به چه ی کوردم بو بدوزنه وه
 یدنه بهر شق هه لبهستی بوختان
 بزنان ئیمه ین له پوژه هه لاتا
 نوح و که شتی نوح و له وولاتا
 گوتی و کاسای ، لولز ، هر دوو ماد
 چنگی شانازی تیره ی کوردانن
 وورد وورد بگه پتن نامه خانه کان
 هرچیتان دس کهوت دهرباره ی کوردان
 پوژه هه لاتیکان هه مووی وه که به ک مرد

نه ی نووری چاوان
 خاکی نیشتان
 وه که بلیسه تن
 دهرخه ی هیمه تن
 قورس و گران بوو
 له لام ئاسان بوو
 پوله ی ئهم خاکه ن
 ساده ی ئازا که ن
 به نه سرن بلن
 چ تیر بن چ من
 بو کوردی نه گهت
 کوانی حمیمه
 لای میژو و ناسان
 تا هه موو جیهان
 به کم بنچینه
 وهره بیننه
 بۆم بکه ن به یاد
 بۆچ بچن به باد
 بۆمان دهریتن
 هیچ مه وه تین
 نه که به ته نیا کورد

هۆزه کائی تر کردیان دەسو برد
سامانی هۆزی خۆیان گێراوه
له پۆوهه لاتا هەر کورده ماوه
باری سه رشانی نه وجوانانه
ههول دانی زۆر بۆ ئهم سامانه
کوردیش بوویهتی ئه ده ب یانی وێل
رووخایان یینای به پاچو به وێل
کوپم سه یری کهن خاکی نیشتمان
له ده لیای خه زهر ، هه تا عوبادان
له ده شتی په نگین ، له چای نه خشین
خۆشترین شوینی سه رووی زه مین
باپیره گه وهری ئیته یانی کورد
وه جاخی کویر بوو هاتن ده ستو برد
بهش بهش بوو خاکی وهك گای تالانی
بن لانه و یانه مناله کانی
به ووتهی نه ستق نابوو ژیتوه
کوشتی ئه وێ زیندوو بیتوه
ئه بن پاپه رن گشت کورده واری
پشتی بهك بگرن به مه ده دکاری
ههر وهك پیتوسته بۆ پنی دین تویشوو
پینگهی ئازادیش زایاری ئه ویت
ئه مه ر مام هه تا ئیوه دینه وه
مه ر نه مام گیانه خزه ته له ولاش
ئیشی خۆیان کرد
له پۆژئاووه
یانه سووتاوه
هەر چهند گرانه
ههولی مهردانه
به ته له که و فیل
هه تا ئی بووین وێل
یانی کوردستان
به هه شتی یه زدان
خوا پتی به خشین
کورد تیا یا ئه ژین
به ته نیا ئه و مرد
زوو میرانیان برد
زۆریان بۆ هانی
به سه ره گردانی
ناجو و لیتوه
گردد بیتوه
به فیداکاری
تابکرتی چاری
له نوێژو پۆژوو
به گوێره ی میژوو
پیتان ئه بم شاد
من ئه کا ئازاد^(۳)
نای ۱۹۶۰

(۳) ئاشکرا به که ئهم قه سیده به له شتیوه ی نامه به کدا بۆ ئاماده کهری ئه
دبوانه نووسراوه ، که ئه و کاته له مۆسکۆ ده بخویند .

له كورددا ئه مرقو حه قيه زانستی
 ئه گهر لى بىدا گه زانى هه ستى
 به نوورى عىلم ، به جه هدى ته واو
 پرووناكىي عىلم باش ئه كا بلاو
 به واسىتهى ئه و نه خوینده واران
 زۆرىيان چوونه ته رىزى شاعيران
 عىلم واسىتهى ئىدرالو شووعوور
 عىله كه ئه يكا ده ماخ پى له نوور
 سا خوا پى كهى ده ماخى كوردان
 له عىلم و دانش چىكه ت و عىرفان

(۱) نهم شىمرانه له گه ل ووتارىكدا له كۆبوونه وه به كى زانستىدا سالى
 ۱۹۲۸ خویندراده ته وه .

نیشتمان

نیشتمانی جوانی کوردستان
به چیاو سه بزه زارو سه کانی
تو به هه شیکی خوشی بهزدانی
وتنه بی تو نیه له رووی جیهان

له هه موو لاره بۆچ ده سی زۆردار

به ده سیسه و به حیلوو جادوو

کهوته ناو تۆوه دوژمنی بهد خوو

پئی نه هیشتی هه بوو کس و سهردار

بهش بهشو پارچه پارچه یان کردی

شاده هه رکس کهوا و هه رینگرت بهش

وه ته نم ئیمرو بوو ته مولکی جه بهش

وا نه زانن ته واوه تی مسردی

ناسرئی تیره بی به هوشو به فام

ئو که سانهی هه یانه وا که لکن

پۆژی دئی گشتی پیکه وه نه لکن

دیته وه کایه بۆ هیواو نه بجام

راستی ئیش نه کا نه وه که به گه زاف

دله ، نه یین سه ره وتو ناسره وئی

(سه فوه تا) من حقووقی کوردم ئه وئی

میژه رم بێن له مل له جینی ته نواف

پیری ژیری ژین^(۱) بولبول باغم
 ده میکه به خوا جگر به داغم
 رووی به پۆژوو بووم وهختی ئیواره
 زهردبووه گۆنام لیوم به باره
 سه رخۆشی بادهی پۆژی په مهزان
 پۆژئاوا ئەکەم ئەروانه شاخان
 هاتوچۆ ئەکەم ، نه شهیی مهستی
 خستیه باغچهی گولزاری ههستی
 گولزاری هیواو ئاواتی دێرین
 هاته بهر چاوم شیرین و پهنگین
 گوله و ریحانه خه زمانه داوه
 عه ره و هه بالای دوله و مهتاوه
 شۆپهیی هیوا با ئەیشه کین
 ئەو دهسته بیرن لقی ئەشکین
 باغ و باغات و میترگ و میرغوزار
 چیهنی نهخشین سهرو و لالهزار
 نهک دلێ به (لهک)^(۲) ، دل ئەبن حهیران
 یا خوا به خیر یت مانگی په مهزان
 وا هیناته دهر شیهی نه سابهت
 کردته وه بۆ من قاپی که راهت
 گولزاری هیواو پۆژی دواپی کورد
 خسته بهرچاوم وه با دهست و برد
 رویشتم گه پام به ناو گولانا

(۱) دیاره مهبس پیره میردی شاعیره .

(۲) لهک : ههزاران .

له نجه ولار نه كهه به ناو يتستانا
 به نه شه و خوشي وا تيا نه كهه گهشت
 پاداشي رۆز ووم هاتوومه به ههشت
 به ههشته ئه مه ، يا سه رچاره
 له بهر چاوي من وه ها دياره
 له دايني گرد ، بهر بهست كرابوو
 ده رياچه يهك بوو دروست كرابوو
 سه د دوو سه د به لهه وا له سه ر ئاوه
 هه ندي ئه گه ريت ، هه ندي وه ستاوه
 ييلاتي كوردی وا له سه رچاره
 له سه ر ييلتان نه كا ئيفتيخار
 پايته ختي كورده وا سه ليتماني
 زيندوو بوته وه ده وري باباني
 له قايي ييلات جووتن ياساويل
 چهك به ده ستوه فيشه كدان له مل
 به هه ر جوړي بوو چوومه نزيكيان
 له چاكي به ختم چابوو ناسيميان
 گه وري ييلاته پيشه وای وولات
 چوومه خزمه تي بن نيشانه و كار ت
 ووتم پيشه وای گياني شيرينم
 پايته ختي شايي كوردم بينم
 له گه ل پيشه وای چوومه سه راوه
 تبي تايه تي شايي وه ستاوه
 چا تبي تبي هه موو دلاوه ر

پانك و چۆغەي زازايى لەبەر
 لە ھەر تیرەيە تايەتى چەند لاو
 تىيى تايەتى پىن كىرا بوو تەواو
 بەم جۆرە ەسكەر بەم وینەو تەرزە
 نەمدىبوو ئازام گشت كەوتە لەرزە
 ھىزم دايبە خۆم جا بە ئازايى
 پرووم كرده ژووړى تايەتى شايى^(۳)

(۳) من ئەم پارچەيەم بە مندالى دىبو ، لەسەر چەند كاغەزىك نووسرابۆو .
 بە داخەو ە ھەر يك لاپەردى دۆزرايەو . شىبەرەكان كۆن ،
 لا بلىيى باسو ، بيشەوا ، باسى مەھابادى خويىنن نەين ؟

۵۸

بۆ ئەمىن زەكى بەگ^(۱) . . .

مەمىدىيان كەوتەوانى كۆسى كورد
 پيشەوامان ئەمىن زەكى بەگ مرد
 كوردى بيشەس بە چى بىن بە تەما
 پيشەوايتكى بوو ، ئەويشى نەما

(۱) كىتەبى « يادى كۆچى ئەمىن زەكى . بەغدا ، ۱۹۱۸ » ووتارىكى
 (سەفوت) ى تىدايە كە لا كۆپى چلەي ئەمىن زەكى بەگدا لە سلىمانى
 خويندراو تەو . ووتارەكە بەخشانە . بەلام لە سەرەئار ناوەرەستو
 كۆنايدا سن پارچە شىعرى تىدايەو تىهەلكيشى بەخشانەكە كراون .
 لىرەدا شىعرەكانمان تۆمار كردهو .

پښتانه کی گشتی یو نږه چاره
 نه گینا شانی کوردو نه م باره
 باری وا پستی قومن نه شکستن
 باری وا کیو و که نه پروختن
 خوا به غوږانی نه و بکا دلشاد
 هوزه که یسی له به نه بین نازاد
 زور به نه ترخه که ی دلم شاده
 که په زای په بی بو ناماده
 (رضی الرب عنه) بن همزه
 هجره تی پښتانه وایی سه ربه رزه
 $1367 = 120 + 232 + 1010$

۵۹

نښتان زه مین ، نښان براه
 له باوکی نادمه ، دایکی حه وایه
 نه گهر به براه کتر بناسین
 نیر بوج نه بن نه م گشت هه رايه
 نه م ی من نه یلیم بن شوبه و گومان
 فرمانو نه مری په سولولایه

له دووری تو زه کی به گډ دل سووتاو (۱)
 هموو کوردی هه ناسی لی پراوا
 شکا پشتو پرا هیزی دوو ئه ژنۆ
 له گریه ن ، پیر ههتا مندالی ساوا
 ئه وهنده نیشتمانی جهرگی سووتا
 له سهراوهی نه ما ئاو وهك له چاوا
 ئه مانه دهردی دوورین وه ئیلا
 نه مردوویت ، زیندویت ، ههراوی له ناوا
 ههتا پوژی سهما تیشکی ئه یینی
 ههتا ئه سه زهینه مابن ئاوا
 خه یالت ههیکه لیکي یادگاره
 له یتو ساحی دلی ههراوی لاوا
 له فکرم پرسی ته ئرخي وه فاتی
 ووتی پیم : نیشتمان پهروهر نه ماوا
 $۱۳۶۸ = ۹۸ + ۴۱۸ + ۸۵۱$

(۱) دیاره با ئاره زووی به کخستنی قانیی هموو پارچه که یا ته ئرخه که ی
 دووا دپری وای له شاعیر کردوه که له دپری به کهم دووا نیو دپردا
 (ئهلف) بخانه چنی (هن) . جا نازانم بۆ کوردی ده گونج
 (ئهلفی ئیتلاق) ، وهك شیعری عهده بی له کوتاییدا دابترئ ، یا به
 ناوی (لیشاع) وه (هن) بکرتی به (ئهلف) ، یا ههراو زال نه بوونه
 به سهرا ته ئرخ ده هیناندا . به هموو باریکدا وامان به باش زانی که
 ئه م پارچه بهش تو مار بکهین ، به تابهتی که ناوه ده که کی بابهنی
 لایهنی هه به . (ع)

- ۶۱ -

به ته زوپرو دوعا ته سخرى ئهو شوخه چ ئيمكانه
خه يالى خاوه عه نقا ئاكه و يته داوى ئه فسانه^(۱)

- ۶۲ -

سوئالم كرد كه چين بهر بوونهوه ، ئهو نه حى قيرسجه
دوو لىكهى دا به يه كدا كاكه شىخ قادر ووتى لچه^(۲)

- ۶۳ -

چوارده ساله شيتو شه يداى چاوى تۆم
بهم هموو دهرده زياوى ناوى تۆم^(۳)

(۱) ئهم ئاكه به خهنى شاعير نووسراپتوه ، نيوهى يه كه مى شىجىرى
مه حوى به ، نيوهى دووهم نه دۆزى بهوه ، پهنگه ههر تيهه لكيشى
خۆى بيت .

(۲) له بهرگى فهرهنگىكى (المنجد) دا ئهم ديرهش به خهنى شاعير
نووسراپتوه ، پهنگه ئه مېش ههر شىجىرى خۆى بيت . چونكه له
ديوانى تردا نهمدپروه .

(۳) له بهرگى ژماره ۶۷ى سالى ۸ ، حهزيرانى ۱۹۲۷ى كۆئاردي
(گهلاوێژ) نووسيوهوه .

- ٦٤ -

هۆنراوهی کوردی

له دوپی بوردی

شاعیر دهیگیرایهوه . دهیووت : فهیتی سلیانی شهوانی جومه له
مزگهوتی گهواره کۆدهبوونهوه قهسیدهی بوردیهی بوسیریان بهو
چهنه دهخوتندهوه که له کوردستاندا باوه . زۆرم لا خوش بوو که ئهم
قهسیدهیه به کوردی بخوینرتهوه ، لهبهر ئهوه دێر به دێر لهسهروهنو
یهویی خۆی کردم به کوردی .

ئهوه بوو ئهو وهرگیرانه سالی ١٩٣٥ چاپکراو له زۆر شـوێنی
دولاندا بلاو بۆوه ، له سلیانی نهبن ، که شتی خۆمالی لای هاوهلان نرخی
نهدیه ، لهبهر نرخی میژوویی ئهم وهرگیرانه ، وا چاپمان کردهوه . بهلام
دهبن ئهوهنده بلین ، که شاعیر جارتیکی تر ، پاش چاپ دهستکارییهکی ◀

که می وەرگیرانه که ی کردووہ . چونکہ هه نديک دهستکاریان له سەر
نوسخه يه کی چاپکراوینی ، هه وهك له پال وەرگیرانی (بابت سعاد) دا که
سالی ١٩٤٩ کراوه ، جاريکی تر ئهم بورده يه نووسراوه تهوه که جياوازي يه کی
که می بهرو کوردی تری تیدا يه و ئيمهش له چاپکردنه وه دا ئه وه مان
پهچاو کرد .

(ع ٢٠)

شاعیر ئهم چهند دیري له چاپی به که می قهسیده که دا نووسیووہ . .

پڕیژه پهحمهت خوا به دائیسی تا ئه بهد
سەر خۆشه و یست که چاترینی خهلقه به جه ١١

ئه بێ له یتوانی ههرو دوو شیعیرکا ئه مه بخوینریته وه ، چونکه :

به یانیان کردووہ ئیامی (غهزنهوی) هه موو شهوی جومعه يه ك ئه بخویند بۆ
ئه وهی به خزمهتی هه زه رت بگا ، نهینه دی ، له لایه ن مورشیدیکه وه پنی
ووترا بهم جۆره بیخوینه به خزمهتی ئه گه ی . خۆم که ئهم دورانه
هۆنیه وه ، شهوینکی جومعه بهم جۆره خویندمه وه ، به خزمهت کامه ران
بووم ، قهسیده کهم خویندمه وه ئه سه ری قبوولم وهرگرت .

موده پرسی مزگهوتی باشچاومش له سلێمانی
حاجی مهلا پزەسوول زاده
مهلا مستهفا سه فوهت

(١) خویندنه وهی ئهم قهسیده به له پوری کیشه وه زۆر تر بهو جهشنه
لهنگیتی راسته دبیته وه : که وهك خویندنه وهی قهسیده ی بورده ی ناد
کوردان بخوینریته وه . (ع)

هاواری عه شق

له یادی همه سایه کی دانشتوویی زی سه لم
 فرمیکت کرد تیکه لی خوینن که نه رزا له چه م
 یا بایه بوو هاتبوو له لای مه دینه ی ره سول
 یا بهرقی پروون بوو له تاریکی له شاخی نیرم^(۳)
 نه ی بۆ دوو چاووت بلیت مه گرین نه وان زیاد نه کن
 دل بۆج بلیت پنی به سه زیاتر نه بن پر له هم
 نایا وه ها تن نه گا عاشق که به نهان نه بن
 حویبی له بهینی دلی شتواو و چاوی به نه م
 نیکاری عه شق چۆن نه کی له دوا ی نه وه ی شاهیدن
 له سر تودا خورژومی فرمیکتی چاو و سه قم
 به بن عه شق نه ت نه رۆت فرمیکت سر جن هوار
 و نه ت نه رۆت هم دیان ، له یادی بازو عه لم
 داینا عه شق دوو خه تی فرمیک و غم هر وه کو
 شیلان و گول ئاشکرایه وال سه ر دوو کولم
 به لن خه به رداری کردم یاری مه جووبه کم
 مه چه به تی تو نه گا تیکه ل به خۆشی ، له لم
 نه ی لۆمه که رم له عه شقی عوزریا مه عزه رته
 ئینافت بیوا به تو نه تده گرت لۆمه و له قم
 گه شته تو حالی من ، نهانی من نابن وون
 له لۆمه گر هر وه کو دوا بی نیه دهرده کم
 ئامۆزگاریت پاکه تو ، به لام نه من ناییه
 گرانه گوینی عاشقان ، له لۆمه ی نه هلی له قم
 پیری نه سیحه ت نه کا ، من توهه تی بن نه کم
 پیری له نوسخی خۆیا دووره له درۆ و توهه م

خۆپاراستن له ئارەزووی نەفس

ئەم نەفسی ئەسارەییە نەفامە گۆی ناگرێ
 لە ترسی ترسینەری پیری و سپی پێشەگەم
 هیچ خۆی ئامادە نەکرد ، بە کردووی چاکە بۆ
 میتوانە هاتە سەرم لە لای نەبوو موختەرەم
 بزمانی یایە ئەگەر من حورمەتی ناگەرم
 خەنەم ئەکرد مووی سپی ، وون بێ ، نەیینی بە چەم
 کێ بۆم بگێڕیتەو نەفسەم لە گومراویدا
 وەك ئەسپی سەرکش کەوا لقاوی بکێتە دەم
 هیوات نەبێ شەهووەتی نەفت بە عیان شکان
 خۆراک کە زۆرتر ئەدا قووت بە گەورە شکەم^(۱)
 وێنە میالە نەفس ، گەر لێی گەڕیت زل ئەبێ
 لەسەر مەمک بپەرەوێ نایینی بۆی یتنی دەم
 لایە هەوایی نەفس ، وریا بە ئامیر نەبێ
 کە بوو بە ئامیر ، هەوا ئەتخاتە پەنج و سەدەم
 وریای بە کەوتە لەوەر لە کاتی سەرداریا
 دەمی کە شیرین بوو لێی بۆت ناگیرێ بێ سەم
 چەند جوان ئەکا لەزەتی کوشتە بۆ ئادەمی
 جۆری نەزانی هەیه ، لە چەوری زەهرو سەم
 ترسی دەسەت بێی لە برسییتی و تیری یا

(۱) گەورە شکەم : وەرگ زل .

بریتی زۆره خراپتر بی له تیری شکم
 پریتزه فریتیکی خوړ له چاوځی وا پر بووه
 بڼ دینی جا دایشه نهوسا له دهرگای نهدهم
 موخاله فهی نهفسو شهیتان کهو لڼیان وهرگه پتی
 نه سیجته ت گهر نه کهن ، یانکه تو موته هم
 یتاعه یان هیچ نه کهی به موددهعی و حاکسی
 که توی نه زانی دهیسی موددهعی یا حکه م
 داوا نه کهم عه فوی حق له قهولی بڼ کردهوه
 همر وهك منالی نه زو که نیبته تی نه م قسم
 چاکیم نه مر کرد به تو ، خو م کردهوه م بڼ نه کرد
 راستیم نه بوو چون نه بڼ بۆ تو به راستی قه م
 ریکم نه خست زادی سوتنه ت من له پیش مردنا
 قهرز نه بڼ نویتزو پوژووم بۆ نه هاتن به هم

به نندی سنی بهم

ستایشی پیغه بهر (ص)

تهرکی ره وشتی که سیکم کرد که ئیحیای نه کرد
 تاریکی شهو تا دوو پیتی شکاتی کرد له وهره م
 بهردی له سهر زگ نه بهت نه بی له بریتی یا
 خهرجی نه کرد بۆ خوا دیناری چی بوو دره م
 کیوان به ئالترون نه بوون ، خو یان له بهردهست نه نا

پرووی وەر نه گئیرا لی یان ساحیتی خولقو شه مه مه
 نه بوونی چۆن نهو کهسه نه خاته دنیا که نهو
 نه بویه دنیا نه بهد نه نه چوه دهر له عهده مه
 موحه مه ده گه وره یی دنیا و دین ، ئینس و جن
 گه وره ی دوو فیرقه نهو له عاره بو له عهجه مه
 یتغه بهری ئیمه یه نه فرمان دهر و ناهیه
 راستر نییه لهو ، کهس له قهولی (لا) یا (نه مه)
 هه روا هه یی که مه ئه و له شه فاعه تی نهو
 بو هه به لاو ترسی دابگر ئه مه و کهس به عه
 بو لای خوا بانک نه کا ده سگر به دامانی نهو
 ده سگر به په یسانی بوون ، هه لئاو هشی زۆرو کهم
 به رزتری نه بیا له شتیوه و هه مه سروشت
 نزیکه نهو ناکه ون له وه سفی عیلم و که ره مه
 داوا نه کهن گشتیان ، له تو ره سوولی خوا
 لو تچ له ده لیای عیلم ، پرشنگی ئاوی که ره مه
 له جی خۆیان نه بیا وه ستان له خزمهت نهو
 له نوخته یی که عیلم ، وه یا له شکلی هه کهم
 نه بیا نهو وا ته و بوو سیرهت و سووره تی
 جا کردی به خو شه و یست په روه ردگاری نیسه مه ^(۱)
 پا که له هاو بهش له جوانی خۆی و جا جه و هه ری
 حوسن و جه مالی نه بهد نا کا قبولی قه سه مه
 نه و ه ی که گا ور له عیادا نه لئ مه یلئ تو

چي مهيل نهكهي ييلن بڙ مهدي رهسول نومم
 نيبهت بده زاتي نهو چي مهيل نهكهي بڙ شهره
 نيبهت بده قهدری نهو چي مهيل نهكهي بڙ عيزه
 فزلی پهـــــــــــــوولي خوا پرانهوهی بڙ نړیه
 بتوانی باسی بکا کهستی به نوتقو به دم
 مقداری قهدری بلندی موعجزه ی یته روو
 زیندوو نهکا ناوی پتی بانگ بکهی مردووی قیدم
 تاقی نهکردوینهوه به ئیشی دووری عهقل
 ئیمه نهوهند ویستوه نهمان بن شوچهوو هم
 له فهمی مهغایی نهو عالم هیلاکن ههسوو
 له دوورو نزدیک کوله تینی شمور و فهم
 ومک پږوه سهیری نهکهي بچوک نهینرئ له دور
 شوقی له نزدیکهوه دښته سهراچوت هم
 حقیقهتی نهو له دنیا قومی چۆن تن نهگن
 نووستوونو قانع بوو ون له زاتي نهو به وههم
 نهونده نهندازهی عیله که نهو به شهه^(۲)
 وه چاترنی ههسوو خهلقی خوایه به جهم
 چیران هینا موعجزه پیغهبهرائی خوا
 له نووری هم بوو کهوا پریان کرا بوو کهره
 هم پږوی فزهله ، نهوانیش گشتی نهستیره
 که دهریان خست تیشکی هم، بڭگشت جیهان له ناو هم
 ههتا تلووعی له کهونا کردو دایگرتوه
 هیدایهتی عالمهمنو کردیوه زیندوو نومم

(۲) واته : عیلم هه نهوندهی پرنزانراوه .

گه وره سروشته نه بی : شتیوهشی هه ر وا بلند
 جوانی تهواوی هه به . پروو خۆشه ئه و ره به رهم
 وهك مانگی چوارده به نووره ، نازکه وهكو گول
 وینهی زه مان هیسه تی ده ریایه که بۆ که رهم
 به تاقی ته نیا که تووشی بی له بهر هه بیسه تی
 واتن ته گه ی وا له گه ل ئۆردو و سوپاو و حه شم
 به چه شنی ئه و لوئلوئهی له ناو سه ده ف دانزی
 وتاره پیروژه که ی که دانراوه له دم
 هیچ بۆن ناگا به خاکی وا به ئه ندامیه وه
 تووبا^(۳) بهشی ئه و که سه ، ئه و خا که ماچ کا به دم

(۳) تووبا - طوبی . دره خنیکه له به هه شست . به مه عنا - خۆزگه -
 یا به خته وه ره ئه و که سه به کار دیت .

به ندی چواره م

له دایک بوونی پیغه بهر (ص)

کاتی له دایک ئه بوو بۆنی ئه مات ره گه زی
 له بۆنه خۆشه که بووی له سه ره تاو موخته ته م
 پۆژی بوو له و پۆزه دا فورس هه موو تن گه یین

که ترسیان کهوته بهر به هاتنی دهر دو غم
 مه یوانی کیرا پما وهك کۆمهنی لهشکری
 جۆری بِلّو بوو سوپای نه بووه وه بۆی موته زهم
 کوژایه وه ئاگری مه جووسو نه یسا نه فس
 له دهوری ئه گری فوړات ، به دل حه زینو نه دم
 عاجز بوو (ساوه) که پۆ چوو ئاوی دهریاچه کهی
 ئه هاتنه وه تینووه کانی دل به قین ، وو شک دم
 چن ئاگرت سهیر ئه کرد ته پ بوو وه کو چنگه ئاو
 چن ئاوه کت سهیر ئه کرد بوو بوو به ته تووری گهرم
 ئه جته موژده ی ئه دا شوعله ی ئه دا نووری حق
 له قولو مه عاکه دا وا دهر ئه کهوت ده مه دم
 کو تیر بوونو که پ بوون نه یان یست هیچ به شاره تی ئه و
 نه یینرا به رقی ته بلیغاتی پر ترسو غم
 له دوا ی ئه وه ی کاهینان به قهومی خۆیان گه یان
 که دینی که چیان نه ما کهوتنه هیلاکي و سه دم
 له دوا ی ئه وه ی وا دیان بلیغی ئاسق ئه هات
 رووه و زه مین هه وه کو چی بوو له ئه ردا سه نه م
 تا کو له پیتگی وهی شه ی تانان ئاواره بوون
 وا یه که له دوا ی یه که نه سووتین تا به شوعله یی گهرم
 وهك پاله وانانی ئه بره مه ن له پا کردنا
 یا له شکری به ردی تی گرتن نه بی موته رهم
 به ردی له دوو دهستی ئه و ته بیجی کرد هه وه کو
 ته بیجی یونس له ناو ماسی ، له ناو قوولبی هم

موعيزاتى پينجه مبه ر

له حالى سوجدە درەخت ئەهات له بۆ دەعوەتى
 لەسەر پىن بەك وا ئەچوونە خزمەتى بىن قە دەم
 پەگ و دەمارى ئەليت نووسيوە دېرى چلۆن
 نووسىنى خەتتىكى خۆش بە جواترىنى قە لەم
 وەك هەورەكەى ئەچووە هەر جىيە بەسەر سەريەو
 حىفىزى ئەكرد هاوینان لە تىن و تاوى گەرم
 سۆتندم بەو مانگە بە پەنجەى بوو بە دوو كەرتەو
 وەكو دلى حەزەرەتى بە راسترىنى قەسەم
 بەوەى كە لەو غارەدا لە خىرو هەم لە كەرم
 چى چاوى كافر بوو لىي كۆتەر بوو بە تانەو بە تەم^(۱)
 پەسوول و صدیق لە غارا مانەو و گاوران
 ئەيانووت ئەم غارە چۆلە چاويان گرتى تەم
 وا تى گەيىن كۆتەر و جالجالۆكە ناھۆن
 هیلانە ناكەن لە دەرگای غارى چاكان بە جەم^(۲)
 پاراستنى خوا كە بوو پىويست نىيە بۆ كەسى
 زرتى دوو هەلقە ، وەيا قەلاى بلند و حەشەم
 زولمى زەمانم نەدى ، پەنام كە بۆ برد بى
 كەوتوومە ئىسراحت و پەنايە كەوتە دەسەم

(۱) غارى پينجه مبه ر .

(۲) لە چاپكراوە كەدا ئەم دېرە كوردىيە زىياد كراوە :

ئەبوت پەسوولى خوا مەترسە ئەى (بووبەكر)

لەم غارەدا ئىجمە دووانىن و خوايسە سىيەم

چیم داوا کرد ده وله تو سامانی دیناو و دین
 هه لبت ده سم که وتوو له چاکتر نه ملی که ره م
 ئینکاری وهی له خو ، مه که ، دلیکی بووه
 نوستوو بن دوو چاوی دل ، وریا بووه موخته ره م
 نه می نه لیم حاله تی بوو نه ملی ناردنی
 ئینکاری ناکرئی له دواي ناردنی نه بوو ئومه م
 چهند خیری زوره خوا وهی به که سبی نیه
 نه بی له غه بی خوادا ناکریت موته هم
 به پاهیتانی ده سی چندی شینا بوو نه خوش
 بهر بوو له بهندی جنوون ، نه یما نه زور و نه که م
 زیندووی نه کرد سالی قاتی ده عوه تی وات نه دی
 سهوز نه بوو سهز زمین به چهنی باغی ئیره م
 به هه وری بارانی وا هه تا خه یالت نه کرد
 مه که که شه پۆلی یه مه یا بوته سه یلی عهریم
 تو لیم گهری پیکه خه م ئایاتی پوو ناکی نه و
 وه که ئاگری میوانداری له بان کیو و عه له م^(۳)
 دوپ زیاد نه بن شه وکه تی ، له کاتی هونراوه می
 نه گهرچی نه بهۆ نه وه بایه خی هیچ نابن که م
 چیه هیوای من له بو ته وای مه دحم له بو
 نه و سافی نه و زاته وا هیه له خولق و شیه م

(۳) عه له م : هه ر کیو د ، ناگر بو میوان پوو ئیکردن ده کریتنه وه .

قورئان

له لای خواوه که هات ئایاتی حق حادیه
 قه دیه چون وه سغه بۆ ، که سئ هیه تی قیده م
 به رابه ری هیچ نی به به هیچ زه مانن که چی
 ئیه خه به ردار ئه کا له خه شرو عاد و ئیره م
 به رزتری موعجیزه ی پیغه به رانی خوا
 لای ئیه باقی بوو ئه م ئه وان نه مان بۆ ئومه م
 ئایاتی پروونه نه یانه ئشت شوبه یه ک بۆ که سئ
 وه هه م نه یانه ئشتوووه رینگایی ئه هلی حه کم
 نه کراوه جه تگن ئه به د مه گه ر گه راوه ته وه
 گه ردن که چی حوکی بوو دوشمترینی خه م
 به لاغه تی کپ که ری ده عوا بوو لای په خه مگر
 وه ک ئه هلی غیره ت ده سی جانی له مال و حه ره م
 له زیادیا وه ک شه پۆلی به حره مه عایی ئه و
 یا ژووورتری جه وه ری به حره له جوانی و قیه م
 ژماره یی نا که رتی عه جایه بی ئایه تی
 خوینه ر له زۆر خوینه دنایینی په نچ و ئه له م
 پرووناک ئه بن چاوی خوینه ر من وونم ده ست که وت
 زه نه ر به عه مدی خوا به ری مه ده زۆرو که م
 بیخوینی گه ر تۆ له ترسی گه رمیی ئاگر ئه و
 به ئاوی ساردی کوژاته وه بلێه یی گه رم
 وه ک خه وزیکه پرووی گونا به اران سپی کاته وه
 له ئاگرا هاتن سووتاو و په ش وه ک فه م^(۱)

(۱) با : « هاتوون پرووبان په ش بووه ، په شی به وینه ی فه م » .

له راستیا وینهی میزانه یا وهك سیرات
 له غیری شهو کهی ههیه عدالت وه یا هکهم
 سهسام مه به گهر سهوودئ ږیگهی ښکاری گرت
 خوی گیل نهکا وهر نئ شهو وریابه خاوهن نههم
 له بهر ته مه هه ندئ چاو ږووناکیی ږوژ نابین
 ئاو تامی نابین له بهر نه خوشی لای هه ندئ دهم
 نهی چاترین کهس که دین بۆ مالی شهو سائیلان
 به سواریی ئوشتی خوش ږهه که دینه هههم
 نهی شهو کهسهی ئایه تی گهره ی له بۆ موخته بهر
 بۆ نه هلی فرسه ت که توی گهره ترینی نیهم

به ندی هه وتهم

میراجی پیغه مبهه (ص)

له که به وه چووی به شهو تاكو بهیتولوقه ددهس
 وهك ږوینی مانگی چواردی شهو له تار و زه له م
 بۆ قابهقه وسهین بلند بویت وا هه تا پای بهیه
 که قه سدی نه کراو نه زانراوه به هیچ وهختم دهم^(۱)
 پیغه مبهه ران پیش خویان خستی له بهیتولفودس
 به چه شنی پیشخستی گهره له باقیی ههدهم

(۱) یا : « نه گه بهیه نه و پای بهیه که سن له هیچ وهختم دهم » .

حەوت ئاسانت بېرى تۆ بەر پەسوولانەو
 لە کۆمەلیکا کە بووی خاوەنی ئالا و عەلەم
 مەتاكو ئى نه گەراي چىگەيه بۆ هيچ کەسى
 نزيكىي و بەرزى هيچ بۆ پيشه واپاي ئومەم
 بە پايهى خۆت نۆمت کرد مه قامى هەر کەس مه بوو
 کە بانگ کرای تۆ بە تەنيا فەرموو مه جووبە کەم
 مەتاكو ئايل بيت بە وەسلى هەر سېرى حق
 ئەرارى وون بوو لە چاوو هەر شتى موکەتەم
 تەنيا دەست کەوت مه موو فەخرو تەجاووزت کرد
 لە هەر مه قامى کە بوو بن زەحەت و بن ئەلەم
 قەدرى گەلن گەورەيه ئەو پوتەيهى پيت درا
 کەمىک ئەزانى ئەوێ کە پيت درا لە نيمە
 موژدە موسولسانەکان هەمانە پال پشتى وا
 روخانى نايەتە سەر لە لوتف و فەزل و کەرەم
 بە چاترينى پەسوول ، ئەحەد خوا بانگى کرد
 لەبەر ئەو ئەو ئيمە بووینە چاترينى ئومەم

بەندى هەشتەم

غەزای پیتەمبەر (ص)

لەرزى دلى دوشىنى بە يىستى ناردنى
 وەك مەر لە ئاكاو لە شير کە بين دەنگ و نەغمە
 تووشيان ئەبوو هەر شەپى وەکو قەنارەت^(۱) ئەدى

(۱) مەبەس قەنارەى قەسابە .

هر پارچه گوشته نهوا ، نالاوته شیر و یم
 فیراریان پښ خوشبو ووا نړیک بوو خوزگه بخون
 به پارچه گوشتی که ییگری بازو سیارگ به دم
 شهوان نه پوین نه یانته زانی چنده مه گر
 له مانگی بو وایه که مشهوره به شهرو لهره م^(۲)
 دین وهک میوانه که دابه زئی له خاکی نهوان
 هر گوره پر ناره زوو بو گوشتی دوشمن^(۳) به عم
 سوپای نه هیتا ره سول ، نه سپ سوار وهک بهر
 له پاله وانان شه پؤل نه یگری پښ پر ستم^(۴)
 هموو ژمیراوی حق ، دل پر سهوایی خوا
 هلمت نه دهن هله کهن ، ره گی کوفر پر ستم
 هتا کو ئسلامیت له سایه ی نه صاحب وه
 دوا ی غریبی هات وه به جیتی هیتا وه ره حم
 به چاری باو کو میزد ، دین و له ژیر سایه دا
 ناب هتو ، پیوه ژن نه میتی هر موخته ره م
 نهوه چاکان لی بان پر سه له جهنگی نهوان
 چیان لهوان دیتو وه له هلمتی پر ستم

(۲) چوار مانگی زیلقمده و زیلحه جهو موخه ره م ره جب ، که به بی
 نابنی ئسلام کوشتریان تیدا قهده غه به .

(۳) ووشه عمره بی به که (قرم) ه به مانا خریس بو گوشت خواردن .

(۴) له نوسخه چاپکراوه که دا نه م نیو دیره به م جوړه چاپکراوه :

« نه یگریته گاور سوپای شه پؤل و نه چو سده م »

به لام له ده سنو وه که دا به م چه شنه به که چاپمان کرد ، نه بیان له
 کوردی به که بدا تازه تره ، به لام ناچار بوو له دوو دیری دوا به دوو دا
 قانیه ی (ستم) دوو باره بکاوه . - ع -

پیره تو له (حونهین) و (بهدر) و تو له (نوحود)
 کاتی بهلاو و موسیبه تر له بهلای عیزه
 شیرې سې سوور نه بوو ، کاتې بگه یایه مووی
 بناگونی نه هلی کوفر ، فیدایی نه و شیرې به
 به نووکی تیزه نه یانووسی به خوینی له شیان
 به جیتی نه هیستوه هرگیز بې خالیک هر فنی قهلم
 ته واویتی تیرو چهك سیمایه بڅی تیار
 سیمایه شیلانو گول له به کتری جیا نه کم
 نه گاته تو بونی زال بوونیان وها تن نه گهی
 گولن له باغا هه موو نازانو ساییت قهدهم
 به پشتی نه سپانه وه ، وهك دارې پروی له کیو
 دایان نه به ستوون بهلا سوار چاکن و موته زه
 فري ، وا له رزی دلی دوشمن له ترسی نه وان
 جیا نه نه کرایه وه نازاو و پوچی خه سم
 که سق ره سوولی خوا بې ، واسیته یی نه سره تی
 له پیته نه شکینی شیر به قووه تو به عزم
 نابینی دۆستی موحه مد قهت نه بې نه سره تی
 یا نه پچرې دوشمنی دل پر له دهر دو نه لم
 وهك شیرې دارې له گه ل پیچووی له پیته وها
 له ناو قه لای میلله تی دایناوه نومست به جه
 گه لیکي خسته زه مین (قورئان) له نه هلی جه ده ل
 ده لیلی غالب نه بوو له سر عمومی خه سم
 له حاله یتکی هه تیوی بوو و زه مانی جه هل
 له نومیا معجزه کیفایه ته بو عه لم

صحفه عارف خرد

پارانه وه

به م مه دحه خزمه ت نه كه م داوا نه كه م عه فوى بۆ
گوناهى عومرى كه سه رفم كرد له شىرو خه دم
كه كرديانه مله نه دووانه شه ر ، ئاخىرى
نشانه يان كردووم ، وهك مه ر بچن بۆ حه رم
له هه ر دوو حالا موتيعى مه يل و منالى بووم
هه چ نه نا پى كه وه غه يرى گوناوه نه دم
كرينو فرۆشتم زيانى هه نا هه مووى
هه چ نه يكرى دين به دنيا نايكرى نه فه كه م
كه س كه نه فرۆشى دينى خۆى به دنياى ده نى
به يان كه بۆ نه و زيان له جه مى به يع وه له م
نايدهم له ده ست عه دو په يانى ره سوولى خوا
هه ئاوه شتم عه د با من گونا هه ش بكه م
له سه ريه تى زيه تم كه ناو نرا م مه فا
زۆرتر له هه ر كه س وه فادارتره نه و بۆ زيه م
ده سگى من گه ر نه بن له فه زله وه ئاخيره ت
وئيرانه مالم نه ليم وا هه لخليكا قه دم
حاشا كه بن به ش بى سائيل له به خشى نه و
يا بته دووا ميوانى نه و نه بوو بن موخه رم
له و كاته وه پىرى من خه ريكي مه دى نه وه
من بۆ نه جاتم ده سم كه وت چا ترين مو له زم

پارانه وه

داواى پيوست

به به خشى پيروى دست كورت دهوله مند نه بن
 نه رویتى باران گولان له شاخى بهرزو عه له م
 من نامه وئ زینه تی دنیا به وینه ی زوهه یر
 دهست پر نه بوو له به خش به مه دخی به رزی هه رهم
 نه سبابی خو شیم نه ماوه (نه کره مه لاله مین)
 بیجگه له تو بۆ حشر یا بۆ ده می مردنم
 که م نابین پایه ی ره سول ، به من له بۆ ئیتیقام
 که ده رنه خا ناوی خۆی خوا بی خاوه ن که رهم
 له به خشى تو وه یه بوونی دنیا و ئاخیره ت
 له عیلى تویه هه موو زانستی له وح و قه له م
 مه ئیووس مه به نه ی نه فس گونا ه ی گه وره ت بووه
 گه وره و بچووک وه که یه که نیسه ت به عه فوو که رهم
 نه ی کاشکی رحمه تی خوا کاتى که به ش نه کرا
 به قه د گونا ه و خه تا به اتیه قه سه م
 رووی وه رمه گپه ئویدم نه ی خوا یه له لات
 من هیوا ی چاکیم هیه به تو هه تا مردنم
 به م عه بده لوتقی بکه له هه ر دوو لا سه بری نه و
 هه را نه کا گه ر بیینی ره نه ج و ترسو نه له م
 ئیزن به رموو به هه وری رحمه ت هه رگیزا
 له هه ر نه بی دابکا ، باران به لیژمه و خو رهم

ههتا بجوولن لقی دار بی به بادی سهبا
تا ریواران نهکن سهدا به دهنگو نهغم
ئینجا پهزای تو لهسه سددیقو لهسه رومه
عوسمانی ساحیب حهیاو و حهیده ری موخته رم
هم ئالو ئهسحابو دواپی تایمانی ئهوان
ساحیبی تهقواو و پاکی ئههلی حیل و کهره
یا په به بهر مهتا (ص) کهره که پتوستان
خوش به له رابوردو ئهی ساحیبی ویسی کهره

پارانهوهی شاعیر

عفو که ئیسلام به جاهی ئه رهسوله کهوا
ئه یخوتن له مزگوتی ئهقواو له بهتولحه رم
به جاهی ئه زاته مالی وا له تهیهی حهره
که ناوی ئه سوینده ، گهره ترینی قهسم
تهواو بوو هژنراوه کم له (دوپری بورده) جا
حهملو سهتا بو خوا له سهرهتاو موخته ته
له هجره تی بیه دو په نجاو دو دواپی ههزار
به کوردی ئه ته رجومه هتایه ریزی نهزم
غهیری شه فاعهت له تو هیچ داواکاریم نیه
له وهختی مهرگا به فریام کهوه ئهی موخته رم^(۱)
ئه گهرچی خۆم ناکهسم خۆم خسته سایه کیسه
ترسی گوناهم نیه بین به ده ریوا و یه
به مهززی لوتفت خوا به جاهی ئه حهزده (ص)
خوش به له خۆم له ئه جابو له جهمی کسم

(۱) له چاپه کهدا ئهم نیو دپره بهم جۆره بو :

« له وهختی نهزعا به ئیلهامم که ئهی موخته رم »

بهلام له دهستنوسه کهدا وهک ئهوهی سهروهی لن هاتوه .

نه‌ما بينايي ديده به چاواني مسته‌فا
 کو‌تيرېم به چي نه‌زهر که‌مه چاواني مسته‌فا
 گريان نه‌و‌نده‌يه که نه‌ما ناوي چاوي چاو
 لاله زوبان له زاري پي هيجراني مسته‌فا
 توژي له خاكي نه‌و دوړه نووري ديده‌مه
 يا بونه‌کهي مه‌دينه‌يي که‌نماني مسته‌فا
 زاري شوم به وینه‌يي بولبول له هيجري گول
 شايد که ښته گوځ سه‌دايه له نه‌لحاني مسته‌فا
 په‌روازيه له به‌ندي قه‌فس بڼ سره‌وته روچ
 بو نيشتي له له‌نگه‌ري نه‌يواني مسته‌فا
 يا ره‌ب به چاتريني عه‌رب من همه‌ت‌له‌ب
 گ‌ردن که‌چي له‌به‌رده‌مي ده‌رباني مسته‌فا
 يا ره‌ب به عشقي پاكي موحه‌مه‌د به سپري حق
 يا ره‌ب به سوژي سینه‌يي بورباني مسته‌فا
 نه‌و قويه سه‌وزه‌يه که نووري به‌شي ه‌ردوو عالمه
 بڼ به‌ش نه‌بم خوايه له ئيچساني مسته‌فا
 داوايي مائیده مه‌که نه‌ي نومنه‌تي مه‌سيح
 وه‌قتي که داخرا له زه‌مين خواني مسته‌فا
 نه‌و خوانه‌ پي له فه‌يزه له دووري په‌سووله‌کان
 دلشاد نه‌بن که بوونه‌ته ميواني مسته‌فا
 قانوني شاعيرانه که گاهي به به‌در نه‌که‌ن
 گاهي به روژ رووي دره‌خشاني مسته‌فا
 با وه‌رگه‌ري زوبانم نه‌گر مانگه يا خو روژ

ته شیبی کهم به گۆنهیی تابانی مستفا
 نه یزی قیدم له عالمی ئیمكان نه کونه دهر
 تا شوعله وهر نه بوو بوو جه وهه ری ئیسانی مستفا
 شایسته یی جینانه سه گی یاره کانی غار
 شایسته تر منم سه گی یارانی مستفا
 لایق به سه بقیه ته له ئیتاعت گوناھی من
 بۆ روتبه یی شفاعتی سه شانی مستفا
 تاریکی دڵ له قه سووت ئه گهر بن عیلاجی ئه و
 یهك زه پر ره یه له شوعلهی عیرفانی مستفا
 قوربان به عاشقان به به سه له وه حازرن هه موو
 ته نیا منم که نیمه به سه له قوربانی مستفا
 (سه فووت) درۆیه لافی مه حبیبت له خزمه تا
 بن په یه وه یی موافقی فه رمانی مستفا

— ٦٦ —

سه لام ٠٠ (مونا جات)

— ١ —

سه لام له سه ر تو یا په سووله للآ
 سه لام له سه ر تو یا حه یبوللآ
 سه لام له سه ر تو یا نه یی رحمت
 سه لام له سه ر تو شافی می ئومست

ئەسەلام ئەى ھاتە دەنگ بۆت بەردو دار
 ئەسەلام ئەى نوورى عەرشى کردگار
 ئەسەلام ئەى زىنەتى مولكى خوا
 ئەسەلام ئەى سەروەر ئەى پىشوا
 ئەسەلام ئەى خواوەنى عىلىولىق
 ئەسەلام ئەى كىوى عىلم و حىلم و دىن
 خواوەنى ئالائى مەحسەر ئەسەلام
 ھەوزى كەوسەر تايەتتە ئەسەلام
 ئەسەلام پىغەمبەرى رەھمەت ئەتۆى
 ئەسەلام ئەى شافىمى ئومەت ئەتۆى
 ئەسەلام ئەى تۆ بەشىرو تۆ نەزىر
 ئەسەلام ئەى زاھىرو ئەى تۆ زەھىر
 ئەسەلام ئەى ساجىبى خولقى عەزىم
 ئەسەلام ئەى خواوەنى لوتقى عەمىم
 ئەسەلام ئەى نوورى تارىكى و زەلام
 ئەسەلام ئەى رەھمەتى بۆ گشت ئەنام
 ئەسەلام ئەى سەيدى بۆ مۆرسەلین
 ئەسەلام پىشت و پەناھى مۆئىنین

پارانهوه

ئەي زائيري ڕەسوول خودا نووري چاوه‌که‌م
 ڕەحمەتی بکە بە جەرگ و دلی بێ هەناوه‌که‌م
 وەختێ کە چووی گەشتی بە ئەو ئاستانە
 تەبلیغی کە دیاری سەلات و سلاوه‌که‌م
 مەل کەچ بکە لە باتی من و عەرزەکه‌م بێ
 ڕووم نایە من کە یێنە ڕوو ، ڕوو تکاوه‌که‌م
 بەحری دلم لە جۆشە بە خوا لە ڕۆژی ڕووت
 ئاهم بوو بە هەوری بە توندو بە تاوه‌که‌م
 وەختێ کە لێی ئەدا هەوایی مەحبەت بە وەشتە
 جا دانەکا بە خۆر ، ئەتەقی هەردوو چاوه‌که‌م
 دێ و ئاو ئەدا بە گولشەنی گولزاری عەشقی من
 دابنیشم ، دێ بە یادێوە بۆنی گولاه‌که‌م
 وەختێ کە سەر ئەیتەوه بۆی سکی خۆم ئەکه‌م
 بێ تاب ئەبم لە بۆنی کەبابی سوتاوه‌که‌م
 چاوم ئەوەندە بڕیە مەدینە بە گریه‌وه
 لیلایی هاتوو بە دوو چاوی خۆین تێزاوه‌که‌م
 دل و الە تەیه‌وو بەدەنم لێرە موبتەلا
 بۆچی منم کە قۆلە چاوه‌که‌م (١) ..
 بە کۆبی موبارەکت ئەبێ جومعه ڕۆژو شو
 سەله‌واتی خۆت وەعدی شەفاعەت دراوه‌که‌م
 ڕۆژی کە ئەنیا هەموو سەرسام و عاجز

(١) ئەم نێو بەیتە ناهەواوە .

ئەي ———— حاجىي لىۋايى ھەمدە ھەلكر اوھ كەم
تۆي واسىيەي نەجاتى دلى ھەروھ كو نەي
ئەي روتبەي شەفاعەت پىن بەخشراوھ كەم
ئىحساسى خۆم بە زاھىرو باتىن بە تۆوھ بەست
تا شىتە شىتە كەوتنە دووم بوو بە ئاۋە كەم
ھىند بەردى تەئىيان بەسەرم دا ، شكاۋە سەر
سا مەرحەمەت كە مەرھەمەن بۆ سەرە شكاۋە كەم
تەشبىھى پرووت بە مانگك و بە پۆژ سەھوى تىن ئەگەم
ئەي نوورى مانگك و پۆژ لە پرووت وەرگىراوھ كەم
لەو جىنەدا كە پىتى نەگەيى كەس لە ئەنيا
تۆ بووتە شاھى تاج لەسەر سەر نزاوھ كەم

۶۸

بۆ پىغەمبەر^(۱)

بە جەزنى مەولىدى زاتى ئەنازم
لە ساىھى لوتقى ئەودا سەرفەرازم
نە وەك ئەو لوتقە تەنيا بۆ من و بەس
نىگاھىكى نەجانە بو ھەموو كەس
رەسوولنى ھاتە روو ، پۆژى بوو عالەم

(۱) ئەم قەسىدە بە لە پۆژى ۱۲ ى (دىيچ الاول) ى سالى ۱۴۷۷ -
۱۹۵۷/۱۰/۷ دا لە مەزكۇرى گەورە لە مەولوودى ئەوقافنا
خوتىنراۋە تەرە .

به جاري نوقی دهریای جهل و ماتم
 چ زاتی ؟ پژی عیرفان نووری بهزدان
 سه ناخوانی نهوه نایاتی قورئان
 زمین پر شیرک و کوفرو بت په رستی
 دهمارو ده عیه و کین ، خووی پهستی
 هموو جهرده و درنده و جانوه و هر بوون
 له مەردی و پیاوهدا بن هونهر بوون
 به تینا پاپه ری نهو میره بانه
 به هیزی ئیزه دی له پرووی جیهانه
 له گهل نه هلی حجازی پاک بونیاد
 به قورئان و حدیسی که و نه ئیرشاد
 له گهل پاکان به نووری و معزی قورئان
 له گهل سرکشی به مودای نینی بورپان
 ههناکو خهلقی خه سه حقیقت
 دروستی کرد له جهرده قوم و نومهت
 وولانی کرده چی ؟ کرد به حجازی
 ههتا مه خه ر که ئیان پیتی بنازی
 له جینی شیرک و کوفر ، پر بوو له ئیان
 له جیتی جهل و نه زانی ، عیلم و عیرفان
 له جیتی زور و درو و عدل و مه حییت
 له جیگهی بوغزو کین دایشت مه داقت
 ههتا ئیلام گه بشته نهوجی نه فلاك
 به هیزو هیته سولتانی له ولک
 (موحه مد) شاگولی گولزاری و محدته

(موحەسەد) سەروى بوستانى مەحبەت
 لە ساپەى ئەهلى كوفرا بووى ، نەجائى
 بە حالى ئومەتى خۆت ئىلتىفائى
 بيارىنە خووا بارانى پەحەت
 لەسەر خۆى و سەحابە و ئال و ئومەت

٦٩

خوایا بە زات و سـیـفـاتى قەدىم
 بە ئایاتى قورئانى گەورە و عەزىم
 بە نەزدىكى دەرگانهى عىززەت
 بە پەردەنشـیـنانى بەر قودرەت
 بە زىكرو بە تەسبیحى بالائشـیـن
 بە ھەر چوار موقەررەب خوسوسەن ئەمین
 بە دەفتەر بەدەستانى دیوانى پاك
 بە سپىرى دلى عاشقى دلى پوناك
 بە ئەسرىنى ئادەم دەمى ھاتە دەشت
 لە دووربى و سـالـو لە ھەجرى بەھشت
 بە تەقواى شـیـت و بە گریانى نوح
 بە سەرمەستى بادەى بەیانى سەبوح
 بە یەعقوب و حوزنى لە بەیتولحەزەن
 بە ئەیوب و سەبرى لە گۆشەى میحەن
 بە سۆزى زەكەریا بە دانەى مشار

که دوونیم کرا پښ له ناو جه رگي دار
 به بونی گولستانی ناری خلیل
 به میثیق غروورت که پښ کرد زه لیل
 به گردن که چی تیغی نه مری زه ییخ
 به موسایی عیران به زوهدی مه یخ
 به نووری ته جه لایي به زدانی پاک
 له سپړی دلی شاهي له ولاکه لاک
 به سهردارو خه تمی هموو نورسلان
 به نازو نیازی هموو دولبران
 به تنیا سواری شهوی لامه کان
 به پشتو په نایی هموو موزنیان
 به صاحب شفاعت له یه ومولحه زین^(۱)
 به شاهنشاهی ته ختی عیزه ت نشین
 موحه مه د شه نشاهو گه وره ی نه نام
 خویا قبول فرمو سا لیم مه رام
 چ ئاسووده بووم من له کونجی عهده م
 له بڼ دینی بی دوور له دهر دو نه لم
 له ناکاوی نه مزانی کردم زه وور
 له ئیسیرا حتمی خرمی کردم به دوور
 نه بڼ چی بڼ حیکمت له ئیجادی من
 سهراپا هموو نه قسه نیادی من

(۱) مه به ست پوژی قیامه به .

به خۆم بڼ عهدهم چابوو بۆ نوتڼ و جڼم
 که سڼ نه شه زانی که من چیم و کیم
 که هاتوومه دیاوه بڼ ئیختیار
 عه زابم مه ده تو خوا کردگار
 تکتڼ ئاوه ئه سلّم له سه ر پووی خاک
 ئه بڼ چۆن بڼتم به سافو پو پاک
 به لڼ لیل ئه بڼ ، ئه به قوړ پس ئه بڼ
 به کام به مه قسوودی ئیلس ئه بڼ
 سه راپا گونا هم ، سه راپا خه تام
 نږه چاره و مه لجه ئه ئه خودام
 په نا هم ئه وا برد خوا بۆ ره سوول
 به ئه دنایی ئومه ت که بمکا قبوول
 به مه جووری ئالامه ئه سحابه وه
 به مه جوووی خۆت و به ئه ربابه وه
 به لڼ لایقم بۆ عه زابو عیقاب
 نږه کرده وم تا بینم سه واب
 جه ساره ت ئه که م من به (لا ته قه نوو)^(۲)
 که پارانه وم جڼ گری زوو به زوو
 به ئومیدی تیکه ل به حویی ئه وان
 به پووی فه خری عالم یم شادمان

لهـر بهرگى كـتـيـبـى « رسائل فلسفيه » ى نهـبو بهـكرى پاـزى
نووسيوه :

گهـلن كـهـس توبـي^(۱) پـوـحـانـيـى هـيـه ، لاـكـين نهـوـهـك پاـزى
نهـديـو شـاعـيران زوـرن ، بهـلا ناـگـهـن بهـ شـيرازى
يـهـكـن گولـنازه ، يـهـك شـاـنازه ، يـهـكـتر پـيـى نهـلـين شـيرين
چـقـل يـهـك ، يـهـك گـهـدا ، يـهـك تـال ، بهـرهـو پـوـوى چـاوى پـر ناـزى

(۱) توبى : طب .

به عهـرهـبـى

۷۱

لهـر بهرگى كـتـيـبـى نووسيوه : لهـ لاـسـايى باـسى سـتـوى
« مستظرف » دا ..

تـفـاحـهـ كـسـيـت لـونـين صـفـحـتـها كـالـمـاشـقـين اـذا خـداـهـما اـتـصـلا
فـابـصـرا عـاذـلا يـرـمـيـها ظـلـرا فـاـصـفـر ذـا وـجـلا وـاـحـمـر ذـا وـجـلا
لـكـاتـهـ صـفـوت

۷۲

لهـر بهرگى كـتـيـبـى (الطب النبوى) ى ابن قيم الجوزية شمس الدين
محمد بن ابى بكر نووسيوه :

كـتـاب فـيـه كـنـز غـيـر مـكـنـون لـشـمـس الـديـن اـجـر غـيـر مـنـون
(لصفوة)

له پارچه کاغذیکدا نووسیویه : (بز هاتنی ئەمین زه کی به م) ..
 ورد البشیر فکان اکرم وارد فسلال القلوب مسرة وسرورا
 ۱۹۳۵/۳/۶

له سه بهرگی (فصوص الحکم) ی ابن عربی به خهتی خوی
 نووسیویه (۱) :

یحن الحیب الی راویة وانی الیه أشد حینا
 وتهفو النفوس ویأبی القضاء فاشکو الانین ویشکو الانینا

(۱) (دلنیا نیم ئەمیان شیمری خۆبهتی یانا) .

له سه بهرگی کتیبی « الوحي المحمدي » ی شیخ محمەد ره شید رهزا
 ئەم دتیره فارسی بهی نووسیوه :

به کام بلبیل شیدا شکوفه باش ای گل
 درین دو روزه که بر طرف انجن باشی
 صفوت

بن پاره بوو سوفلی بوو ، پاره ی بوو قهلا دەرچوو
 بن پاره بوو جاهیل بوو ، پاره ی بوو مهلا دەرچوو
 گهر تو نه بی نه ی پاره ، بن قیسه ته کی پاره (۱)
 له م کوونیه بازاره ئیمړوکه ته لا دەرچوو

(۱) پاره به مانا پوول و به مانا پارچه به .

له سه به رگی چاپنکی « المنجد » که له
 حوزه برانی 1943 داله کتبخانه ی « صادر » ، له
 بیرووت کریووی ثم چهند ذیره نووسرا بوو :

ئاخو شاد ئه بيم به نيشتمانم
 چاوم پروون ئه بى به پرووى خزمانم
 ئه دوو برايهى دوو قوله ميرم
 به رږزو به شهو كهوان له بيم
 لای تو ئاسانه ، به خوا خووايه
 شادم كهى به پرووى ، ئه دوو برايه
 بگرمه باوهش عيزه تى دينم
 يانى عيزه دين كورپه ي شيرينم
 چايه ك لى بنيم له بن داره رهش (1)
 ماچ بكم گوناي فارووقى چاوگهش
 «ئاخ دوورى نيشتمان ...!»

(1) مه بهس داره پهشكهى باخچه ي مرگه ونى حاجى مهلا
 په سوول ، كه له دوو يا دگاره كهى ماموستا عه لانه دين سوجادى و
 ماموستا سه عید ناکامدا باس کړاوه . ئه مرگه ونه ی که ټنګد را .

دوو ووشه
بۆ یادگار

مامۆستا - عه لائه درین سه ججادی
مامۆستا - سه عید ناکام

⦿⦿_____

⦿⦿_____

به يادی

سالی ۱۹۳۴هـ !

گۆرران وا دیاره وه کوو روو له بیرو باوهر ئەکاتهوه ، روو له
جۆری کۆمه لایهتی ئەکاتهوه . بهو جۆرهش روو له کۆشک و خانوو و
ئاوه دانیش ئەکاتهوه . ئەم روو کردنهوه زاهیره یهکی کۆمه لایهتی به .

له سوله یانی له جاده ی بهر کورتاندروو کانا ، به بهر ئەسحاب
سهی دا ، راست ئهرویشیت تووشی مزگه و تیک ئەبوو بیت به ناوی مزگه و تی
باشچاوش ، وه یا به ناوی مزگه و تی حاجی مه لا ره سوله وه ، کۆلانی لای
راستی مزگه و ته که سه ره و خوار ئەبووه وه بۆ دهشتی ئەحهبدی عیساغار بۆ
لای مالی حاجی مه لا محیی دین ، لای چه پی ئەبوو به دوو بهش وه ،
بهشیکی ئەچوو بۆ کارێزی دایکی پاشاو لای مالی عزمی به گک ، بهشیکی ◀

نهچوو بۆ سر چینه . پشتهوهشی مالی عارفناغاو حاجی قادر بوو .
 مزگهوتەکه بهوشهیهکی ههبوو . سهکۆی نوژی ئیوارانی هاوینان له
 ناوهراستی ههوشهکهدا بوو ، روو به قیله به ههیوانو ژووری مزگهوتو
 ژووری مهلاو حوجرهی نهقیان بوو . به.لای راستهوه ههوزی و سلخانهو
 ریزه ئاو دهستییک بوو ، دوو داره رهش له ههوشهکهدا بوو منالان
 گۆرانیان پیا ئهوت : له ————— سالی ۱۹۶۱دا ئه مزگهوته ههگیراو
 شوینهکی بووه بهو گۆرره پانه که ئیسته هیه . ئیتر نازانم رۆژانی
 داهاتووی تر ئهیکا به چی ؟!

مامۆتا ، وه یا مهلای ئه مزگهوته مامۆستا مهلا مستهفای
 « صفوة » و کوپی حاجی مهلا رهسوولی دلیژهیی بوو . مهلا مستهفا
 زیاد له مهلایهیهکی بیرینکی نهتهوایهتی و زمان پهروهیری کوردیی ههبوو .

ئهم « من » وه مهلا محهمدی تهوتلهیی و مهلا حهسینی شاتری له خزمهتی
 ئهوا ئهمانخویند . چهکامهکی « بوسیری » که به قصیدهی بورده
 بهناوبانگه هۆنراو به هۆنراو کردبووی به کوردی له کۆری دانیشتی
 شهوانا به سوزیکهوه ئهخوترایهوه ، هه رهو سالانهدا کهوته سر ئهوه که
 چاپی بکا ، هاتوچۆی چاپخانهی شارهوانی ئهکرد بۆ له چاپدانی : هه
 جاره منشی له گهڵ خۆی ئهبرد .

ئهوێ زۆر سهرهنجی رائهکیشام ئهوه بوو که گهلهن جار
 دهستهیهک ئههاتن به شهو له ژوورهکی خۆیا دانهنیشتن دههراکهیان
 دانهخت نهیاتههیت کهس بچته لایان ، رینگای منشیان هه نهئهدا
 بهلام ئهوهندهم ههست ئهکرد که شتیکی نهینیان هیه . دهستهکهش
 بریتی بوون له :

مهلا حهسینی مهلا قادری بیاره که ئهوه سهردهمه قازیی چوارتا بوو ، ◀

برای بهر یز دوکتور عیزه دین مسته فا پیتی راگه یاندم که
نیازی ههیه هه ندی له نویسه کانی باوکی چاپ بکاو له بهر
ئهوهی ئاگاداری چکن له په یوه ندی دوستایه تی من و ئهوه ،
حه ز ده کا چهند دیریکی له سه ر بنووسم .

منیش بن ئهوهی بزانه بابته کانی ئاماده ی چاپ چین و له
چپله ییکی ئه ده بیدا جی یان ده بیته وه ، ئه م وشه یه له روانگی
خۆمه وه ته نیا به مه بهستی بیره وه ری و ناساندنی
مامۆستا سه فوه ت به وانهی نایناسن یا به هه له ناسیوانه
تۆمار ده که م .

- ناکام -

مامۆستاو هاوڕێی کۆچکردوم مسته فا سه فوه ت

سالی ١٩٣٣ پیره میتیدی نه مر چاپخانه شه قوشه ره که ی به له دیه ی
سلێمانی به مه بهستی ده رهیتانی رۆژنامه ی (ژیان) به کړی گرت ، من
یه کیک بووم له وانهی شانازی به شداز بوونی ئه م ئه ره که پیرۆزم پێ براو
توانیان ئه و مه کینه شکاوه ی یادگاری زه مانێ ده سه لاتداری
میچه رستۆن بوو . بخه یه وه گه رو ده زگا پته کانی ده سکری عوسانی ◀

به‌هاری سالی ۱۹۳۷ ئاگادار کرام که میری سوسه‌ی هه‌ندی له هه‌لسورانه‌کانیان کردوه له‌وانه‌یه بگیریم ، بۆیه باستر وایه بۆ ماوه‌یک خۆم بزر که‌مو له‌به‌ر چاوان نه‌میتم . بۆ ئهم مه‌به‌سته‌ش حوجره‌ی فه‌قیکانی مزگه‌وتی حاجی مه‌لا ره‌سوول له‌ گه‌ره‌کی سه‌رکارێز ره‌چاو کراوه‌(۴) .

شه‌و چومه‌ مالی مامۆستا مه‌لا مه‌ستاوه‌ له‌وێ ده‌ستی جلی شپو پینه‌ کراویان بۆ هێتایم له‌به‌رم کردو کاتێ بۆ نوێژی خه‌وتنان چو بۆ مزگه‌وت^(۵) ، منیش به‌ زمیله‌یکه‌وه‌ دوی که‌وتم ، له‌ مزگه‌وت برده‌یه‌ حوجره‌و به‌ ناوی فه‌قی عه‌بدوللا (سوخته) یکی شارباژیری به‌ فه‌قیکانی ناساندم .

ئه‌و کاته‌ مامۆستا عه‌لاه‌دین سجادی یه‌کیك له‌و (موسته‌عید)انه‌ بو که‌ له‌ خزمه‌ت مامۆستا مه‌لا مه‌ستادا ده‌رسی ده‌خوێند . شه‌ش رۆژ به‌و جۆره‌ مامه‌وه‌ تا پێیان راگه‌یاندم که‌ ئه‌و مه‌ترسی‌یه‌ی بو به‌سه‌رچه‌وه‌ ده‌توانم یه‌سه‌ ده‌ره‌وه‌ . جا ئهم په‌یوه‌ندی‌یه‌ی تێوان من و مامۆستا ساردنه‌به‌وه‌و ریزی من بۆی هه‌تا رۆژی کوچکردنی وه‌کو خۆی مایه‌وه‌ .

له‌ ساله‌کانی پاشی په‌نجادا ، باری سیاسی عیراق وه‌کو که‌له‌کی سه‌ ئاو سه‌روخواری ده‌کرد ، چهند ده‌سته‌و رێبازی سیاسی له‌ئاو کووردا په‌یدا بوون که‌ هه‌یچیان ددانیان په‌یه‌کتردا نه‌ده‌ناو جگه‌ له‌ خۆیان هه‌موو ◀

(۳) داخی نه‌وه‌م له‌ دل ده‌ر ناچن که‌ ده‌بینم ئه‌و مزگه‌وته‌ به‌ خۆی و روداوه‌ ترشو شیرینه‌کانی ئیمه‌مانانه‌وه‌و دارچناره‌ کۆنه‌ ساله‌که‌ی که‌ ملکێ جوتن له‌قله‌قی ئیک سوک‌بوو و هه‌مو سالی جوجه‌له‌کانیان له‌ناو لقه‌کانیا پیده‌گه‌یاند ، ته‌خت‌کراوه‌و شوێنه‌واری نه‌ماوه‌ .

(۴) مالی مامۆستا ته‌نیا سی چل مه‌تریک له‌ هه‌ورازی مزگه‌وته‌که‌به‌وه‌ بو .

بزاره بکهین ، پاش رهنچو ته قهلايیکي زور ، نهک رۆژنامه خنجیلانهکی
 ژيانمان خسته بهردهستی خوینره تامه زروکانی وشه کوردی ، بهلکو
 بهدمیهوه ورده کتیبو نامیلکهشان به چاپ گه یاند^(۱) .

بلاوبوونهوهی رۆژنامه ییکی ههفتانهی کوردی به چوار لاپه ره
 بچووک و ناوه رۆکی هه مه چه شنه ، وهک نه بارانی به هار چیمه نی ههستی
 نه ته وایه تی له سلیمانیدا گه شه پین کرد ، پیره میژد رابه ری ئهم دهوره
 به رزه بو ، به لام ئیمه - ئیشکهرانی چاپخانه - ش پین بهش نه بوین ، له گه
 چه ند رۆشنبیریکی کوردا بیونه ئاشناو په یوه ندی براده ریمان بهستبو .
 بهک له وانه مامۆستا سه فومت بو .

ناسیاوی و دوستایه تیم له گه ل مامۆستای رهمه تیدا ئهو رۆژانه
 چه که ره ی کردو تا هات پتر بنجی داکوتا ، به تایه تی پاش ئه وه ی بۆم
 ده رکوت که له گه ل مامۆستا له ریبازی کوردایه تیشدا هاو پین و سه
 به بهک پرۆگرامین^(۲) .

(۱) رۆژی رۆژنامه گهری کوردی ۱۹۷۸/۱/۲۲ له باره گای په کیتی
 نوسهرانی کورد لقی سلیمانیدا وتاریکم خوینده وه به ناوی
 « بیره وه ری به کانی چل ساله م له گه ل رۆژنامه کوردی به کاندا » و به
 درێژی باسی گۆوازی (زاری کرمانجی) و رۆژنامه ی (ژبان - ژین) و
 رۆژنامه ی (ئوردستان) ی مه هاباد و چاپه مه نی به نه نی به کان و
 (برابه تی) و گۆوازی (رۆژی کوردستان) م کرد . به لام ئهو گوته به
 جۆربک بهرده ی شارانه وه ی پیدادرا که ته نانت هه واله که شی نه که به شته
 چاپه مه نی به کان .

(۲) له و سالانه دا کومه له ییکی نه نی له ناوچه ی سلیمانی پتکه ابو به ناوی
 (برابه تی) و باشر بو به (به کیتی و برابه تی) ، ئهم کومه له باش
 ته نبیوه و په لویۆی هاویشبو ، له وانه بو ئه گه ر شه ری دوه می جیهانی
 به سهردا نه هاتبایه گه لێ کرده وه ی دیار و گه وه ی نه ته وه بی تو مار بکا .
 سه یر ئه وه به تا ئیستا به رچاوم نه که وتوه شتیکی له سه ر سهرایین یا
 بادیتی کرایته وه .

لايتيان به گومراو شياوى نهمان دهزاني . منيش كه وتبومه كومه ليكه وه كه تهواو ئاوه ژوى رهوت و ويستی ماموستا بو . بهلام ئهم دوبهره كى ريبازهمان ئه و ندهى توزقالن ريزو خوشه ويستی ئه وى له دلى مندا كه م نده كرده وه به ههمان چاوى هاوپرئ و ماموستاى جارنم سهر ده كرد ، ئهمهش تهيا به هوى عايمهى خوم و ئهمه كى كونه وه نه بو ، چونكو هه ندى دوستى خوشه ويست و براده رى له ميژينه م هه بون كاتى بوم دهر كهوت له سهرنگه رى به رامبه رمدا ده جهنگن راستو چه پيكم به سهر لاپه رى دوستايه تى كوندها هيتا : به گزياندا چوم و چيم له ده ست هات دريخم لى نه كردن . بهلام دلبايم له دلسوزى راسته قينه ماموستا بق كوردايه تى - به شيه تايه تى به كى خوى - شوپيى كى تايه تى له دلى مندا كرد بۆوه كه تيك نه ده چو .

ماموستا مه لا منه فا سه فوه ت پياويكى به وه فاو هه وا و ويست و هاوپرئ پاريز بو ، شان به شانى ئه و ريبازه ئاينى به ي پشتاو پشت بوى هاتبوه خوارئ و پر به دل باوه رى پيى بو . كوردنكى دلسوزو نه توه دوستيش بو ، له و رۆژاندا كه زرخى مرۆى كورد به سهرنگى نزىك و دورى له حزبايه تى هه لده كيشراو گه ليك په له ي ره وشتى چه وت و رابوردوى چلكن به ئاوى بژى و پروخى ده شورايه وه ، ئه و به و په رى پر كيشى به وه پاريزگارى له باوه ره كلاسيكى به كى و ئه و جۆره كوردايه تى به ده كرد كه خوى به راستى ده زاني و له سهر ئهمه توشى نارمه تى و به نده و باوى ناره وا هاتو كۆلى نه دا .

سلاوى گهرم له گياني پاكي ماموستا و هاوپرئى به كه مين شه قاوى ريگاي تيكوشانى كوردايه تيم ماموستا مه لا مه تى حاجى مه لا ره سول : ئه و كه سه ي من له كه سه كانى خوى و له نه ياره كايشى باشرم ده ناسى ... ئهم چه نه دپه رى وه كو قهرزى وه فاو هه ق بيزى پيشكىش ده كه م .

مه ولوودی پیغه مبه ر

ئینجا مه لا مسته فاسه فوهت و شیخ ئه بوبه کر
ئه فه نندی ماموستا سه رو خوتبه بیان دا ، زور
به ته ئسیر و پیک و عالمانه و عالیه میانه .
دیاره ئه م ته ئسیره جگه له مه هاره تی خه تی بی و
نوبزه ی شاعیری به ره که ت و موباره کی ی ئه و روجه
پاکه ی پیغه مبه ره .
ژین . 903 ، 29 ی کانوونی دووه می 1984 .

حه میه تی دینی

. . . . دووایی مه لا مسته فانه نندی حاجی مه لا
ره سوولیش دوو و دریز له قودسیه تی به یتولموقه دهس و
ئه هه میه تی ئیجابی حه میه ت و فتروه تی ئیسلامیه ت دووا
...

ژین . ژ 919
20 ی ئه یاری 1984

جه ژنی مه ولوود

... مه لا مسته فاته نندی موده ریش عهینی نه عت و
دروودی به زه مزه مئی که وه ئینشاد کرد ...

ژین . ژ 951

20 ی کانوونی دووهمی 1949

... ئنجا مه لا مسته فای موده ریش ، نه وهی حاجی
مه لا ره سوول موشه یه ده به کی زور بلند و په سندی
خوینده وه . له گه ل نه مه یشد اخویشی عهینی
مه ولوودیکی تازه ی ته ئلیف کردوه ، خواو پیغه مبه ریاربن
، نه ویش نه خوینیه وه .

ژیان ژ 484 . س 11 .

20 ی حوزهیرانی 1936 .

پیرست

- 1 - پشه کی 3
- 2 - هونراوه کان 39
- 1 - خه یالی عه شقی هیند گهرمه له سه رما 40
- 2 - مه دح و پارانه وه 41
- 3 - موعمما به ناوی مه محمود (بیخود) 42
- 4 - شاهیدی عه شقیم هه یه ع دیوانه یی و سه حرا نه وه رد 43
- 5 - جیهان بی کام و به دنام و زه لیل و بی ده لیل وزار 44
- 6 - پارانه وه 45
- 7 - بوماسی 46
- 8 - یادی 50
- 9 - گوشه گیری 52
- 10 - بوحه پسه خان 53
- 11 - بویاری دیرین 55
- 12 - چوارین 56
- 13 - چیت نه وئی له م خه لکه چی داوا نه که ی 56
- 14 - حالی مه لا 57
- 15 - دوله را 58
- 16 - قوربان ی 59
- 17 - په ژمورده و ئالووده یی غه م ، دور له وه تن خوم 60
- 18 - په رچه می ریحانه یی بون خوشی توتا بونه که م 61
- 19 - زستانه ، گول نه ماوه ، نیگارا ، له ناوچه مهن 62
- 20 - رۆژی جه زنی نه سره ، عالم وا له خوشی وه له پهرین 62
- 21 - وه فدی کوردستان 63
- 22 - لوبنان و کوردستان 64

- 23 - له دونيا شاعيران ته هلی که مالن 67
- 24 - شین 67
- 25 - دلّم حه قیّتی گهر شین کا نه زانی ته یری لاهوته 68
- 26 - سه فوه تی تازه بیمار 70
- 27 - له نامه نگی یادی بیسته مین ساله ی (ژین) دا 72
- 28 - موسّل 74
- 29 - دووماره ، دووزنجیره ، دووسیخره ، دووته لیسمه 76
- 30 - به چاوی تو سه له یمان حیسه مه تا ، به و ئیزه دی که 77
- 31 - باوه رنی په them زه خمه له دلّما که به شیره 78
- 32 - سوزیک 79
- 33 - له سه ر گوری مه ولانا خالید 80
- 34 - هه ر شه وئی عه شتی ته بینم حه سره ټکی وا له دوو 81
- 35 - بگری ده بگری بو عومری فه و تاو 82
- 36 - پینچ خشته کی له سه ر شیعری زه بیخی 84
- 37 - بو شینی ییخود 86
- 38 - زه مانی باغی میر و تانجه رو بی 87
- 39 - دلّ ناشفته ی بټیکم عیشه گهر زونار به ردوشی 88
- 40 - دلّ 89
- 41 - بو شینخی نه مر 90
- 42 - جهان وهك سینه ما وایه هه مووړوژی له سه د پهنکه 91
- 43 - نه ی نه فسی به دی پیسی دهنی غه رقی مه ناهمی 91
- 44 - ناوی چایی خوسره و خاکی که لاکمی قه یسه ری 92
- 45 - شاعیران پیړی له دیوان بوچی بوونه نه نوهری 93
- 46 - بیخود ! شه و نه گهر هه تا بلنی تاریکه 94
- 47 - برا گه وړه کم ، گیانی شیرینم 94
- 48 - یاران ، دلّسوزان ، یاران دلّسوزان 95
- 49 - نه و سه ر که شه ، په رچم په شه ، نه و چا و گه شه ناکی 95

- 50 - جانا بلنى بۇ عاجزو بۇ پەست و كەساسى 97
- 51 - يىم ئەللىن گۆشە گرىنى وئە مەلە نىوشارنى 98
- 52 - تەخمىبى چەند دېرى مەولانا خاليد 99
- 53 - ويستم لە ليوى ماچنى ، ئەولەيلە نابى پازى 99
- 54 - پەيكى دىلسوزى عالم شەمالە پەيكى مەن باى وەشت 100
- 55 - بوزانستى 103
- 56 - نىشتان 104
- 57 - پىرى ژىرى ژىن بولبولى باغم 105
- 58 - بۇئەمىن زەگى بەگ 107
- 59 - بۇئەمىن زەگى بەگ 108
- 60 - بۇئەمىن زەگى بەگ 109
- 61 - تاك 110
- 62 - تاك 110
- 63 - تاك 110

بەشى ئايىنى .

- 64 - ھۆنراۋى كوردى لە دورى بوردى 111
- بەندى يەكەم : ھاۋارى عەشق 113
- بەندى دوۋم : خۇياراستن لە ئارەزوۋى نەفس 114
- بەندى سىيەم : ستايشى پىغەمبەر (ص) 115
- بەندى چۈارەم : لە دايك بوۋنى پىغەمبەر (ص) 118
- بەندى پىنجەم : موعجىزاتى پىغەمبەر 120
- بەندى شەشەم : قورئان 122
- بەندى ھەوتەم : ميعراجى پىغەمبەر (ص) 123
- بەندى ھەشتەم : غەزاي پىغەمبەر (ص) 124
- بەندى نۆيەم : پارانەۋە 127

128	بهندی دهیم : پارانه وو داوای پیوست
129	پارانه وی شاعیر
130	65 - نهم بینای دیده به چاوانی مسته فا
131	66 - سه لام ... (موناجات)
133	تهسه لام نهی هاته دهنگ بۆت به ردو دار
134	67 - پارانه وه
135	68 - بۆنیغه مپهر
137	69 - خوابا به زات وسیفاتی قه دیم
140	70 - گهلی کهس نوبی رۆحانی ههیه ، لاکین نه وهك رازی
140	71 - به عه ره بی
140	72 - به عه ره بی
141	73 - به عه ره بی
141	- به عه ره بی
141	74 - دزیریکی فارسی
142	76 - چوارین
143	77 - ئاخو شاد نهیم به نیشتمانم
144	دوو ووشه بۆ یادگار
	ووشه ی ماموستا عه لانه دین سه جادی
145	به یادی سالی (1934) هوه
	ووشه ی ماموستا سه عید ناکام
148	ماموستا و هاویری کۆچکردوم
	مسته فا سه فوه ت
152	پیره میرد نووسیوی به نی
154	پیرست

رقم الأيداع في المكتبة الوطنية ببغداد (1207) لسنة 1984

توزيع : الدار الوطنية للاعلان والتوزيع

دار الحرية للطباعة-بغداد

الجمهورية العراقية
وزارة الثقافة والإعلام
دار الثقافة والشعر المكتبة
السلسلة رقم (97)

ديوان صفوت

ديوان الشاعر
مصطفى صفوت الحاج ملا رسول
ديليز

تحقيق واعداد وتقديم

الدكتور

عزالدين مصطفى رسول

(استاذ)

ترخي 800 فلس

دار الحرية للطباعة - بغداد

تصميم الغلاف عبدالقادر علي مردان